

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

MONINAINEN RUOKAKUNTA

Perheen normeja 2010-luvun Suomessa

Taru Salmi

Pro Gradu -tutkielma

Sukupuolentutkimus

Helsingin yliopisto

Maaliskuu 2019

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sukupuolentutkimuksen koulutusohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Sukupuolentutkimus			
Tekijä – Författare – Author Taru Salmi			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Moninainen ruokakunta. Perheen normeja 2010-luvun Suomessa			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro Gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Maaliskuu 2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 60 + 3 liitteet.
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tutkielmassani tutkin, mitä yleisen asumistuen ruokakunnan käsite kertoo perheen normeista 2010-luvun Suomessa. Näkökulmanani toimivat vuokra-asunnoissa asuvat ja tukea nostavat opiskelijat. Opiskelijoiden asumistuki muuttui pääsääntöisesti yleiseksi asumistueksi elokuussa 2017. Yleistä asumistukea jaetaan ruokakuntakohtaisesti, joten muutos palautti velvollisuuden selvittää opiskelijoiden samassa asunnossa asuvien suhteet. Tutkielma osallistuu feministisen ja kriittisen perhetutkimuksen keskusteluun perheen määritelmästä ja normeista. Feministinen perhetutkimus pyrkii ymmärtämään perheen valta-asetelmia ja kriittinen perhetutkimus lisäämään ymmärrystä perheen monimuotoisuudesta. Teoreettinen viitekehysten koostuu Yesilovan (2009) Ydinperheen politiikka -tutkimuksesta sekä muista feministisistä näkökulmista perheistä tutkineista. Tutkielmassa hyödynnän Yesilovan tapaa ymmärtää normit ja niiden rakentumisen yhteiskunnassa Foucault'n hallinnanteorian pohjalta. Tutkimusotteeni on genealoginen ja purkaa ruokakunnan käsitettä sekä sen syntyä ja kerroksia. Aineistoni koostuu opiskelijoiden asumistuen muutoksen yhteydessä tuotetuista lain valmistelumateriaaleista vuodelta 2016 sekä asumistukilain (L 938/2014) uudistamisen valmistelumateriaaleista vuodelta 2014. Saadakseni kattavan kuvan muutoksen sekä ruokakunnan käsitteen taustoihin, käsitelän myös eri ministeriöiden tekemiä selvityksiä vuosilta 2009–2016. Lisäksi olen tarkastellut avoliiton määritelmää suhteessa muuhun avoliittoa käsittelevään lainsäädäntöön. Analysoin aineistoani Yesilovan tapaan kriittisellä lähiluvulla, yhdistäen sen foucault'laiseen tutkimusperinteeseen etsien aineistosta ristiriitaisuuksia sekä aukkoja. Olen analysoinut otteiden taakse jääneitä merkityksiä ja pohtinut mitä normeja niillä tuotetaan. Aineiston pohjalta ruokakunnan käsite ei ole onnistunut ottamaan perheen moninaisuutta huomioon. Erityisesti perheiden monimuotoisuuden huomiointi on jäänyt vähäiseksi lainvalmistelua tehtäessä. Esimerkiksi ydinperhenormi vaikuttaa yhteisasumisen kohdalla. Yhteisasumisesta keskusteltiin vain yksilön näkökulmasta eikä aineiston perusteella perheen kuulu jakaa asuntoaan muiden kanssa. Sateenkaari-, uusia ulkomaalaistaustaiset perheet eivät esiintyneet aineistossa millään tavalla. Perheen monimuotoisuus esiintyikin aineistossa ainoastaan vanhempien tai huoltajien määrän vaihteluna yhden ja kahden välillä. Yhteisasuminen normitettiin aineistossa väliaikaiseksi opiskelijoiden elämänvaiheeksi, joka poikkeaa muusta väestöstä. Yhteisasuminen kuitenkin nähtiin normina, jota ruokakunnan käsitteen määritelmät eivät tänä päivänä palvele. Aineistossa korostui valiokuntien huoli, kuinka opiskelijat, joilla on lapsia, pärjäävät taloudellisesti. Lisäksi valiokunnat nostivat avoliiton määritelmän ongelmalliseksi. Aineistosta ei selviä, miten avoliiton määritelmään liittyvät kriteerit ovat syntyneet. Määritelmän epämääräisyys jättää huomattavasti määrittelyvaltaa Kelalle heidän myöntäessään opiskelijoille yleistä asumistukea. Kelan asema korostuu kahden henkilön asuessa yhdessä, sillä heidät määritellään ensisijaisesti avoliittoon, elleivät hakijat pysty näyttämään toisin. Olen analysoinut Kelan määrittelyvaltaa myös Suomen perustuslain (PL 731/1999 10 §) perusoikeuden yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan näkökulmasta. Tutkielmani perusteella ruokakunnan määritelmää tulisi päivittää vastaamaan paremmin perheiden monimuotoisuutta.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Perhe, kriittinen perhetutkimus, feministinen perhetutkimus, perheen määritelmät, perheen normit, normit, ruokakunta, yleinen asumistuki, opiskelijat, opintotuki, foucault'lainen analyysi, kriittinen lähiluku			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

KIITOS

*Riitalle alkuperäisestä ideasta
Mikolle graduarjesta ja kaikesta avusta
Kaikille oikolukijoille
Ohjaajalleni ja seminaariryhmälle*

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Ruokakunta ja opiskelijat näkökulmana.....	1
1.2. Ruokakunnan määritelmät.....	4
1.3. Opiskelijoiden tuet ja niiden kehittyminen.....	9
2. Normeja rakentamassa.....	16
2.1. Monimuotoinen perhe, monimuotoinen ruokakunta?	16
2.2. Normien ja vallan yhteen kietoutuma.....	20
3. Tutkimuksen toteutus.....	22
3.1. Aineisto	22
3.2. Ristiriitoja ja aukkoja tutkimassa	26
3.3. Tutkimusetiikka.....	27
4. Ruokakunta normittajana	28
4.1. Ruokakunta sopimuksien ja läheissuhteiden puristuksessa.....	28
4.2. Avoliiton määrittelyn haastavuus	39
4.3. Vallan premissi	47
5. Johtopäätökset	51
Lähdeluettelo.....	56
LIITE 1. Lyhenteiden merkitykset.....	61
LIITE 2. Yhteisasuminen ja yleisen asumistuen laskemisen	62

1. Johdanto

1.1. Ruokakunta ja opiskelijat näkökulmana

Opiskelijoiden asumistuki muuttui pääsääntöisesti yleiseksi asumistueksi syksyllä 2017. Muutoksen seurauksena opiskelijat joutuivat luopumaan yksilökohtaisesta asumistuesta, sillä yleistä asumistukea myönnetään ruokakunnalle. Siirto aiheutti huolta mediassa ja opiskelijoiden joukossa, sillä jo aiemmin opiskelijoiden on todettu sopivan huonosti yleisen asumistuen määrittelyihin.

Tutkielmassani tutkin, mitä yleisen asumistuen ruokakunnan määritelmä kertoo perheen normeista 2010-luvun Suomessa. Näkökulmanani ja kurkistusaukkonani ruokakunnan määrittelyyn toimii opiskelijoiden asumistuen muutos yleiseksi asumistueksi elokuussa 2017. Yleisen asumistuen jakoyksikkö on ruokakunta, joka rajaa tuen yhden asunnon sisään. Tuenhakijoille se tarkoittaa sitä, että samassa asunnossa asuvien tulee aina selvittää heidän välinen suhteensa. Vuokrasopimuksen muoto vaikuttaa myös määrittelyyn: esimerkiksi yhteinen vuokrasopimus tarkoittaa kaikissa tilanteissa yhteistä ruokakuntaa. Toisaalta läheissuhteet saattavat kumota erillisten vuokrasopimusten vaikutuksen esimerkiksi lähisukulaisuuden tai avo- ja avioliiton kohdalla. Opiskelijat asuvat muita tuen saajia useammin kimppekämpissä ja yhteisasunnoissa, jolloin ruokakunnan määritelmään sisältyvät läheissuhteiden rajaukset koskevat erityisesti opiskelijoita. Puraan tutkielmassani muuttumattomalta vaikuttavaa ruokakunnan käsitettä ja tutkin miten ruokakunnan käsite ja sen määritelmä ovat muuttuneet sekä miten se nykyisin vaikuttaa opiskelijoiden tukiin.

Tarkempana rajauksena tutkielmassani tutkin vakituisesti manner-Suomen vuokra-asunnoissa asuvia korkeakouluopiskelijoita. Yleisen asumistuen saajista 95 % asuu vuokra-asunnoissa ja 37 % on opiskelijoita (Kela & Kemppinen 2018, 16). Koska yleisen asumistuen saajista niin moni asuu vuokra-asunnossa, olen rajannut tutkielman koskemaan vain vuokra-asunnoissa asuvia opiskelijoita. On myös huomioitava, että tilastoissa näkyvät vain tukia saavat opiskelijat – yliopisto-opiskelijoista 51 % ja ammattikorkeakouluopiskelijoista 59 % nostaa opintotukea jossain muodossa (Kela & Koski-Pirilä 2017, 16). Opiskelijoille myönnetään asumistukea samoin ehdoin kuin kaikille tuen saajille (Kela 29.11.2017). On kuitenkin huomioitava, että tukea saava opiskelijajoukko on hyvin moninainen. Olen pyrkinyt kattamaan tutkielmassa mahdollisimman laajasti eri näkökulmia.

Muutoksesta huolimatta opintotuen asumislisä jäi vielä voimaan muutamiin poikkeustapauksiin. Yleisen asumistuen piiriin siirtäminen ei koskenut ulkomailla opiskelevia eikä Suomen kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa tai Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa maksullisella linjalla opiskelevia ja oppilaitoksen asuntolassa asuvia opiskelijoita. Lisäksi Ahvenanmaa jäi siirron ulkopuolelle. Opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin kuuluu Ahvenanmaan oman lainsäädäntövallan piiriin. Ahvenanmaa ei siirtänyt opiskelijoita yleisen asumistuen piiriin, vaan Ahvenanmaa maksaa omaa opintorahaan sidottua asumislisää ahvenanmaalaisille opiskelijoille. (HE 53/2017 vp, 3.)

Ymmärrän ruokakunnan tässä tutkielmassa käsitteenä, jolla on merkityksiä ja vaikutusta enemmän kuin mitä se pelkkänä sanana tarkoittaa. Lähden siitä, että ”sanat tekevät asioita eli että sanoilla on performatiivista voimaa.” (Pulkkinen & Sorainen 2011, 10). Ruokakunnalla on määritelmä yleisessä asumistukilaissa, johon liittyy omana kohtana myös avoliiton määritelmä (L 938/2014, 4 § – 5 §). Esittelen nämä määritelmät tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Oma taustani historian opinnoissa on vaikuttanut tapaan tehdä tutkimusta ja tutkimusotteeni on genealoginen. Lähestymistapana se tuntuu luontevalta, sillä haluan tarkastella laajoja kokonaisuuksia ja syitä ilmiöiden taustalla.

Tutkielmassani tarkastelen ruokakuntaa ja perhettä yhdessä. Molemmissa liikun käsitteiden tasolla, sillä aineistossani ei keskustella ihmisten eleyistä todellisuuksista, vaan käsitteisiin liitetyistä normeista. Ruokakunnan ja perheen molempien oletetaan esiintyvän kodissa ja sen rajojen sisällä. Ruokakunta on yksi Suomen laissa esiintyvistä perheen määritelmistä, joita erityisesti sosiaalitukiin liittyvissä laeissa on useita. Yhdistän nämä ajatukset ajatukseen normeista ja hallinnan järjestyksestä (ks. luku 2.2). Yleisen asumistuen ruokakunnan käsitteen määritelmä tukee yhteiskunnassa tietynmuotoista asumista.

Ruokakunta käsitteenä määrittää samassa asunnossa asuvia henkilöitä, jotka jakavat saman jääkaapin. Kun yleisen asumistuen myöntäminen aloitettiin vuonna 1940, oli sen pääasiallisena tavoitteena tukea suuria lapsiperheitä. Myöhemmin ruokakunnan määritelmää on laajennettu ja tarkennettu kattamaan myös muita perhe- ja asumismuotoja kuin lapsiperheitä. Tätä on helpotettu esimerkiksi mahdollistamalla osajakoja asunnon sisällä erillisillä vuokrasopimuksilla ja alivuokrasopimuksilla omiksi ruokakunniksi. (ks. luku 1.3.) Yesilovan mukaan ydinperhe luotiin yhdistämällä aviosuhde, vanhemmuus sekä kotitalous fyysisesti ja mentaalisesti kotiin. Siellä asuntoa, kodikkuutta ja seiniä koskivat tietyt säännöt sekä yksityiskohtaiset ohjeet. (2009, 34 – 35.) Vuokrasopimukset ja seinät ovat jakaneet ydinperheen

ja muut ydinperheen ulkopuoliset henkilöt eri fyysisiin tiloihin. Edelleen ruokakunnan avoliiton ja kimppakämpän yhtenä erottavana tekijänä on oma fyysinen tila (Kela 7.12.2018). Ainoat mahdolliset tilanteet, jolloin ruokakunta kattaa enemmän kuin yhden asunnon, ovat erikseen asuvat henkilöt, jotka ovat solmineet avioliiton, väliaikaisesti alle vuoden erillään asuvat avoliiton solmineet tai vanhemmat ja lapset. (Kela 7.12.2018.)

Osallistun tutkielmallani perheen määritelmien purkamiseen kriittisen perhetutkimuksen tradition mukaisesti. Tuon yhden näkökulman lisää perheen määritelmiin ruokakunnan käsitteen kautta. Teoriani sekä menetelmäni pohjaavat kuitenkin feministiseen tutkimukseen, joka on monialaista. Hyödynnän niin sosiologian, antropologian kuin historian alan tutkimuksia perheestä. Tutkielmassani käsitteiden ruokakunta ja perhe yhdistäminen tuo esiin normeja, joita yhteiskunta perheelle asettaa. Sosiaalityössä ja niihin liittyvissä määritelmissä yhdistyvät tieto ja valta, jolloin ne sekä rajoittavat että synnyttävät normeja.

Perheen määrittelemisen perhettä koskevissa tilastoissa sekä tutkimuksissa on haastavaa. Perheelle ei ole mitään kaikkien alojen hyväksymää määritelmää, vaan rajaus on tehtävä tavoitteesta ja näkökulmasta riippuen. Yksi perheen määritelmä on esimerkiksi: ”Tässä perhe määritellään laveasti samaa tai eri sukupuolta olevien aikuisten tai aikuisen/aikuisten ja lapsen/lasten muodostamaksi jäsentensä perustarpeita tyydyttäväksi yksilöksi. Käytännöllinen määritelmä voi olla ”yhteinen jääkaappi”. Sekin on liian rajoittava kuvaamaan välillä yhdessä asuvien ja välillä toisistaan erillään asuvien perheenjäsenten elämäntilannetta.” (Ruoppila 2014, 101). Ruokakuntaa on myös luonnehdittu toimintatavan (practice) eli yhteisen jääkaapin kautta.

Ruokakunnan käsitteen purkaminen on juuri nyt hyvin ajankohtaista. Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2016 opiskelijoiden asumistuen muutoksen lausumalla, jonka mukaan ruokakunnan käsite ja sen määritelmä tulee tarkistaa ja vaikutukset yhteisasumiseen tutkia. Tutkielmani tuo uusia näkökulmia siihen, mitä ruokakunnan määrittelyn ongelmallisuus tarkoittaa erityisesti opiskelijoiden kohdalla. On tärkeää tutkia aihetta opiskelijoiden näkökulmasta, sillä esimerkiksi 2009 selvityksensä antanut Sosiaaliturvan uudistamiskomitea (jatkossa SATA-komitea) on todennut opiskelijoiden köyhyyttä pidettävän eri asiana muihin usein köyhyysrajan alla oleviin ryhmiin verrattuna, koska ”opiskelu on vapaaehtoista investointia tulevaisuutta varten” (SATA 2009:10, 22).

Aineistoni koostuu hallituksen esityksistä, joilla opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin on toteutettu, muutokseen kiinteästi liittyvästä uudesta asumistukilaista ja siihen liittyvästä hallituksen esityksestä sekä siirtoon liittyvistä ministeriöiden selvityksistä. Aineistoni analyysissä käytän Yesilovan (2009) määritelmää tiedon ja hallinnan yhdistymisestä sekä hänen tyylistään genealogista tutkimusotetta.

Luen aineistoani kriittisesti, sillä missään ei tarkalleen käsitellä ruokakunnan määritelmän liittämistä perhekäsityksiin. Tutkimuksissa on jo todettu, etteivät perheen ideaalit ja eletty todellisuus kohtaa, mutta ei ole käsitelty niinkään perheen käsitteen rajoittavuuden mekanismeja (ks. Yesilova 2009, 18). Kun ruokakunnan käsitettä tarkastellaan yhdessä perheen käsitteen kanssa, tulevat ruokakunnan normit ja rajoitteet opiskelijoille esiin. Näin ollen tarkastelen lain valmistelun yhteydessä syntyneitä käsityksiä sekä mekanismeja, jolla mahdollisuuksia myös rajoitetaan. Lisäksi Pylkkänen on todennut, että lakeihin valuu normeja kulttuurista ja muilta tieteenaloilta (2008, 83), joten ruokakunnan määritelmässä näkyy myös yhteiskuntamme normeja.

Esittelen aluksi ruokakunnan viralliset määritelmät laissa sekä Kansaneläkelaitoksen (jatkossa Kela) muotoilun ruokakunnan rajoista, ja luon tutkielmalleni kontekstin opiskelijoiden opintotuen ja yleisen asumistuen kehityskulkujen kautta nykypäivään. Luku kaksi käsittelee tutkielman teoreettista taustaa, jossa pohdin perheen moninaisuutta sekä normien ja vallan yhdistymistä sosiaaliturvan kohdalla. Luvussa kolme esittelen aineistoni, menetelmäni sekä keskustelun tutkimuksen tekemiseen ja aineistoon liittyvästä etiikasta oman paikantumiseni kautta. Luku neljä on analyysiluku, joka jakautuu kolmeen osaan: ruokakunnan venyminen, avoliiton määritelmään liittyvät haasteet sekä Kelalla olevan määrittelyvallan problematisointi. Viides luku vetää tutkielman annin yhteen ja pohtii ruokakunnan rajoja.

1.2. Ruokakunnan määritelmät

Ruokakunnan käsite sisältää yleensä samassa taloudessa asuvat henkilöt. Käsitteen ajatuksen voisi kiteyttää yhteisen jääkaapin periaatteeseen, mutta erillisellä sopimuksella voidaan rajata saman asunnon sisältä henkilöitä myös omaksi ruokakunnaksi. Ruokakunnan määritelmän käyttöönottohetkeä en ole löytänyt mistään, mutta uskon sen syntyneen 1930-luvun lopulla, kun asumistukia on alettu maksaa vuonna 1940. Yhteiskunta on ollut 1940-luvulla hyvin erilainen, ja useimmissa perheissä on ollut vain yksi työssäkäyvä aikuinen, mihin

ruokakunnan edustajan perinne todennäköisesti nojaa. Kaksi elättäjää sekä erilaiset perheet ja elämäntilanteet eivät enää vastaa alkuperäistä tilannetta (ks. Pylkkänen 2006).

Asumisen tukemisella on pitkä historia, joka on lähtöisin hygienia-ajattelusta. 1800-luvun lopulla alettiin kiinnittää huomiota perheiden asuinoloihin. Huomion taustalla oli vallalla ollut hygienisointiajattelu, jossa yhdistettiin sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vaikutus väestön terveydentilaan. Esimerkiksi elinolojen vaikutus sairastavuuteen yhdistettiin myös asuntojen rakenteisiin sekä perheen ytimen (vanhemmat ja lapset) hygieniaan. Perheen ytimen tuli olla erillisessä tilassa muista asunnossa asuvista, jotta ajankuvan mukaisesti perhe saattoi elää hyväksytysti ja hygieenisesti. Yesilovan mukaan tämä yhdistyi tiedon kautta haluun vaikuttaa ihmisten asumiseen ja ajatukseen oikeasta luonnollisesta tavasta elää. Hygienisointi toimi ”pyrkimyksenä vaikuttaa ja etsiä käytäntöjä elämänmenon normalisoimiseksi”. Erityisesti pienituloisten nähtiin asuvan epähygieenisesti ”loukuissa” ja useiden ihmisten kanssa, jotka eivät kuuluneet perheen ytimeen. (Yesilova 2009, 33 –34.) Asumisahtauden ajateltiin vaarantavan useamman lapsen perheiden ”tavallisen perhe-elämän” (Myllymäki et al. 1997, 147) ja ahtaan asumisen vähentävän lasten hankintaa yleensä (Saarikangas 2002, 281). Näin ollen yhteisasumista tuli välttää, erityisesti perheen kanssa. Vaikka hygienisointiajattelu väheni jo vuoden 1918 sodan aikaan, oli sillä yhä vaikutusta, kun kehitettiin asumistukea, jota alettiin maksaa vuonna 1940. Pienituloisille perheille alettiin maksaa asumistukea, jotta heilläkin olisi mahdollisuus asua hygieenisesti. Yleinen asumistuki on alun perin suunnattu suurille lapsiperheille, ja vuoteen 2014 asti tuen määrään vaikuttivat, niin asunnon rakennusvuosi, kuin asunnon kuntokin (HE 52/2014, 4 – 5).

Pylkkäsen mukaan Suomessa perheen määritelmät ovat pohjanneet nopeaan modernisaatioon, jossa tärkeimpänä on nähty omistus ja elatus sekä yhteisö yli yksilön etujen ja oikeuksien. Kansainvälistyminen on muuttanut tätä ajattelutapaa nopeasti ja yksilönoikeudet ovat tulleet vahvasti osaksi keskustelua 2000-luvulla. (Pylkkänen 2008, 84.) Tähän trendiin opiskelijoiden taistelu yksilöllisestä tuesta ensin asumislisän kohdalla ja nyt ruokakunnan määritelmän poistosta asettuu loogisesti. Sosiaaliturvassa on aivan omanlaisia läheissuhteiden ja perheen määritelmiä, joihin saattaa kuulua perheoikeuden ulkopuolelle jättämiä perheenjäseniä (Pylkkänen 2012, 9).

Ruokakunnan määritelmä tulee laista, jossa säädetään yleistä asumistuesta (L 938/2014), jota toteuttaa ja valvoo Kela. Ruokakunta ei ole enää virallinen tilastollinen käsite (Tilastokeskus 2), joten tilastoissa käytetään joko termiä kotitalous¹ tai asuntokunta².

Ruokakunta määritellään asumistukilain (L 938/2014) pykälässä 4:

”Samassa asunnossa pysyvästi asuvat henkilöt kuuluvat samaan ruokakuntaan. Eri ruokakuntaan kuuluvat henkilöt, jotka hallitsevat osaa asunnosta erillisen vuokrasopimuksen tai sitä vastaavan hallintasopimuksen perusteella tai jotka on hoitosopimuksella sairauden tai vamman perusteella sijoitettu ruokakunnan hoidettaviksi. Tässä laissa asumistuen saajalla tarkoitetaan kaikkia ruokakunnan jäseniä.

Samaan ruokakuntaan kuuluvat aina samassa asunnossa asuvat aviopuolisot tai avopuolisot, heidän alaikäiset lapsensa sekä keskenään suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevat sukulaiset. Tässä momentissa tarkoitettuihin sukulaisiin rinnastetaan myös ottolapset ja lastensuojelulain (417/2007) 81 §:ssä tarkoitettut yksityisesti sijoitetut lapset.

Jos aviopuolisot asuvat välien rikkoutumisen vuoksi erillään eikä heillä ole yhteistä taloutta, heitä ei lueta samaan ruokakuntaan kuuluviksi.

Ruokakuntaa edustaa asunnonhaltija tai hänen puolisonsa, yhteisöruokakunnan valtuuttama henkilö taikka se, jonka nimissä erillinen vuokrasopimus tai sitä vastaava hallintasopimus on.” (L 938/2014 4 §)

Avopuolisolle ei ole mitään yleistä määritelmää, joten kaikissa laissa tulee määritellä erikseen, mitä avopuolisolla siinä yhteydessä tarkoitetaan. Sitä tarkennetaan asumistukilain (L 938/2014) pykälässä 5:

---

¹ Kotitalous on synonyymi ruokakunnalle. Sitä käytetään nykyään tutkimuksessa. (Tilastokeskus 1)

² Asuntokunta koskee kaikkia samassa asunnossa vakinaisesti asuvia ihmisiä, olivat he missä suhteessa tahansa. Väestölaskenta siirtyi käyttämään asuntokuntakäsitettä vuoden 1980 laskennassa, aiemmin määritelmänä käytettiin ruokakuntaa. (Tilastokeskus 2)

”Tässä laissa avopuolisilla tarkoitetaan kahta henkilöä, jotka elävät avoliitossa eli jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.”
(L 938/2014 5 §)

Tämän tarkemmin avoliittoa ei laissa määritellä. Käsite ”avioliitonomainen” on kehitetty 1950-luvulla lainsäädännön tarpeisiin kuvaamaan yhdessä asuvia aikuisia ja heidän huollettavien lastensa asemaa (Nieminen 2013, 56 – 57). Määritelmänä tämä on hyvin epäselvä. Sen sijaan hallituksen esityksessä on tarkennettu samassa asunnossa asuvien olevan avoliitossa, ellei vuokrasopimuksien tai ”henkilöiden iästä, asunnon koosta ja muista vastaavista seikoista ole pääteltävissä, että kysymyksessä ei ole avoliitto.” (HE 52/2014 vp, 18). Tämä avoliiton tulkintaa ohjaava näkökulma on hyvin ongelmallinen ja käsittelen sitä luvussa 4.2.

Kela seuraa näitä lain kohtia jakaessaan yleistä asumistukea. Heidän nykyinen selvennyksensä ruokakunnasta on kuitenkin konkreettisempi, ohjeistavampi ja useampia lakeja yhdistävä:

”Ruokakunnan muodostavat yleensä samassa asunnossa asuvat henkilöt. Ruokakuntaan voi kuulua yksi tai useampi henkilö. Kela maksaa asumistuen yhteisesti koko ruokakunnalle. Puolisot kuuluvat aina samaan ruokakuntaan. Puolisilla tarkoitetaan aviopuolisoita ja avoliitossa asuvia. Asumistukea hakee koko ruokakunnan puolesta yksi ruokakuntaan kuuluva henkilö. Yleensä hakija on se henkilö, jonka nimissä vuokrasopimus on tai joka omistaa asunnon. Ulkomaalainen voi kuulua ruokakuntaan, jos hän kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin. Kela arvioi saamiensa tietojen perusteella, keitä ruokakuntaan kuuluu. Siksi asumistukihakemukseen täytyy aina merkitä kaikki samassa asunnossa asuvat.” (Kela 7.12.2018.)

Niin kuin mikä tahansa määritelmä ja käsite, ei ruokakuntakaan ole ongelmaton. Taulukkoon 1 olen koonnut lain ja Kelan tietojen pohjalta eri tilanteet, jotka vaikuttavat samaan ruokakuntaan laskemiseen. Olen jakanut ne sopimusmuotoisiin vaikuttimiin ja mainittuihin läheissuhteisiin.

	Samassa asunnossa asuminen	Yhteinen ruokakunta?
SOPIMUS	Yhteinen vuokrasopimus	AINA
	Erilliset vuokrasopimukset ja yhteisvastuulauseke ³	AINA
	Erilliset vuokrasopimukset	EI, läheissuhde tarkistetaan
	Alivuokrasopimus	EI, läheissuhde tarkistetaan
	Avoliitto	AINA
LÄHEISSUHDE	Avoliitto	AINA, tulkintaongelma
	Kaverukset	EI, jos erilliset sopimukset, läheissuhde tarkistetaan
	Vanhemmat, lapset ja isovanhemmat	AINA
	Sisarukset	EI, jos erilliset sopimukset

Taulukko 1: Yhdessä asumisen erilaiset tilanteet, jotka voidaan määrittellä ruokakunniksi. Koottu lain ja Kelan tuottamista tiedoista (L 938/2014 vp 4 § ja 5 §, HE 231/2016, Kela 7.12.2018).

Taulukon 1 ensimmäinen osa käsittelee erilaisten sopimusten vaikutusta yhteisen ruokakunnan määrittelemiseen. Yhteinen vuokrasopimus tai erilliset vuokrasopimukset yhteisvastuulausekkeella tekevät yhdessä asujista suoraan ruokakunnan. Tätä olettaa on erityisesti opiskelijoiden kohdalla kritisoitu (ks. luku 4.1). Sopimukset eivät kaikissa tapauksissa suoraan määritä ruokakuntaa, vaan läheissuhde tarkistetaan kahden ihmisen asuessa erillisillä vuokrasopimuksilla tai alivuokrasopimuksilla samassa asunnossa. Läheissuhteella tarkoitetaan tässä tutkielmassa lain ruokakunnan ja avoliiton (L 938/2014 4 §, 5 §) määritelmien mukaisia suhteita. Taulukon 1 toinen osa käsittelee läheissuhteiden vaikutusta yhteisen ruokakunnan määrittelemiseen, joista osaan vaikuttaa myös vuokrasopimuksen muoto. Läheissuhteiden määrittely vaikuttaa siihen, ketkä lasketaan yhteiseen ruokakuntaan kuuluviksi ja keiden tulot lasketaan yhteen ruokakunnan tuloiksi. Ruokakunnan yhteiset tulot vaikuttavat asumistuen määrään. Vaikka vuokrasopimukset luovat periaatteessa selkeän jaon ruokakunnan määrittelyyn, voi Kela silti todeta erillisillä tai alivuokrasopimuksella yhdessä asuvat avoliittoon, jolloin heidät tulkitaan yhdeksi ruokakunnaksi.

³ Yhteisvastuulauseke tarkoittaa vuokrasopimuksissa sitä, että vaikka asunto olisikin jaettu sopimuksessa, olisi sopimuksissa maininta yhteisestä vastuusta huolehtia vuokranmaksusta. Lauseke on usein käytössä, sillä muuten vuokralaisella ei ole velvollisuutta maksaa koko asunnon vuokraa, jos toista vuokralaista ei ole.

Vanhemmat, lapset ja isovanhemmat yhdessä asuessaan tulkitaan aina yhteiseksi ruokakunnaksi vuokrasopimuksesta riippumatta. Eli jos opiskelija asuu samassa asunnossa isovanhempansa kanssa, tulkitaan heidän automaattisesti kuuluvan samaan ruokakuntaan. Lapsi määritellään laissa avio- tai avopuolison alaikäiseksi lapseksi. Lisäksi lapseksi lasketaan ”- - momentissa tarkoitettuihin sukulaisiin rinnastetaan myös ottolapset ja lasten suojelulain (417/2007) 81 §:ssä tarkoitettuja yksityisesti sijoitettuja lapsia.” (L 938/2014 vp, 4 § 2. momentti). Pykälässä 6 § tarkennetaan lapsen tarkoittavan ”- - ruokakuntaan kuuluvaa alle 18-vuotiasta henkilöä.” (L 938/2014, 6 §). Hallituksen esitys tarkentaa kohtaa: ”Tuen hakijan ja muiden ruokakuntaan kuuluvien lapset ovat samassa asemassa.” (HE 52/2014 vp, 18). Yhdistettynä nämä määritelmät tarkoittavat myös esimerkiksi uuden avioliittolain myötä samaa sukupuolta olevien vanhempien juridisia lapsia. Tämä pätee myös tapauksissa, joissa vain toinen saman asunnon aikuinen on lapsen juridinen huoltaja.

Käsittelen seuraavaksi tarkemmin opiskelijoiden tukien ja yleisen asumistuen kehittymistä nykyiseen muotoonsa.

1.3. Opiskelijoiden tuet ja niiden kehittyminen

Tässä luvussa käsittelen opiskelijoiden tukia sekä taustoja sille, miksi opiskelijat siirrettiin yleisen asumistuen piiriin. Käyn aluksi läpi opiskelijoiden tuen historiaa ja yleisen asumistuen kehittymistä. Esittelen sen jälkeen opiskelijoiden tämänhetkiset tuet ja yleisen asumistuen määrään vaikuttavat tekijät. Lopuksi käsittelen vielä opiskelijoiden asumistuen muutokseen liittyvän taustan läpi, joka samalla toimii tutkielman kontekstina.

Suomen sosiaaliturvan perusajatus on tuloerojen tasaaminen ihmisten välillä ja yksittäisen ihmisen elämänkaaren sisällä (Hiilamo et al. 2012, 7 – 8). Sen perusteella opiskelijat ovat oma ryhmänsä, jolla on erityisiä tarpeita ja näkökulmia tuen myöntämiseen. (Hiilamo et al. 2012, 82; Karvonen et al. 2017, 27) Opiskelijoiden tuet on suunniteltu kannustamaan opiskelijoita seuraamaan koulutuspoliittisia linjauksia. (HE 229/2016 vp, 4; HE 231/2016, 5, 9.) Opiskelijoiden asumis- ja opintotuet ovat olleet jatkuvassa muutoksessa siitä lähtien, kun vuonna 1969 opiskelijoille alettiin myöntää valtion takaamaa opintolainaa (Lahtinen 2014, 3).

Yksin asuminen on lisääntynyt 1970-luvun alle 200 000 asutokunnasta jatkuvasti. Nykyään yli 1 100 000 ihmistä asuu yksin. (SVT 2018a: asunnot ja asuinolot kuvio 2). Tilastokeskuksen *Asunnot ja asuinolot* -tilastossa yksinasuja asuu yksin asunnossa (SVT

2018b: asunnot ja asuinolot, laatuseloste), kun taas ruokakuntien määritelmässä yksin ruokakuntaan kuuluva saattaa siis kuulua Tilastokeskuksen tilastossa useammasta ihmisestä koostuvaan asutokuntaan. Yksin ruokakuntansa perustavien määrä on siis määritelmän erosta johtuen suurempi kuin yksinasujien määrä. Kuitenkaan kaikki yksinasujat eivät ole yleisen asumistuen piirissä. Lisääntyvä yksinasumisen trendi on havaittavissa.

Ruokakunnan määritelmä on erityisen haasteellinen avoliittojen kohdalla. Avoliittojen määrä on lisääntynyt Suomessa koko niiden tilastointiajan eli 1970-luvulta lähtien. Tilastossa perhe on määritelty seuraavasta: ”yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia.” (SVT 2018a: perheet, laatuseloste). Tämän määritelmän mukaisista perheistä 64 % on avioliiton kautta määritelty ja yli 23 % avoliiton kautta. (SVT 2018b: perheet) Avoliittojen sekä yksin asumisen kasvanut määrä, on lisännyt painetta muokata sosiaalietuuksia yleisestikin yksilöllisempään suuntaan.

Asumisen tukia on jaettu vuodesta 1940 lähtien. Alun perin tukien tarkoitus oli parantaa suurten, vähävaraisten perheiden asumisen laatua. Tavoite on ollut kohtuullistaa etenkin lapsiperheiden asumiskustannuksia. Tuen myöntäminen siirtyi kunnilta Kelalle 1994. (Myllymäki et al 1997, 147.) Tuen myöntämisperusteita on kehitetty useaan kertaan ja suurimmat muutokset on tehty vuosina 1970 ja 2014 (HE 52/2014 vp). Asumistuen saajakuntaa laajennettiin 1975 kattamaan myös opiskelijat, mutta jo vuonna 1977 opiskelijoille kehitettiin erillinen asumislisä. Asumistuki oli kiinteästi sidottu asuntoon ja ruokakuntaan, joten usein muuttaville opiskelijoille erillisen lisän katsottiin olevan kätevämpi ja vastaavan paremmin opiskelijoiden tarpeita. Opintotuen asumislisäjärjestelmää laajennettiin portaittain ja sitä vietiin erityisesti 90-luvulta lähtien yksilöllisempään suuntaan. Kuitenkin omistusasunnossa asuvat opiskelijat ja opiskelijat, joilla on lapsia, ovat aina kuuluneet yleisen asumistuen piiriin. (HE 231/2016 vp, 3.) Vuonna 2014 yleinen asumistukilaki kirjoitettiin kokonaan uudelleen ja tuen myöntämisperusteita yksinkertaistettiin. Muutos tuli voimaan 1.1.2015 eikä muutoksen yhteydessä koskettu ruokakunnan määritelmään. (HE 52/2014 vp.) Myös eläkkeensaajien oma asumistuki lakkautettiin 1.1.2016 ja he siirtyivät osaksi yleistä asumistukea. Heille myönnettävä tuki määräytyy kuitenkin edelleen eri perusteilla kuin muiden yleistä asumistukea saavien tuki. (Budjettikatsaus 2016, 25.)

Opintotuen nykyinen rakenne on vuodelta 1994, jolloin opintorahan osuus kasvoi ja lainan osuus pieneni. Ikä ja asumisen muoto jäivät vaikuttamaan opiskelijoiden tuen määrään. Opintotuen asumislisän asumismenokattoa ei ole nostettu vuoden 2005 jälkeen (OKM 2010:8, 52), joka on käytännössä tarkoittanut sitä, että 95% tuen saajista on saanut mahdollisimman suurta asumislisää ja se on silti korvannut vain noin 55% heidän asumiskuluistaan – eikä 80% niin kuin se on tarkoitettu korvaamaan. (HE 231/2016, 5 – 6.) Puolison tulojen vaikutus asumislisän määrään poistettiin vuonna 2009. Muutoksen seurauksena asumislisästä tuli täysin henkilökohtainen ja poisti opiskelijoilta läheissuhteiden selvittämisen hankaluudet. (OKM 2010:8, 52). Vuonna 2014 tehtiin edelliset suuret muutoksen opintotukeen, jolloin lainapainotteisuutta jälleen lisättiin ja opintorahan tuen määrä kasvoi per kuukausi, mutta saantikuukaudet vähenivät. Samalla tiukennettiin opintosuoritevaatimuksia. (HE 229/2016 vp, 4.)

Nykyisin opiskelijoiden tuet koostuvat pääsääntöisesti opintorahasta ja -lainasta, jotka yhdessä muodostavat opintotuen, sekä asumisen tukemisesta eli yleisestä asumistuesta tai opintotuen asumislisästä. Vuoden 2018 alusta alkaen opiskelija, jolla on lapsi huollettavanaan, on voinut saada opintorahaan huoltajakorotusta. Opiskelijoiden tuista säädetään tällä hetkellä kahdessa laissa: laki opintotuesta 65/1994 ja laki yleisestä asumistuesta 938/2014. Lakien pohjalta tukia on jakanut ja valvonut vuodesta 1994 lähtien Kela (Myllymäki et al. 1997, 151). Opiskelijoiden tuet perustuvat opiskelijastatukseen, jonka saa oppilaitokselta. Suoria tulonsiirtomuotoja opintotuessa on viisi:

- **Opintoraha.** Tuki perustuu tehtyihin opintoihin ja niiden kirjauksiin 1.8.–31.7. välillä. Määrään vaikuttaa asumismuoto sekä ikä. Itsenäisesti asuvalle täysi-ikäiselle tuki on 250,28 €/kk. Vanhempansa luona asuva saa iästään riippuen tukea: yli 20 vuotiaat 81,39 €/kk ja 17 – 19-vuotias vanhemman tulojen perusteella jotain 0 – 97,67 €/kk väliltä. (Kela 16.1.2019.)
- **Opintolaina.** Lainalla on valtion takaus ja kilpailukykyinen korko. Sen määrää korotettiin vuonna 2017. Lainaa voi saada opiskelukuukausille 650 €/kk, paitsi ulkomailla opiskeleva voi saada 800 €/kk. (Kela 22.11.2018.)
- **Huoltajakorotus.** 1.1.2018 aloitettu tuki huollettavasta lapsesta, joka maksetaan saman suuruisena riippumatta lasten määrästä (HE 139/2017 vp). Korotus lisätään opintorahaan ja on 75 €/kk. (Kela 16.1.2019.)

Suurin osa opiskelijoista siirtyi 1.8.2017 yleisen asumistuen piiriin, mutta opintotuen asumislisä jäi vielä voimaan osalle opiskelijoista. Opiskelija voi saada vain yhtä asumistukea kerralla eli joko yleistä asumistukea tai opintotuen asumislisää.

- **Opintotuen asumislisä.** 1.8.2017 jälkeen opintotuen asumislisää saavat vain ulkomailla opiskelevat sekä Suomessa kansanopiston, liikunnan koulutuskeskuksen tai Saamelaisalueen koulutuskeskuksen maksullisella linjalla opiskelevat, jotka asuvat opiston asuntolassa. Asumislisää voi saada asuntolaan 88,87 € (Kela 4.1.2019), Ahvenanmaalla ja ulkomailla opiskellessa 210 €/kk (Kela 24.9.2018).
- **Yleinen asumistuki.** Perustuu ruokakunnan asumiskuntaan, kokoon ja tuloihin. (Kela & Koski-Pirilä 2017, 8.) Tarkempi määritelmä alempana.

Opiskelijoita tuetaan tulonsiirtojen lisäksi muilla keinoin, kuten ateriatuella, opintolainahyvityksellä ja –vähennyksellä, korkoavustuksella ja koulumatkatuella. (Kela & Koski-Pirilä 2017, 8.) Opiskelijat eivät ole toimeentulotuen piirissä, vaan heidän toimeentulonsa tulee mahdollistua opintotuen, asumistukien ja opintolainan kautta. Vain jos joku edellä mainituista on hylätty tai riittämätön, voi opiskelija saada toimeentulotukea. Toimeentulotuki on tarkoitettu aivan viimeiseksi, elämisen välttämättömyyksien kattamisen tueksi ja tukea saa lähtökohtaisesti vain muutaman kuukauden ajan. (Kela 12.11.2018) Opiskelijoiden siirtoa yleisen asumistuen piiriin perusteltiin myös toimeentulotukien säästöillä, koska osa opiskelijoista oli riittämättömän asumistuen takia saanut toimeentulotukea. (HE 229/2016 vp, 24).

Asumistuet koostuvat todellisuudessa kolmesta eri tuesta, joita kaikkia jaetaan yleisen asumistuen hallinnon kautta. Tämä tutkielma käsittelee pelkästään yleistä asumistukea ja jättää sotilasavustuksen asumisavun (L 78/1993) ja eläkkeen saajan asumistuen (L 571/2007) tutkielman ulkopuolelle. Tuet ovat toisensa pois sulkevia, ja niiden määrät sekä myöntämisperusteet ovat erilaiset kuin yleistä asumistukea saavilla.

Yleinen asumistuki voidaan myöntää vuokra-, asumisoikeusasunnon, osaomistusasunnon ja omistusasunnon asumismenoihin. Tässä tutkielmassa keskitytään pelkästään vuokra-asuntoihin, sillä tuen saajista 95 % asuu vuokralla (Kela & Kempainen 2018, 16). Tuki perustuu asumistukilakiin (L 938/2014).

Yleisen asumistuen myöntämiseen ja tuen määrään vaikuttavat *asumiskunta, asunnon kulut ja ruokakunnan bruttotulot sekä koko*, kuitenkin niin, että lasten painoarvo on kaavoissa suurempi. Tuen määrä lasketaan laskentakaavion perusteella. Asumiskunnat on jaettu neljään eri ryhmään, joiden hyväksytyt enimmäisasumismenot ovat erisuuruiset. Tarkemman listan kuntien ryhmittelystä voit tarkistaa liitteestä 2, mutta pääsääntöisesti 1. kuntaryhmään kuuluu Helsinki, 2. kuntaryhmään muu pääkaupunkiseutu, 3. kuntaryhmään isot kaupungit (32 kuntaa) ja 4. kuntaryhmään kaikki muut kunnat. (Kela 19.12.2018a.) Vuokra-asunnon kuluiksi hyväksytään vuokra, erikseen maksettava vesimaksu sekä lämmityskustannukset (Kela 19.12.2018b). Ruokakunnan määritelmää käsiteltiin edellisessä alaluvussa. Ruokakunnan määrittely on yleisessä asumistuessa äärimmäisen tärkeää, sillä ruokakunnan yhteiset bruttotulot vaikuttavat tuen määrään (Kela 19.12.2018c). Ruokakunnassa kuitenkin korostuvat lapset eri suhteessa kuin aikuiset. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaksi aikuista saa vähemmän tukea kuin yksinhuoltaja yhden lapsen kanssa asuessaan. Asumistukea ei voida maksaa ruokakunnan jäsenille erikseen, vaan tuki maksetaan ruokakunnassa aina vain yhdelle henkilölle, ruokakunnan edustajalle, tai suoraan vuokranantajalle.

Opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin tuli esiin pääministeri Sipilän hallituksen budjettiriihessä syksyllä 2016. Juha Sipilän hallitus rajasi 2017 – 2020 budjetissaan syksyllä 2016, että opintotuen kulujen on laskettava kyseisenä aikana 112 miljoonaa euroa. Tämä oli osa budjetin yleistä sopeuttamisohjelmaa, jota perusteltiin sillä, että valtion ei tarvitsi ottaa enempää lainaa. Samalla hallituksen ilmoittamana tavoitteena on ollut parantaa opiskelijoiden toimeentuloa sekä vastata yleisesti nousseisiin asumiskustannuksiin. Jo keväällä 2015 Sipilän hallituksen strategisessa ohjelmassa oli suunniteltu, että opintotuen menoja on karsittava. Päätöksen yhteydessä linjattiin reunaehtoja, joiden saavutuskeinoja ja vaikutuksia selvitti taloustieteen professori Roope Uusitalo opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasosen pyynnöstä. Selvitys valmistui helmikuussa 2016. (HE 229/2016 vp, 41.)

Uusitalon tekemä selvitys keskittyi opintotuen yleiseen uudistukseen eikä selvityksessä otettu suoraan kantaa opiskelijoiden siirtoon yleisen asumistuen piiriin. Uusitalo totesi muutoksen vaikutusten tarvitsevan erillistä selvitystä. Näkökulmina Uusitalo nosti esiin, ettei siirto aiheuttaisi valtion maksamien asumisen tukien synnyttämiin kokonaiskustannuksiin suurta muutosta. Siirto kuitenkin kohdentaisi opiskelijoiden asumistukea uudella tavalla: ”Erityisesti yksin asuvien ja yksinhuoltajien tuki nousisi samalla kuin perheellisten opiskelijoiden tuki laskisi tai lakkaisi kokonaan erityisesti tilanteissa, joissa perheeseen kuuluu

yksi työssäkäyvä ja yksi opiskelija. Samalla asumistukea myönnettäessä pitäisi selvittää samassa osoitteessa asuvien perhesuhteita.” (OKM 2016:7, 44). Uusitalo siis lähinnä toteaa, että yhdessä asuvien tulee selvittää perhesuhteita, eikä pohdi ollenkaan ruokakunnan määritelmän toimivuutta tai tarpeellisuutta. Loppuun Uusitalo vain toteaa, ettei tässä selvityksessä ”oteta kantaa siihen, olisiko opiskelijoiden siirtäminen yleisen asumistuen piiriin tarkoituksenmukaista ym. näkökohdat huomioon ottaen, vaan tämä kysymys on jätetty myöhemmin erikseen selvitettäväksi.” (OKM 2016:7, 45.) Selvityksessä ei siis oikeastaan keskusteltu siirron vaikutuksista, vaan todettiin vain muutamia huomioitavia näkökulmia jatkossa. Opintotukeen tehtiin Uusitalon ehdottomia muutoksia, mutta ei aivan niin tiukkoina kuin hänen selvityksessään oli ehdotettu (HE 229/2016 vp, 31 – 32). Lisäksi päätettiin selvityksen kommentteista huolimatta siirtää opiskelijat yleisen asumistuen piiriin. Muutospäätös tehtiinkin jo syksyllä 2016 valmisteltaessa seuraavan vuoden budjettia. (Valtiovarainministeriö 2016, 26 – 27; Budjettikatsaus 2017 3 – 4; HE 229/2016 vp, 4 – 5). Muutoksen todettiin selkiyttävän monitahoista asumistukijärjestelmää, mutta lisäävän Kelan työtunteja. Muutoksen taloudellista kannattavuutta perusteltiin myös muiden tukien, erityisesti toimeentulotukien, tarpeen vähenemisellä. (HE 229/2016 vp, 34 – 35.)

Toisin kuin mediassa on esitetty, ei opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin tapahtunut yllättäen. Sitä oli valmisteltu jo vuodesta 2009, jolloin sosiaali- ja terveysministeriön asettama Sosiaaliturvan uudistamiskomitea (SATA 2009:62) linjasi sosiaalitukien kehityssuunnan, joista yhtenä osana oli asumisen tukijärjestelmien uudistaminen. Uusi asumistukilaki (L 938/2014) pohjautuu vahvasti komitean ehdotuksiin. SATA-komitean selvitys linjasi, että ”tuen painopistettä kohdennetaan nykyistä enemmän lapsiperheille” ja tämä toteutui erityisesti antamalla perusomavastuun laskentakaavassa suurempi painoarvo lapsille (SATA 2009:62, 37). SATA on myös selvittänyt avio- ja avoliiton käsitteiden yhdenmukaistamista sosiaaliturvalainsäädännössä. Avopuolison määritelmä seuraa uudistetussa asumistukilaissa heidän valmistelemaansa muotoilua yhteisestä taloudesta sekä avioliitonomaisista olosuhteista (SATA 2009:62, 85). Muuten selvitys ei ole käsitellyt läheissuhteiden muuttamistarvetta tai ruokakunnan määritelmän muuttamista. SATA:n jälkeen tehdyt selvitykset pohjasivat reunaehtonsa komitean linjauksiin, eikä sen seurauksena missään selvityksissä ole nostettu vaihtoehdoksi ruokakunnan määritelmästä luopumista. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitykset *Opintotuen rakenteen kehittäminen* (OKM 2010:8; OKM 2012:29), jotka ovat asumisen osalta lähes saman sisältöiset, sekä viimeisimpänä Ympäristöministeriön hankeryhmän selvitys *Asumisen tuki- ja verojärjestelmien vaikuttavuus*

(YMra 2015:4) puhuvat myös sen puolesta, että yleinen asumistuki tulee suunnata suurella tarvehankinnalla lapsiperheille (OKM 2010:8, 56; YMra 2015:4, 23).

Perheellä tuleekin olla sosiaaliturvassa erilaisia määritelmiä, jotta tuki saadaan kohdistettua sinne, missä tuelle on tarvetta, ja niille, joille tuki on tarkoitettu (Faurie et al 2010, 1289). Tätä esityksissä kutsutaan tarvehankinnaksi ja ruokakuntakohtaisuuden on nähty kohdistavan tarveharkintaisesti tukea sitä eniten tarvitseville. SATA-komitean lapsiperheiden tukemisen periaatteen mukaisesti yleinen asumistuki ja sen laskentakaava tukevat siis erityisesti lapsiperheitä. Samalla kuitenkin perustuslakivaliokunta on linjannut, että sosiaalitukien tulisi olla lähtökohtaisesti yksilökohtaisia tukia (PeVL 17/2014, 3), joka on SATA-komitean asettamien periaatteiden kanssa ristiriidassa. Toisaalta SATA:ssa myös todetaan, että yksin asuvat voittavat useammin kuin häviävät (SATA 2009:62, 38). Ainoastaan ympäristöministeriön selvityksessä opiskelijoiden kohdalla todetaan, että tulee selvittää, olisiko mahdollista säilyttää opiskelijoiden yksilöllinen tuki asumistuen järjestelmässä (YMra 2015:4, 23). Selvityksissä ilmenee ristiriita: toisaalta halutaan tukea ja mahdollistaa perheiden asemaa yhteiskunnassa, mutta samalla tukea tehokasta kouluttautumista yksilöille. Kertovatko ristiriidat muutoksesta kohti yksilöllisempiä vaatimuksia yleensä, sillä SATA-komitean julkaiseman selvityksen ja opiskelijoiden asumistuen muutoksen välillä on lähes kymmenen vuotta aikaa? Toisaalta jo koko 1990-luku oli keskusteltu asumislisän kehittämisestä yksilöllisempään suuntaan ja vuonna 2009, samana vuonna kuin SATA-komitea julkaisi selvityksensä, opintotuen asumislisästä tuli kokonaan yksilöllinen tuki. Mistä muutos siis johtuu? Faurie et al. mukaan Suomessa sosiaalipolitiikassa on usein menty lähinnä talous edellä, jossa valtion budjetin rajat ovat riittäneet perusteluiksi tehdä muutoksia (Faurie et al. 2010, 1289). Opiskelijoiden asumistukimuutoksen kohdalla valtion budjettiin pohjautuvat perustelut ovat olleet melko ilmeisiä jälleen, sillä opintotuen muutosta perusteltiin erityisesti valtion velan pienentämisen tavoitteen kautta. (Valtiovarainministeriö 2016, 26 – 27; Budjettikatsaus 2017 3 – 4.)

Selvityksissä on kuitenkin noussut esiin myös muita näkökulmia, kuten pohdittu opiskelijoiden asumistuen muuttamista yleiseksi asumistueksi tukijärjestelmän selkeyttämiseksi. Selvityksissä siirrossa nähtiin paljon hyötyjä, mutta myös haittoja. Erityisesti Opetusministeriön selvityksessä nostetaan avoliiton määrittelyn ongelmien palaaminen suureksi haitaksi (OKM 2012:29, 77). Lisäksi asumistuen muutoksesta ja tarvehankinnan kiristymisestä seuraa, että useilta opiskelijoilta tuen määrä vähenee tai poistuu kokonaan

(SATA 2009:62, 41; OKM 2012:29, 76 – 77). Onkin mielenkiintoista, miksi opiskelijoiden asumistukea halutaan myöntää samoilla ehdoilla kuin esimerkiksi lapsiperheille. Tätä perustellaan tukien välillä siirtymisistä johtuvina loukkuina, jotka erillisissä asumistukijärjestelmissä tulivat vastaan esimerkiksi opiskelijoiden saadessa lapsia tai valmistuessa (SATA 2009:62, 36). Ruokakunnan määritelmä on siis ensisijaisesti ajateltu mahdollistamaan lapsiperheitä ja kertoo yhteiskuntamme rakentuvan vahvasti tämän ydinperheideaalin ympärille.

Mikään aineisto ei ole syntynyt tyhjiössä, ja tekemäni jatkoanalyysi sekä pohdinta ovat näiden pohjalta rakentuvia. Opiskelijoiden tuet ovat olleet jatkuvassa muutoksessa ja ruokakuntakohtaisuus asumisen tuissa on nähty aiemminkin ongelmallisena. Avaan seuraavassa luvussa tarkemmin tutkielmassani hyödyntämäni teoriapohjaa perheen monimuotoisuuden sekä vallankäytön taustasta.

2. Normeja rakentamassa

2.1. Monimuotoinen perhe, monimuotoinen ruokakunta?

Johdannossa yhdistin perheen ja ruokakunnan käsitteet asunnon kautta. Perhe on kuitenkin huomattavasti monimuotoisempi yksikkö kuin yhteinen jääkaappi ja siksi lähdin liikkeelle tässä luvussa käsittelemällä perheen monimuotoisuutta. Pohdin, millä tavoin perheestä on puhuttu erilaisissa feministisissä tutkimuksissa. Seuraavassa alaluvussa syvennän ajatusta ydinperheen ideaalia vallankäyttönä ja tarkennan, millä tavoin olen teorian kautta yhdistänyt ruokakunnan käsitteen tuomaan esiin suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevia perheen normeja.

Perhe on käsitteenä venyvä ja jatkuvasti muuttuva, aikaan ja kulttuuriin sidottu käsite. Jokaisella perheen jäsenellä saattaa olla täysin eri käsitys ja kokemus perheestään kuin toisella saman perheen jäsenellä. Siksi perhettä tutkiva kenttä on todella laaja ja moninainen eikä perheelle ole pystytty antamaan yhtä kaikille sopivaa määritelmää. (Häggman 1996, 15 – 19.) Feministinen tutkimus nosti 1970-luvulla arjen epätasa-arvoisuuden ja työnjaon epätasaisen jakautumisen uuteen valoon ja samalla perheen käsite nostettiin mielenkiintoiseksi tutkimusyksiköksi. Siinä patriarkaalin ydinperhe nähtiin naisten alistamisen yhtenä muotona. Ydinperheellä tarkoitetaan eri sukupuolta olevista vanhemmista ja lapsista koostuvaa perhettä, jossa heitä yhdistää tunneside toisiinsa. Ydinperhe on myös nähty hyvin sukupuolittuneena,

jossa äidillä ja isällä ovat erilaiset tehtävät perheen arjessa. (Kuronen 2014, 81; Yesilova 2009, 20.) Ydinperhe asuu samassa asunnossa, kuitenkin niin, että vain ydinperhe jakaa pääasiallisesti tilat (Yesilova 2009, 36). Ydinperheymmärryksessä korostuvat biologiset, psykologiset ja sosiaaliset lainalaisuudet. (Yesilova 2009, 201.) Feministinen tutkimus onkin noussut kritisoimaan ydinperheoletusta ja siihen liitettyjä oletuksia sekä normeja (ks. Weston 1991, Yesilova 2009, Pyökkänen 2012). Feministiseen tutkimukseen liittyy vahvasti normikriittisyys ja perheetutkimisessa on kritisoitu ydinperheen ihannetta, koska se saa muut perhemuodot näyttämään kummallisilta tai puutteellisilta. (Yesilova 2009, 206.)

Feministinen tutkimussuuntaus ei ole ainut, joka on kritisoinut ydinperheoletusta. Perhehistoriassa on nostettu esiin oletuksen näköalattomuus. Perheen ihanteet eivät usein vastaa arjen kokemusta perheestä tai sen todellisuuden monimuotoisuutta. (Häggman 1996, 16.) Kriittinen perhetutkimus on syntynyt purkamaan ja kyseenalaistamaan perheen yksinkertaista tulkintaa sekä luomaan moniulotteisempaa perheymmärrystä (Forsberg 2003, 7). Perhe voidaan käsittää esimerkiksi ideologiaksi ja eleyksi käytännöksi sekä sitä pienemmiksi sukupuolisuhteiksi (rakkaus-, valta- ja seksuaalisuhteiksi), sukupolvisuhteiksi, sukulaisuudeksi sekä asumisen järjestelyiksi (Forsberg 2003, 11 – 12). Niissä kaikissa on oma näkökulmansa perheen käsitteen määrittelyyn, eikä yhden tarkasteleminen siis vielä tuota kattavaa teoriaa perheestä. Ruokakunta ja sen käytännön määritelmät liittyvät vahvasti asumisjärjestelyihin, mutta ne lävistävät myös muut yllämainitut näkökulmat. Silti on tärkeää muistaa, etteivät määritelmät koskaan riitä kattamaan kaikkia tilanteita.

Ei-ydinperheet ovat saaneet paljon uusia termejä ja niitä tilastoidaan myös. Uusperheiden määrä kattaa nykyään noin yhdeksän prosenttia lapsiperheistä, mutta todellisuudessa uusperheitä on paljon enemmän, sillä tilastoihin lasketaan vain perheet, joissa alle 18-vuotias asuu virallisesti. (SVT 2018c: perheet, 14.) Eli uusperheistä tilastoituu jaetussa asumisjärjestelyissä vain toinen asunto. Sateenkaariperheitä on tilastoitu vasta vuodesta 2001, jolloin rekisteröity parisuhde tuli mahdolliseksi. Sateenkaariperheellä tarkoitetaan perheitä, joissa vähintään toinen vanhemmista kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, eikä välttämättä sisällä lapsia. Määritys perustuu aina perheen omaan käsitykseen, joten tilastoinnissa esiintyvät vain perheet, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa tai ovat avioliitossa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. (Tilastokeskus 3 23.9.2013.)

Perhettä rakennetaan kotona ja arjessa, erityisesti ruokailujen yhteydessä tai olohuoneessa television äärellä (Jallinoja 2000, 199 – 210). Ydinperheen ideaali ja käsite on rakennettu

erityisesti kodin rajojen sisälle, esiintymään ”samassa mentaalisisä ja fyysisessä tilassa, perheessä ja kodissa” (Yesilova 2009, 35). Kodin rajat perheen määritelmänä on kuitenkin myös kyseenalaistettu ajatuksella Westinin (1991) valitusta perheestä (chosen families), joka voi sijaita kodin sisällä tai sen rajojen ulkopuolella. Valittu perhe on Westinin esittämä ajatus sukulaisuudesta. Hän toteutti tutkimuksensa homo- ja lesboyhteisöissä Yhdysvaltojen San Franciscossa. Valittujen perheiden arki saattaa myös koostua yhteisistä ruokailuista, huolehtimisesta ja luottamuksesta, vaikka he eivät asuisikaan yhdessä. Weston korostaakin tutkimuksessaan ei niinkään yhdessä asumista, vaan tunnesidettä sekä käytäntöjä, joilla osoitetaan solidaarisuus toisia kohtaan. (Weston 1991, 114 – 116.) Westinin kysyessä haastatteluihin osallistujilta heidän perheistään, alkoi lista silti pääsääntöisesti parisuhteesta. Muuten valittuun perheeseen kuuluvat henkilöt nimettiin useammin sisaruksiksi kuin esimerkiksi vanhemmiksi. (ibid. 111 – 112, 117.)

Ajatuksessa elämäntulusta elämä nähdään vaiheina ja jaksoina, jotka seuraavat toisiaan oikeaan aikaan ja oikeassa järjestyksessä. Ajatukselle ei ole varsinaista yhtä teoriaa, vaan se pohjaa usean tieteenalan havaintoihin ja on teoriana hyvin moninainen. (ks. Sankari et al 2001.) Käsitte elämäntulusta sisältää oletuksen heteronormatiivisesta elämäntulusta, jossa ensin siirrytään työelämään, löydetään heteroseksuaalinen parisuhde ja sen jälkeen hankitaan lapsia. (Charpentier 2004, 98; Marin 2001, 35.) Ikä on merkittävä tekijä elämäntulun ajatuksessa: sillä säädellään, annetaan oikeuksia ja velvollisuuksia, niin laissa kuin perheen sisälläkin. Esimerkiksi oppivelvollisuus, rikosvastuu ja eläkeoikeus perustuvat laissa ikään. (Ruoppila 2014, 101 – 103.) Elämän vaiheistus kuitenkin luo kuvaa, että kaikkien elämäntulut olisivat samanlaisia ja siihen sisältyy laaja määrä normeja. Lakien lisäksi normeja säädellään myös sosiaalisesti toisten ihmisten toimesta. (Marin 2001, 20.) Niiden ulkopuolelle jäämisestä eli ”väärästä ajoituksesta” seuraa yksilölle ongelmia (Marin 2001, 37).

Halberstamin kirja *In a Queer time and space* (2005) kritisoi elämäntulun normitettua ajatusta vastaan, argumentoiden niiden perustuvan heteronormatiivisiin ajan ja paikan rakenteisiin (heteronormative time/space constructs), joita erityisesti lisääntyminen ja perheaika ovat. Kuitenkin useat yksilöt valitsevat olla lisääntymättä tai elävänsä perheajan ulkopuolella. (Halberstam 2005, 10.) Erilainen aikakäsitys auttaa näkemään yhteiskuntaa ajavia normeja, kuten arvostuksen pitkiä tasaisia aikajaksoja kohtaan, toiveen pitkästä elämästä, sekä muut kunniakkaaksi katsotut asiat, kuten lisääntymisen. Länsimaisissa yhteiskunnissa näkyy vahvasti ajatus lisääntymisen oikeasta ajasta yksilön elämässä. Oikeaa aikaa selitetään naisten

biologisella kellolla, mutta myös porvarilliset moraalisäännöt vaikuttavat yhä sekä lisääntymisen aikatauluttaminen vasta naimisissa oleville pareille. Perheen normit yhdistyvät Halberstamin mukaan myös kansalliseen tasapainoon, niin päivittäisen aikarutiinien kuin perinnön jaon kautta ja ajatukseen lasten tarpeista kasvaa terveellisessä ympäristössä. (Halberstam 2005, 4 – 5.) Tukijärjestelmät koostuvat osittain oletetusta elämäkulusta sekä tavoitteesta kannustaa kansalaisia toimimaan yhteiskunnan haluamalla tavalla, jotta yhteiskunnalla on mahdollisuus yleensäkin jakaa tukia. Mutta kuten Halberstam on osoittanut, eivät kaikkien elämänvaiheet etene aina oletetusti. Tähän tutkielmaan sovelletuna Halberstamin näkemys tarkoittaa sitä, etteivät sosiaalitukien määritelmien ja rajoitusten takia tuet välttämättä tavoita kaikkia niitä tarvitsevia.

Ruokakuntaa ei ole käsitteenä tutkittu kriittisessä perhetutkimuksessa eikä feministisessä näkökulmasta, mutta siitä on kirjoitettu osana perheen määritelmiä oikeustieteellisessä tutkimuksessa (ks. Faurie et al 2010, Pylkkänen 2006). Ruokakunta on esiintynyt osana sosiaalilainsäädännön perheen määritelmien vilskettä. Faurien ja Kalliomaa-Puhan (2010) artikkeli *Jääkaappi, osoite vai sukuside – perhe sosiaalilainsäädännössä* keskustelee sosiaalilainsäädännön taustoista perheen eri määritelmille sekä käsittelee perhettä osana oikeustieteen kenttää. He myös pohtivat Kelan asemaa tukien toimeenpanijana. Artikkelin ottaa aiheeseen kantaa myös monen muun tuen näkökulmasta kuin asumistuen, mutta se on tuonut tutkielmaani mielenkiintoisia näkökulmia oikeustieteellisestä lähestymisestä perheeseen ja sen määritelmien taustoista. Pylkkäselä olen hyödyntänyt useampaa eri artikkelia sekä tutkimusta. Artikkelissaan *Miten oikeus määrittelee perheen?* (2008), hän nostaa esiin sosiaaliturvasäätelyn periaatteen yhteisestä taloudesta ja jääkaapista. Pylkkäsen mukaan perhekokonaisuuden huomiointi johtaa siihen, ettei perheen sisäisiä elintasoeroja huomioida tai pidetä edes tärkeänä kysymyksenä. (Pylkkänen 2008, 81.)

Ruokakunnasta on tehty yksi oikeustieteellinen pro gradu *Ruokakunta ja elatusvelvollisuus – Sosiaalilainsäädännön ja parisuhteita säätelevän lainsäädännön yhdenmukaisuudesta* (Sveholm 2018). Sveholm on gradussaan tehnyt hyödyllisen oikeustieteellisen katsauksen aiheen pariin oikeustieteen näkökulmasta sekä esitellyt ruokakuntaan liittyviä lain osioita. Tutkielman näkökulma on kuitenkin painottunut analysoimaan elatusvelvollisuutta, joka esiintyy pelkästään avioliiton sekä huoltajuuden yhteyksissä. Sveholm tutkielmassaan tarjoaa minulle hyödyllisen katsauksen ruokakuntaan oikeustieteellisestä näkökulmasta. Erityisesti

hänen näkemyksensä ruokakunnan yksityisyyden liittäminen hyvän hallinnon periaatteisiin, olisi jäänyt pois ilman hänen tutkielmaansa.

Nämä luovat osan tutkielmani teoreettisen viitekehyksestä. Seuraavassa alaluvussa jatkan sen kehittämistä Yesilovan (2009) tavasta käsittää normit ja ydinperheestä normina sekä siitä, miten ne liittyvät vallan käsittämiseen. Näiden kautta peilaan omaa aineistoani ja siinä esiintyviä normeja.

2.2. Normien ja vallan yhteen kietoutuma

Tässä alaluvussa käsittelen tutkielman teoreettis-metodologista lähtöasetelmaa, normin käsitettä ja niiden yhteen kietoutumaa. Pohjaan näkemykseni vahvasti Yesilovan teokseen.

Yesilovan teos *Ydinperheen politiikka* (2009) käsittelee Suomen kontekstissa ydinperheen normin rakentumista historiallisena prosessina. Yesilova on omassa tutkimuksessaan lähtenyt liikkeelle Foucault'n ajatuksesta genealogisesta tutkimusotteesta, johon tämän tutkielman menetelmä myös pohjaa. Siitä lisää luvussa 3.2.

Yesilovan mukaan ydinperhe on käsite ”joka on oman aikamme jatkuvan kiistelyn kohde ja vaikuttanut lukuisin erilaisin tavoin ihmisten elämään. ... sekä vahvasti myös moraalisesti latautunut käsite, joka kuitenkin esitetään arvomääreistä vapaana kategoriana.” (2009, 23 – 24). Yesilovan normikäsitys pohjaa Hackingin ajatukseen normaalista yhtenä vahvimmissa metakäsitteistä. Normaali näyttäytyy terveellisenä ja luonnollisena, objektiivisena ja tavoiteltavana asiana. Tämän ajatuksen Yesilova yhdistää ydinperheeseen. Ihanne ei riitä kuvaamaan ydinperheen asemaa yhteiskunnassamme, vaan on juuri normi, joka ”näyttäytyy elämästä itsestään suodattavana tosiasiana, sen kautta ajatellaan kuvattavan perhe-elämän normaalia toteutumista puolueettomasti.” (Yesilova 2009, 22 – 23, 37.) Yesilovan mukaan normalisointi ei pohjaudu oikeuden tai sopimuksen logiikkaan, vaan tietoon ilmiön ominaisuuksista ilman pyrkimyksiä vakuuttaa tai yksinkertaistaa. (2009, 33.) Yesilova jatkaa: ”Normi ei vain rajaa, vaan myös synnyttää. - - Perheitä koskevat määritelmät, käsitteet, luokitukset – ymmärrys kaikkineen – luovat kokemuksen mahdollisuusehtoja. Ydinperhe on synnytetty historiallisesti.” (2009, 35 – 36).

Olen hyödyntänyt tätä ajatusta yleisen asumistuen ruokakunnan luomiin mahdollisuusehtoihin, analysoimalla, mitä rajoja ja mahdollisuuksia määritelmä tuo. Valtion tuet perustuvat lakeihin ja säädöksiin, jolloin oikeusjärjestelmässä ja lakien valmistelun

yhteydessä käydään samaa kiistelyä ja taistelua normien rajoista. Samalla moderni oikeus ei myönnä, että se ”konstituoit muutamakin kuin laissa mainitut sopimukset” (Pylkkänen 2008, 82). Modernilla oikeudella viitataan tässä kirjoitettuun ja tarkoituksella luotuun oikeuteen, joka on tulos tietoisesta inhimillisestä toiminnasta ja päätöksistä. Moderni oikeus perustuu päätöksiin, joilla luodaan uutta, mutta myös voidaan muokata vanhaa. (Tuori 2000, 5 – 6). Moderni oikeus ei siis tunnusta luovansa esimerkiksi identiteettien mahdollisuusehtoja, vaan niiden katsotaan olevan oikeuden ulkopuolella, kulttuurin rakentamana tai luonnollisena elementtinä (Pylkkänen 2008, 82). Oikeus eli tässä tapauksessa valtion laki ja niihin perustuvat tuet, eivät tunnusta ruokakunnan määritelmän synnyttävän tiettyä ideaalia tai muokkaavan yhteiskunnan kuvaa perheestä. Tämä ei kuitenkaan päde Pylkkäsen mukaan etenkin perheeseen tai intiimisuhteisiin: oikeuteen tulee merkityksiä muilta tieteenaloilta ja populaareista diskursseista, joista Suomessa on tehty suhteellisen vähän oikeudellista tutkimusta (Pylkkänen 2008, 83). Pylkkäsen kritiikin seurauksena voin tutkielmassani tutkia ruokakunnan tuomia mahdollisuusehtoja, sillä käsite eikä sen määrittelyt ole syntyneet tyhjiössä. Ruokakunnan käsite ja määritelmät heijastelevat yhteiskuntamme määritelmiä perheestä ja tuovat näkyväksi perheeseen liittyviä käsityksiä.

Yesilova lopettaa normin ja normaalin käsittelyn kysymykseen: ”Minkälainen perheen on oltava, jotta ihminen olisi normaali?” (Yesilova 2009, 37.) Esittämällä kysymyksen Yesilova haluaa tehdä näkyväksi sen, kuinka normit ovat niin vahvasti osa yhteiskuntaamme, ettei niitä voi erottaa ajasta eikä paikasta. Perhe rakentaa yhteiskuntaamme ja yksilön identiteettiä, mutta kysymyksellä Yesilova haluaa kuvata myös sitä, miten normit muokkaavat tapaa elää elämää. Tässä tutkielmassa käänän kysymyksen pääläelleen: minkälaista perhettä yhteiskunta tukee ruokakunnan kautta ja tätä kautta normalisoi sitä? Yesilovan määritelmä normista on siis tutkielmani keskiössä.

Foucault’n valtateoria ei ole yksittäinen kerralla esitetty teoria, vaan koostuu useassa hänen teoksessaan esitetyistä näkemyksistä. Pääajatuksina voidaan kuitenkin todeta vallan verkostomainen leviäminen sekä vallan jatkuva liike. Valta nähdään ennemmin strategiana, kuin staattisena omaisuutena. (Foucault 2014, 41.) Foucault mieltää vallan siis jatkuvassa liikkeessä olevaksi verkostomuodossa, jossa valtaa tuotetaan jatkuvasti uudelleen. Hyödynnän työssäni Yesilovan (2009) tulkintaa Foucault’n valtateoriasta sekä sen yhdistymisestä tietoon ja normeihin. Yesilovan mukaan kyse ei ole pelkästään byrokratiaan tai tieteelliseen tietoon liittyvästä vallan prosessista, vaan juuri niiden yhdistymisestä ”käytännölliseksi hallinnan

järkeilyksi” (2009, 31). Näen sosiaaliturvan ja tässä yhteydessä yleisen asumistuen käytännön hallinnan mekanismina, sillä hyvinvointivaltiolla ei ole kuin kaksi keinoa hallinnoida kansalaisiaan: oikeus ja raha (Jokinen et al. 2002, 125.) Yleiseen asumistukeen yhdistyy valtion byrokratian ja talouden rajat sekä tehty tutkimus vaikutuksista ja mahdollisista järjestelyistä sekä asiantuntija-asemassa olevien selvitykset. Normalisointi ja normit ovat tiedon ja käytännön yhdistymistä, näiden hallinnan järkeilyjen kautta. Ne luovat käytäntöön jo aiemmin mainittuja mahdollisuusehtoja. ”Normalisoinnissa tietämisen ja tekemisen käytännöt yhdistyvät käsitteellisesti. Käsitteenä normalisointi kantaa sisässään sekä käsityksen normaalista eli siitä, miten jokin asia luonnollisimmillaan on, että tekemisen ulottuvuuden ja vaatimuksen tehdä jotain asiantilan saattamiseksi sellaiseksi kuin sen pitäisi olla.” (Yesilova 2009, 32.) Normalisointi on siis se käytännön toimi, jossa normit näkyvät. Konkreettisilla ja käytännön toimilla, eli esimerkiksi lailla tai tuilla, pyritään luomaan yhteiskunta luonnolliseksi tai vähintäänkin tahdotunlaiseksi. Tässä tutkielmassa tulkitseen ruokakunnan käsitteen osana asumistuen kohdennusta tällaisena normalisointina. Yesilovan näkemykset normista ja vallasta luovat punaisen langan analyysilleni.

3. Tutkimuksen toteutus

3.1. Aineisto

Aineistoni rajautui sekä muotoutui osana tutkimusprosessia, jossa pyrin näkemään ruokakunnan käsitteen muuttumisen ja muotoutumisen. Aineistoni koostuukin siis laajasti erilaisista materiaaleista: laeista, niiden valmistelumateriaaleista sekä ministeriöiden selvityksistä.

Lait luovat mahdollisuusehtoja sekä normalisoivat: ”Lainsäädännössä otetaan kantaa siihen, millaiset ihmissuhteet ovat oikeudellisesti merkityksellisiä, mitkä perheille ominaiset piirteet ovat kulloinkin tärkeitä: onko huomio kohdistettava perheen taloudelliseen yhteisyyteen, keskinäiseen solidaarisuuteen, elatukseen, hoivaan vai johonkin muuhun.” (Faurie et al. 2010, 1289.) Yleinen asumistuki siis kertoo yhteiskunnan arvossa pitämistä perheistä. Samalla tuen myöntämiseen liittyvät määritelmät luovat normeja. Aineistostani olen hakenut ruokakunnan määritelmien perusteluita ja aineistossa esiintyviä näkökulmia, jotka määritelmän sisälle mahtuvat. Liitteessä 1 on esitetty aineiston lyhenteiden merkitykset kootusti.

Lain ja muutossäädösten valmistelu on perustuslaissa (PL 731/1999 39 § – 41 §, 70 § – 80 §) määritelty prosessi. Prosessi mahdollistaa eri yhteisöjen osallistumisen, joka näkyy julkisena täysistuntokeskusteluna, valiokuntien lausunnoissa ja mietinnöissä sekä niiden osaksi pyydytyissä asiantuntijalausunnoissa. Lakien ja säädösten valmistelut tapahtuvat aina politiikan ja budjetin puristuksissa. Tutkin hallituksen esityksiä sekä niihin sidottuja valiokuntien lausuntoja, jotka edustavat valtiokeskeistä näkökulmaa. Laajempaa muutosta tuovat ministeriöiden tekemät selvitykset, joiden pohjalta olen selvittänyt ruokakunnan käsitteen kerroksia (Pulkkinen 1998, 10). Tavoitteenani ei ole tutkia aihetta arjen näkökulmasta, vaan lainmuutoksen valmisteluvaiheen rajoissa käydystä keskustelusta ruokakunnan määritelmän säilyttämisen rajoista. Niiden kautta pohdin, mitä esitetyt väitteet kertovat yhteiskunnan normeista.

Aloittaessani aineiston keräämistä ja rajaamista, tutustuin ensin aihetta käsittelevään mediakeskusteluun. Aloitin tutkielman teon tutustumalla lainmuutoksen prosessiin ja sen eri dokumentteihin. Kokonaiskuvan hahmottamista hankaloittivat samanaikaisesti tehtävät opiskelijoiden tukien muutokset, mutta myös, että osa päätöksistä eriytyi myöhempään aikaan. Alkuun minulla oli myös tarkoituksena tutustua tarkemmin eri vuosina budjettiriihissä käytyihin keskusteluihin, mutta aineisto lähinnä toisteli numeroita selittämättä sen tarkemmin päätösten taustoja. Lopulta rajasin aineistoni vain asumistukilain muutokseen. Kuitenkin jo pelkästään tässä muutoksessa ja hallituksen esityksessä esiintyviä dokumentteja oli yli kymmenen. Syventyessäni asumistukimuutokseen, alkoi jälleen korostua ruokakunnan käsitteen tausta, jota missään ei oikeastaan selitetty. Käsite esiintyi itsestäänselvyytenä ja se nähtiin kuin se olisi ollut jo pitkään olennainen osa asumistukia. Tämä kiinnitti huomioni ja koin tarpeelliseksi kaivaa pintaa syvemmälle. Pohdin, kuinka vanha käsite todella oli vai oliko kyseessä vain poliittinen väite. Tässä vaiheessa syvennyin tarkastelemaan aiheeseen liittyviä selvityksiä, muita avoliiton määritelmiä laissa sekä lopulta perustuslain perheeseen liittyviä perusoikeuksia.

Aineistoni ytimen muodostavat siis lainvalmisteludokumentit, joiden pohjalta opiskelijoiden opintotuen asumislisä vaihtui yleiseen asumistukeen. Hallitus määräsi ympäristövaliokunnan jatkoselvittämään siihen liittyvää hallituksen esitystä (HE 231/2016 vp), jonka yhteyteen sivistysvaliokunnan (SiVL 12/2016), perustuslakivaliokunnan (PeVL 59/2016) ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan (StVL 11/2016) tuli antaa lausuntonsa. Sivistys-, sosiaali- ja terveystieteiden sekä ympäristövaliokuntien lausuntoihin oli osa valiokunnan jäsenistä

jättänyt eriäviä mielipiteitä⁴. Valiokuntien lausuntojen osalta on tärkeää huomioida, että ne on pyydetty samanaikaisesti (Eduskunta 23.10.2017). Tästä syystä lausunnoissa voi esiintyä toistoa. Kaikki valiokunnat ovat pyytäneet eri asiantuntijoilta lausuntoja varmistamaan eri näkökulmien huomioinnin. Olen jättänyt nämä asiantuntijalausunnot aineistoni ulkopuolelle niiden suuren määrän johdosta (40 kappaletta) tutkielman pituuden huomioiden ja jotta pystyn huomiomaan paremmin tärkeimmiksi nostetut näkökulmat lainvalmistelun kohdalla käydystä keskustelusta. Valiokuntien lausunnoissa viitataan siis näihin lausuntoihin, eikä ristiin valiokuntien lausuntoihin. Valiokuntien lausuntojen pohjalta ympäristövaliokunta on koonnut mietintönsä (YmVM 19/2016 vp) eduskunnalle. Olen myös tutustunut eduskunnankäsittelyissä käytyyn keskusteluun (PTK 110/2016 vp, 6; PTK 126/2016 vp, 9; PTK 128/2016 vp, 10), mutta en suoraan käytä niitä aineistonani. Keskustelussa toistuvat pääsääntöisesti jo valiokuntien nostamat huomiot enkä kokenut niiden analysoinnin tuovan erityistä lisäarvoa tutkielmaani. Lisäksi olen huomionut aineistossani vielä eduskunnan vastauksen (EV 237/2016 vp), joka lopulta on hyväksynyt lain muutoksen voimaantulevaksi.

Tarkastelen lisäksi oikeusasiamiehen kuuntelua (OAM 625/2005), jossa käsitellään yksittäistapausta opiskelijoiden lukemista avopuolisoiksi. Vaikka opiskelijat olivat silloin erillisen opintotuen asumislisän piirissä, tukeen vaikuttivat puolison tulot vuoteen 2009 asti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijoiden ei siis ole tarvinnut selvittää suhteitaan samassa asunnossa asuviin vuosina 2009 – 2017. Ennen vuotta 2009 erityisesti avoliittoon liittyvä selvittäminen oli haastavaa, samoin kuin nykyisessä järjestelmässä. Selvitys avaa avoliiton määritelmässä olevaa iän tulkintaa, joten pystyn sen avulla paremmin analysoimaan iän vaikutusta Kelan tekemään avoliiton päättelyyn. Aineistosta ei muuten selviä, millä tavalla Kelan tulee tulkita iän vaikutusta avoliittoon.

Opiskelijoiden asumistukilainmuutoksen lisäksi koin tärkeäksi katsoa laajemmin muita liitettyjä dokumentteja myös aiheen reunoilta sekä muutoksen taustoja. Opiskelijoiden siirtoa yleisen asumistuen piiriin on valmisteltu todellisuudessa jo pitkään, joten käsittelen aiheeseen liittyviä selvityksiä, jotta saan ruokakunnan määritelmän rajat esiin. Ensimmäinen tehty selvitys oli sosiaali- ja terveysministeriön *Sosiaaliturvan uudistamiskomitean selvitys* (SATA 2009:62)

---

⁴ Eriävän mielipiteen tai vastalauseen voivat jättää kaikki käsittelyyn osallistuneet valiokunnan jäsenet, jotka eivät halua allekirjoittaa lopullista päätöstä (Eduskunta 15.5.2006). Eriävä mielipide vapauttaa allekirjoittaneet tehdyn päätöksen vastuusta (Valtioneuvoston esittelijän käsikirja 2017, 23).

vuodelta 2009, joihin muut selvitykset pohjaavat. SATA asetti tulevien vuosien sosiaaliturvan kehittämissuunnan, jonka tavoitteiden jatkona tehtiin muita pienemmän teeman selvityksiä: opetus- ja kulttuuriministeriön selvitykset *Opintotuen rakenteen kehittäminen* (OKM 2010:8 ja OKM 2012:29) sekä ympäristöministeriön raportti *Asumisen tuki- ja verojärjestelmien vaikuttavuus* (YMra 2015:4) ja viimeisimpänä opetus- ja kulttuuriministeriön *Opintotuen uudistaminen – Selvitysmiehen raportti* (OKM 2016:7).

Hyödynnän myös vuonna 2014 tehdyn kokonaan uudistetun yleisen asumistuen lakia (L 938/2014) ja siihen liittyvää hallituksen esitystä (HE 52/2014 vp), valmistelukierrokseen tullutta lausuntoa perustuslakivaliokunnalta (PeVL 17/2014) ja silloinkin aiheita valmistelleen ympäristövaliokunnan mietintöä eduskunnalle (YmVM 7/2014). Analyysi olisi jäänyt ilman niitä puolitiehen, sillä kaikissa kohdin viitataan vuonna 2014 tehtyihin valmisteluihin ja lausuntoihin sekä muihin tehtyihin selvityksiin aiheesta.

Kokonaisuuden kannalta tärkeäksi osoittautuivat myös seuraavat lait ja niiden hallituksen esitykset: laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (L 26/2011) ja sen hallituksen esitys (HE 37/2010), jossa tulkinta avopuolisosta on hyvin erilainen; laki rekisteröidystä parisuhteesta L 950/2001 ja hallituksen esitys siitä (HE 200/2000), jossa selviää pidemmältä ajalta samaa sukupuolta olevien pariskuntien käytäntöjä; sekä Suomen perustuslaki (PL 731/1999) 10 § perusoikeus yksityiselämän suojasta ja siihen liittyvä alkuperäinen hallituksen esitys (HE 309/1993), jossa käsitellään yksityisyyden rajoja.

Olen rajannut aineistostani pois osa-asuntokeskusteluun liittyvät kohdat, koska päätös ei lopulta mennyt läpi eikä vaikuta tällä hetkellä opiskelijoiden tukiin. Osa-asuntonormilla asunnon koko olisi rajoitettu 20 neliön kokoisiin asuntoihin, jota pienempiin asuntoihin tuenmäärä olisi pienempi. Normilla pyrittiin saamaan aikaan säästöjä. Erityisesti opiskelijoiden etujärjestöt kritisoivat ehdotusta, sillä opiskelijat asuvat usein pienissä asunnoissa. Tullut säästö olisi ollut myös pieni ja kohdistanut tukea mahdollisesti pois pienituloisilta. Osa-asuntokeskustelu olisi ollut toinen erittäin mielekäs tutkittava, sillä julkisen keskustelun ja aktiivisten sekä laajojen kannanottojen myötä päätös ei edennyt toteutukseen.

Lakien valmistelumateriaaleista hyödynnän erityisesti hallituksen esityksiä lakiin ehdotetuista muutoksista sekä niiden liitteeksi annettuja lausuntoja. Lakien valmisteluihin liittyy aina reunaehtoja, jotka ovat poliittisia (Lainvalmistelun prosessiopas 2019, 2.8). *Hallituksen esitykset* (HE) ovat lakien valmisteltuja muutosehdotuksia tai uusien lakien pohjia,

joissa selvitetään ehdotettavien muutosten taustoja ja syitä. Esityksien rakenne on aina sama ja niissä selitetään muotoilujen taustoja sekä esityksen kontekstia laajemmin. Muotoilultaan hallituksen esitykset ovat selittäviä ja tarkentavia, ja niiden pohjalta tehdään myös oikeuskäytäntöön tulkintoja. Argumentointi on usein puolustavaa ja selventää kohdan tulkintaa. (Lainvalmistelun prosessiopas 2019, 2.) Hallituksen esitys toimii siis lähtökohtana koko valmistelulle, jonka esitystä vastaan *valiokuntien lausunnot* (xxVL) on annettu. Niissä kommentoidaan oman valiokunnan näkökulmasta annettua lain muutosehdotuksia. (Lainvalmistelun prosessiopas 2019, 3.) Erityisen tärkeinä pidetään aina perustuslakivaliokunnan antamia lausuntoja, sillä ne vaikuttavat lain säätämisympäristöön: perustuslakivaliokunnan tehtävänä on tarkistaa lain ristiriidattomuus Suomen allekirjoittamien kansainvälisten sopimuksien tai perustuslain kanssa. (Eduskunta 7.3.2019) *Valmistelevalle valiokunnan mietintö* (xxVM) eroaa muiden valiokuntien lausunnoista tyyliään, sillä se ei ota niinkään tietystä näkökulmasta kantaa. Mietintö toimii lausuntoja kokoavana esityksenä eduskunnalle. Esitykset saattavat valmisteluprosessin yhteydessä muuttua, mikä selviää *eduskunnan vastauksesta* (EV). (Lainkirjoittajan opas 2019, 24.2.) **Ministeriöiden pyytämät selvitykset** ovat johonkin käsillä olevaan tai suunniteltuun muutokseen liittyviä selvityksiä. Niihin annetaan selkeät (poliittiset) reunaehdot, joihin pyydetään tekemään erilaisia mahdollisia vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia. Niissä esitetyt vaihtoehtoja hyödynnetään lain valmistelussa sekä niissä esitetyissä vaihtoehtoisissa. (Lainvalmistelun prosessiopas 2019, 2.4.) **Kelan ohjetekstit** on pyritty kirjoittamaan neutraalisti, selkeästi ja tehokkaasti. Niissä ei selitellä tai kierrellä, vaan kerrotaan yksinkertaisesti tuen rajat sekä rajojen mahdolliset poikkeamatapaukset. Teksteissä ei kuitenkaan ole kerrottu kaikkia mahdollisia tilanteita, vaan Kelalla on velvollisuus täydentää niitä hakemusten lisäselvityspyynnöinä. Kela on kuitenkin kaikissa tilanteissa velvoitettu seuraamaan lakia. (Kela 19.2.2019, 1.7., 1.16) Käsittelen Kelan asemaa tarkemmin luvussa 4.3.

3.2. Ristiriitoja ja aukkoja tutkimassa

Tutkielmassani on Michel Foucault'n genealoginen tutkimusote. Analysoin aineistoani foucault'laisen analyysin avulla, jossa nostan aineistosta esiin ristiriitoja sekä aukkoja. Olen erityisesti inspiroitunut Yesilovan (2009) tyylistä tehdä foucault'laista analyysia.

Genealogiassa tutkitaan siis inhimillisen tiedon, vallan ja moraalien historiallisia yhteenkietoutumia (Yesilova 2009, 209) sekä niiden syntytapaa (Pulkkinen 1998, 95). Tutkimusotteen tavoitteena on selvittää, miten tutkimuskohteesta tuli mitä se on, sekä

kyseenalaistaa väittämiä asioiden luonnollisuudesta (Pulkkinen 1998, 58, 95). Näkökulmana on erityisesti se, miten ilmiö on perustellut itse itsensä (Yesilova 2009, 210). Tässä tutkielmassa olen selvittänyt mistä ruokakunnan määritelmä on kehittynyt ja miten se on ajansaatossa muokkautunut eri tarpeisiin. Lisäksi puran tarkemmin aineistoa opiskelijoiden asumistuen muutoksen osalta, selvittäen miten ruokakuntakohtaisuutta on perusteltu sekä mitä ristiriitaisuuksia aineistossa esiintyy ruokakunnan käsitteen kohdalla. Genealogia on hyvin kokonaisvaltaista, mutta toimii täysin valitun aineiston varassa (Yesilova 2009, 212 – 213). Käytännössä se tarkoittaa sitä, että tutkielmani aineistolla ja menetelmällä saadaan vain niiden pohjalta syntyvä kuva.

Tutkielmassani olen toiminut Yesilovan menetelmän tyyliä. Yesilova itse kutsuu menetelmäänsä kriittiseksi lähiluvuksi, joka pohjaa Foucault'n hallinnan analytiikan laajempaan kenttään. Hän on lukenut lähteitään ”kiasaten”. Yesilova on kysynyt aineistoltaan minkälaista maailman ja todellisuuden ne luovat argumenteillaan. Minkälaista todellisuutta ne ovat luoneet tai olettaneet? Hän on erityisesti kiinnittänyt huomiota problematisoitumiseen eli näkökulmiin, joita kirjoittajat ovat pitäneet ongelmallisina. (Yesilova 2009, 44.) Menetelmän avulla huomion kohteeksi tulee jonkin ilmiön asettaminen ongelmalliseksi ja miten siihen on suhtauduttu kriittisesti (Yesilova 2009, 215 – 217). Näitä kohtia olen tutkielmassani käyttänyt tällaisenaan. Tavoitteenani on ymmärtää minkälaiseen sosiaaliseen todellisuuteen ruokakunnan käsite normittaa. Yesilova on kysynyt aineistoltaan myös mikä on tutkittavan ilmiön ongelma ja miten se tulisi ratkaista (2009, 2017), mutta tässä tutkielmassa olen erityisesti keskittynyt aineistossani esiintyviin ristiriitaisuuksiin sekä problematisoitumiseen. Tavoitteenani on ihmetellä aineistossa sanottuja asioita, pohtia miksi niin on sanottu ja verrata sitä aineistoon kokonaisuutena sekä tutkielmani teoreettiseen viitekehykseen. Kysyn analysoidessani, miten näkökulmia on perusteltu? Osa aineiston määrittävistä kohdista on hyvin lyhyesti esitetty ja joskus jopa ilman suurempia perusteluja. Olen verrannut näitä kohtia aiemmin esittelemääni teoriaan ja sieltä löytyviin rajapintoihin. Nostan aineistosta esiin näkökulmia, jotka nousevat useaan kertaan ja analysoin mitä ne tarkoittavat. Erityisesti olen purkanut ruokakunnan käsitteen rajoja ja mahdollisuuksia, analysoiden mitä nämä kertovat perheen normeista.

3.3. Tutkimusetiikka

Olen itse opiskelija, joka on tuskailnut, ollut onnellinen ja hämmentynyt muutoksen äärellä. Muuttaessani ystäväni kanssa samaan asuntoon jännitimme omaa ratkaisua ruokakunnasta pitkään – lopulta saaden mustaa valkoisella erillisistä ruokakunnista. Kaikki lähipiirissä olevat

eivät ole olleet yhtä tyytyväisiä. Kuulemani tilanteet ovat saattaneet luoda minulle oletuksia, jotka eivät pidä nähdyn aineiston pohjalta ollenkaan paikkansa. Tutkielman tekemisen motivaationi on lähtöisin kiinnostuksesta ymmärtää, mitä päätösten taustalla on ollut.

Käyttämäni aineisto on julkista, valtion ja sen hallinnon sekä virastojen tuottamia dokumentteja. Aineistoa ei ole tuotettu tutkimusta varten, vaan lainsäädännön prosessin osana. Aineiston eri osat on tuotettu eri vaiheissa prosessia ja eri tarkoitukseen sekä mahdollistamaan erilaisten näkökulmien huomiointi. Olen huomionut aineiston käsittelyssä eri näkökulmat, joita niiden on ollut tarkoitus tuoda ja käsitellä niitä suhteessa vastaanottajaan sekä tilanteeseen. Olen pysynyt uskollisena aineistojen alkuperäiselle sanomalle (Yesilova 2009, 220). Jälkimmäinen näkökulma on myös tärkeä osa menetelmäni. Toisaalta menetelmäni on vaatinut hyvin pienien osien ottamista ja analysointia, toisaalta osa aineistosta ei ole erityisesti selitellyt näkökulmiaan. Analysoin niitä tämän huomioiden ja tiedostaen.

Perheen määritelmät herättävät paljon tunteita, erityisesti liitettynä sosiaalitukiin. Tutkielmallani haluan osallistua keskusteluun perheen määritelmistä osana sosiaalitukia sekä tuoda esiin opiskelijoiden näkökulmaa aiheeseen. Opiskelu aika on useimmille aikaa, jolloin tukia joutuu nostamaan ja huomioimaan rajoituksia, vaikei muuten yhteiskunnan tukia saisikaan. Feministiseen tutkimukseen kuuluu yhteiskuntakriittisyys ja normien purkaminen useasta eri näkökulmasta. Olen pyrkinyt huomioimaan tutkielman pituuteen nähden mahdollisimman monia näkökulmia, kuitenkin ymmärtäen, ettei itselläni ole kriittistä oikeustieteellistä osaamista tai jokaisen lain tuntemusta, vaan toimin feministisen alan tutkimusperinteen ja näkökulmien varassa.

4. Ruokakunta normittajana

4.1. Ruokakunta sopimuksien ja läheissuhteiden puristuksessa

Analysoin tässä luvussa aineistoa. Olen jakanut analyysini kolmeen alalukuun. Tämä ensimmäinen osa käsittelee aineistosta nousseita ruokakunnan määritelmiä, toinen osa teemoja, joita avoliittoon liitetään ja kolmas osa käsittelee Kelan määrittelyvaltaa suhteessa tuenhakijoihin. Tässä alaluvussa käsittelen sopimusteknisesti selkeitä tapauksia, jotka eivät ole käytännössä kuitenkaan ongelmattomia, sekä läheissuhteiden vaikutuksia ruokakunnan määrittelyyn. Ruokakunta toteutuu näiden kahden näkökulman puristuksessa: toisissa tilanteissa erilaiset sopimukset voivat venyttää ruokakunnan käsitteen rajoja ja toisissa taas

läheissuhteet rikkovat sopimuksien selkeät rajat. Nostan aineistosta esiin ristiriitaisuuksia sekä aukkoja, joita analysoin Yesilovan (2009) käyttämän kriittisen lähiluvun avulla. Aineistossa ei kuitenkaan esiinny perheen monimuotoisuus ja pohdin miksi ei ja mitä se tarkoittaa. Yhdistän tämän pohdinnan Yesilovan tiedon ja hallinnan järjestelmään, jonka mukaan tiedolla luodaan normeja (Yesilova 2009, 31). Ruokakunta toimii yhteiskunnan yhtenä keinona rajata sekä luoda normia, luomalla mahdollisuuksia. Analyysini etenee taulukon 1 (s. 8) mukaisessa järjestyksessä.

Ruokakunnan määritelmä huomioi erilaisia **sopimuksia**, joiden kautta periaatteessa mahdollistetaan erilaisen asumisen käytännöt. Yhteinen vuokrasopimus, erilliset sopimukset, alivuokrasopimukset sekä avioliitto ovat selkeitä sopimuksia, jotka ovat helposti tarkistettavia sopimuksia. Jos ruokakunnan kohdalla huomioitaisiin vain vuokrasopimuksen muoto, olisi asujien suhteen tarkistaminen selkeää ja johdonmukaista – tai käytännössä tarpeetonta, koska silloin asukkaat saisivat itse päättää heidän oman vastuunsa toisiinsa. Kuitenkaan aina sopimuksen muoto ei ole asukkaan päätettävissä, jolloin suoraan sopimukseen perustuva käytäntö ei vastaa asujien todellista suhdetta. Tarkastelen tässä osassa erilaisten sopimusten tuomia mahdollisuuksia ja rajoja. On kuitenkin otettava huomioon, että läheissuhteet saattavat purkaa sopimuksen vaikutuksen ruokakuntaa määriteltäessä. Käsittelen sitä myöhemmin tässä alaluvussa.

Yhdessä asuvat yhteisellä vuokrasopimuksella tai erillisillä vuokrasopimuksilla, jossa on yhteisvastuulauseke, luetaan automaattisesti yhteen ruokakuntaan. Tällöin kaikki asunnossa asuvat voivat saada vain yhdelle henkilölle yhteisesti maksettavan yleisen asumistuen. Tämän taustalla on yleisen asumistuen lähtökohta sekä elatusolettama. Yleisen asumistuen lähtökohtana on hallituksen esityksen mukaan asumisen tukeminen, kohdistettuna erityisesti pienituloisille asumismenojen vähentämiseksi (HE 231/2016 vp, 3). Elatusolettamaan sisältyy oletus siitä, että yhdessä asuvien tai läheiseksi muuten tulkittavien osallistuvat toistensa elatukseen. Oletusta ei ole oikeastaan tutkittu, mutta se on hyväksytty silti useamman tarvehankintaisen tuen lähtökohdaksi. (Faurie et al. 2010, 1271.)

Erillisten vuokrasopimuksien tai alivuokrasopimuksen hyväksymisellä on tarkoitus mahdollistaa yhteisasuminen. Näiden vuokrasopimusten perusteella samassa taloudessa asuvat kuuluvat eri ruokakuntiin, sillä heillä on käytössä erilliset alueet. Kun avioliitto määritellään laissa ”kahden henkilön väliseksi” (L 938/2014 5 §), on Kelalla paine tarkistaa erityisesti kahdestaan samassa asunnossa asuvien suhde. Tämä tarkoittaa, että jos asunnossa asuu useampi

kuin kaksi henkilöä, ei heidän läheissuhteitaan tarkisteta, vaan tehdään vuokrasopimuksen pohjalta määrittely ruokakunnasta. Näiden kahden sopimuseron korostaminen ruokakuntaa määriteltessä, luo painetta yksilölle ymmärtää erot sekä pystyä toimimaan niiden mukaan. Aina vuokranantaja ei suostu erillisiin vuokrasopimuksiin ilman yhteisvastuulauseketta. Tai jos halutaan tehdä alivuokrasopimuksia, voi isompaa asuntoa harkitessa olla haastavaa saada vuokranantajalta hyväksyntä vain yhdelle päävuokralaiselle. Tilanteet jättävät vuokran maksamisesta paljon vastuuta yhdelle yksilölle erityisesti isommassa yhteisasunnossa asuessa.

Opiskelijoiden asumistuen muutoksen valmistelussa, nostettiin yhteisasumisen haasteet esille. Ympäristövaliokunta toimi hallituksen esityksen pohjalta valmistelevana valiokuntana, joka on pyytänyt sivistys-, sosiaali- ja terveys- sekä perustuslakivaliokunnilta lausunnot hallituksen esitykseen sekä huomioimaan asiantuntijoiden lausuntoja. Hallituksen esityksessä ei otettu kantaa yhteisasumiseen, muuta kuin toteamalla ”ruokakuntakohtaisuus palauttaa opiskelijoille yhdessä asumisen ja avoliiton selvittämiseen liittyvät ongelmat ja kiristää tarveharkintaa, koska muiden ruokakunnan jäsenten tulot vaikuttavat asumistuen määrään.” (HE 231/2016 vp, 18.) Palauttamisella viitataan vuonna 2009 tulleeeseen muutoksen, jolloin opintotuen asumislisästä poistettiin puolison tulojen vaikutus (HE 231/2016 vp, 3). Hallituksen esityksessä lähinnä todetaan, että ruokakuntakohtaisuus tuo yhdessä asuville lisäselvityksiä, mutta ei oteta sen enempää kantaa puoleen eikä toiseen. Oteesta perustellaan ruokakunnan säilyttämistä erityisesti tarveharkinnalla. Sillä tarkoitetaan tuen kohdistumista parhaiten sinne, missä sille on tarvetta. Näkökulma vahvistaa yhdessä asumiseen liittyvää normia elatusoletuksesta eli vastuuta muista samassa asunnossa asuvista.

Tähän toteamaan ja päätökseen sivistys- sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnat olivat molemmat kiinnittäneet huomiota. Vuokrasopimukseen pohjautuva jako nostettiin aineistossa ongelmalliseksi, sillä opiskelijoiden nähdään asuvan muuta väestöä useammin jaetuissa asunnoissa. Sivistysvaliokunta kommentoi asiaa esimerkiksi: ”Erityisesti kimppa- ja soluasuminen on opiskelijoiden keskuudessa hyvin yleistä. [Hallituksen esityksen yhteyteen] Saadussa lausunnossa on esimerkkinä todettu, että ison perheasunnon vuokrannut viiden naisopiskelijan yhteisö ei todellisuudessa muodosta yhtä ruokakuntaa siinä merkityksessä kuin ruokakuntakäsitettä [sic] käytetään asumistuen määrittelyssä.” (SiVL 12/2016, 4.) Sivistysvaliokunnan oteesta argumentoidaan vasten ylempänä esitettyä hallituksen esityksen päätöstä, jonka mukaan ruokakuntakohtaisuus säilytetään haasteista

huolimatta. Sivistysvaliokunta sen sijaan puolustelee ruokakunnan poistamista tai muuttamista opiskelijoiden kohdalta.

Opiskelijoiden kimppa- ja soluasuminen nostetaan esiin itsestäänselvyytenä ja oletettuna totuutena, jota ei tarvitse kyseenalaistaa. Otteen mukaan opiskelijat asuvat siis eri tavalla kuin muu väestö. Samalla vahvistetaan oletusta opiskelusta poikkeavana ajanjaksona elämässä ja etteivät muut kuin opiskelijat asu solu- tai kimppakämpissä. Yesilovan (2009) mukaan normi ei vain rajaa, vaan myös synnyttää (35 – 36). Vahvistamalla normia, että vain opiskelijat asuvat jaetuissa asunnoissa, luodaan mahdollisuusehtoja sekä rajoja, joiden kanssa yksilön elävät. Jos vain opiskelijoilta muutettaisiin ruokakunnan määritelmää, korostuisi oletus, että opiskelijana tulee asua jaetuissa asunnoissa ja ennen tai jälkeen opiskelun niin ei tule asua. Lisäksi otteessa todetaan, etteivät ruokakunnan määritelmät vastaa todellisuutta. Esimerkki viiden naisen yhteisasumisesta konkretisoi lukijalle määritelmän rajoja. Toisaalta otteessa oletetaan, etteivät nämä viisi naista voisi kokea olevansa perhe. Ote siis tuo esiin myös Yesilovan (2009, 18) viittaaman todellisuuden ja käsitteiden railon. Kun tämä yhdistetään ruokakunnan vaikutukseen elämisessä, saadaan myös Yesilovan (2009, 18) peräänkuuluttama käsitteen rajoittavuuden mekanismi. Ruokakunnalla siis perustellaan yksilöllistä yhteisasumista, mutta samalla rajoitetaan perhe käsitteenä kattamaan vain yhden asunnon sisällä asumista ydinperheenä. Ruokakuntaan kuuluvien määrittelyllä on huomattavia vaikutuksia opiskelijoiden tuen määrään. Tämä korostuu erityisesti opiskelijoilla, sillä opiskelun tulisi olla täysipäiväistä, jolloin työnteko ei ole mahdollista ja jaetut tuet rajoittavat tuloja. Luon edempänä ruokakunnan kuulumisen merkityksestä opiskelijan talouteen, mutta käsitelen ensin vielä sosiaali- ja terveystieteiden otteen.

Samalla tavalla perustellen ruokakunnan käsitteen määritelmän lieventämistä tai poistamista jatkaa sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta, jonka lausunnossa argumentoidaan: ”tuen ruokakuntakohtaisuus ei ota huomioon opiskelijoiden elämäntilanteesta johtuvia asumisen eroja verrattuna muuhun väestöön. On yleistä, että opiskelijat asuvat kimppa- ja soluasunnoissa, usein taloudellisista ja/tai pienten asuntojen vähäiseen tarjontaan liittyvistä syistä. Opiskelijat voivat jakaa asunnon muiden opiskelijoiden, työssä käyvien taikka työttömien kanssa, mutta tämä ei aina tarkoita sitä, että he muodostavat yhteisen talouden ja siten vastaisivat toistensa toimeentulosta. Eri ruokakuntiin he kuuluvat vain siinä tapauksessa, että heistä kukin hallitsee osaa huoneistosta omalla vuokrasopimuksellaan.” (StVL 11/2016, 4.) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on ainut, joka sanallistaa vuokrasopimuksen riittämättömyyden ruokakunnan

määrittäjänä. Ohteessa pidetään oletuksena opiskelijoiden erilainen asuminen, kuten myös sivistysvaliokunnan ohteessa. Sosiaali- ja terveystvaliokunta perustelevat sitä kuitenkin hyvin eri tavalla. Valiokunta nostaa syiksi opiskelijoiden taloudellisesti heikomman tilanteen sekä pienten asuntojen yleisesti heikomman tarjonnan. Yhdistämällä opiskelijoiden asumisen erilaisiin muihin kategorioihin (työssä käyvät ja työttömät) korostetaan jälleen eroa ruokakunnan määritelmän ja todellisuuden välillä.

Valiokuntien ohteiden perusteella opiskelijoiden väliaikaisen yhdessä asumisen tukeminen nähdään arvokkaana. Ohteissa tieto opiskelijoiden erilaisista tilanteista yhdistyy vakuuttamiseen ja argumentaatioon, siitä miksi yhteisasumisen tulisi olla helpommin mahdollistettua erityisesti opiskelijoille. Yesilovan (2009) mukaan normalisointi näkyy tiedon ja käytännön yhdistämisessä (2009, 32). Valiokunnat argumentoivat tiedolla, yhdistäen sen konkreettisiin tilanteisiin siitä, miten opiskelijat asuvat ja miten heitä tulisi tukea. Kommentteissa hyödynnetään tapauksia, jotka sopivat huonosti ruokakunnan määritelmään. Niistä tulee lukijalle kuva siitä, etteivät opiskelijoiden tavat asua mahdu ruokakunnan määritelmiin. Valiokunnat argumenteillaan siis vahvistavat normia siitä, että opiskelijat asuvat muusta väestöstä poikkeavasti ja etteivät nykyinen tulkinta ja ruokakunnan määritelmä tue heitä siinä.

Vaikka mikään valiokunta ei käytä elatusolettama-termiä, kritisoivat ne sitä. Valiokuntien mukaan vuokrasopimus ei ole riittävä määrittämään ruokakuntaa yhteisasumisessa. Olen esitellyt liitteessä 2 kolme erilaista yhteisasumisen tilannetta, jossa olen hyödyntänyt aineistossa esiin nousutta viiden opiskelijan yhteisasumista. Esimerkkien avulla haluan konkretisoida miten sopimuksen muoto ja yhden ruokakuntalaisen tulot vaikuttavat myönnetyn asumistuen määrään. Esimerkeissä yhden asukkaan vuokraosuus on 400,80 €/kk (ks. liite 2). Kahdessa ensimmäisessä esimerkissä kaikki asujat kuuluvat samaan ruokakuntaan, mutta ensimmäisessä yksi on jo valmistunut ja käy hyväpalkkaisessa työssä. Toisessa ja kolmannessa esimerkissä kaikki ovat opiskelijoita. Toisessa esimerkissä kaikki asujat saavat vain opintotukea. Kolmannessa esimerkissä kaikki ovat oma ruokakuntansa alivuokrasopimuksien johdosta. Erot tuen määrässä ovat valtavat: ensimmäisessä esimerkissä yksi asukas saa 18,02 € (koko ruokakunta 90,11 €), toisessa 189,38 € (koko ruokakunta 946,91 €) ja kolmannessa yhden ihmisen ruokakunta 335,04 €. Ensimmäisessä esimerkissä käytännössä työssä käyvä päätyy kustantamaan myös muiden asumisen tai muut ottamaan opintolainaa kattaakseen asumisensa. Tulojen kasvu ruokakunnan jäsenillä taas nostaisi ruokakunnan tuloja ja vähentäisi tai lopettaisi

koko asumistuen. Toisessa esimerkissä, vaikka kaikki saavatkin vain opintorahaa, jää kaikille vielä yli puolet omasta osuudestaan vuokraa maksettavaksi. Osuus on kuitenkin pienempi kuin opintoraha, mutta muun elämän kustantamiseen jää rahaa vain muutamia kymmeniä euroja. Kolmannessa esimerkissä asukkaalle jää noin 60 euroa omaksi osuudeksi vuokrasta, jonka pystyy jo maksamaan opintorahasta ja silti opintorahasta pystyy kattamaan muitakin kuluja.

Esimerkkien rahalliset erot korostavat, miksi ruokakunnan määritelmää ei ole haluttu muuttaa: se olisi valtiolle kallista kustantaa. Faurie et al. argumentoivat omassa artikkelissaan niin sanottu Suomen mallista, jossa on tultu talous etusijalla sosiaalisiin kysymyksiin ja sosiaalilainsäädännössä kulujen kasvaminen on usein riittänyt perusteluksi olla määrittelemättä perhettä uudelleen (2010, 1289). Toisaalta, jos kaikki viisi esimerkkien asukasta asuisivat erikseen yksioissa, olisivat heidän asumistukensa korkeammat, sillä yksiön neliöhinta Helsingissä on 24,31 €/m² (SVT 2019a: asuntojen vuokrat, liitetaulukko 3), kun taas kolmion 16,36 €/m² (SVT 2019b: asuntojen vuokrat, liitetaulukko 5). Myös aineistossa ympäristövaliokunta on nostanut näkökulman esiin:

”Pitkällä aikavälillä uudistus voi esimerkiksi entisestään kiihdyttää pienten vuokra-asuntojen vuokrannousua, jos opiskelijat muuttavat nykyistä kalliimpiin, keskustojen pieniin vuokra-asuntoihin. Kun kasvukeskuksissa paitsi maksukyvyyn perusteella mutta myös asuntomarkkinoiden rakenteellisista syistä suurin kysyntä kohdistuu pieniin asuntoihin, tulisi tukijärjestelmän rakenteiden muuttamisessa erityisesti pohtia myös mahdollisuuksia kannustaa erityisesti opiskelijoita soluasumiseen tai muuhun yhteisöasumiseen suuremmissa asunnoissa, mikä vähentäisi painetta pienten asuntojen kysyntään. Erityisesti opiskelija-asumiseen nämä ratkaisut sopivat usein, sillä kysymyksessä on väliaikainen vaihe, jossa kaikkinaiset muutokset ovat tavallisempia kuin asumisessa yleensä. Hallituksen esitykseen sisältyvä ruokakuntakohtaisuus on tästä näkökulmasta tuen perustana erityisen ongelmallinen, jos se vähentää opiskelijoiden hakeutumista yhteisasumisratkaisuihin.” (YmVM 19/2016 vp, 3.)

Ympäristövaliokunta nostaa esiin ruokakunnan määritelmän mahdollisen vaikutuksen yhteisasumisen houkuttelevuudelle, jolla on välillisiä vaikutuksia asuntomarkkoihin. Otteessa opiskeluaika ja yhteisasuminen nähdään jälleen väliaikaisena elämänvaiheena. Otteessa pohditaan mahdollisia seurauksia ja vaikutuksia ruokakunnan määritelmästä ja sen yhdistämisestä yhteisasumiseen. Otteessa huomioidaan pienten vuokra-asuntojen korkeampi hinta, vaikka sitä ei suoraan liitetäkään valtion asumistukimenojen kasvamiseen. Lopuksi

otteessa todetaan ruokakuntakohtaisuuden olevan ongelmallinen, jos se tekee yhteisasumisesta vähemmän houkuttelevaa. Eli myös ympäristövaliokunta pitää ruokakunnan määritelmää ongelmallisena etenkin yhteisasumisen kohdalla. Ympäristövaliokunta hyväksyikin sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausumaehdotuksen aiheesta (YmVM 19/2016 vp, 2. lausuma, 7).

Yhteenvetona vuokrasopimusten osalta totean, että yhteisasuminen nähdään aineistossa tiettyyn elämänvaiheeseen kuuluvana normina. Sitä ennen ja sen jälkeen asumisen muodot ovat erilaisia, joten kaikille samat asumistuen ruokakunnan määritelmät eivät ohjaa tukea huomioimaan niitä. Toisaalta elämäkulunajatukseen perustuva ajatus opiskelijana olosta vain väliaikaisena elämänvaiheena, johon kuuluu asumisen jakaminen tai pienituloisuus, yksinkertaistaa todellisuuden moninaisuutta. Samaan aikaan yhteisasumista yksinkertaistetaan puheessa, sillä kaikissa otteissa puhutaan aina vain yksilöistä asumassa yksilöiden kanssa yhdessä eikä perheestä asumassa yhteisöllisesti. Vaikka aineisto puhuu yhteisasumisen puolesta, on normilla tiukat rajat. Yhteisasumisen normi on opiskelija, jolla se on vain väliaikainen käytännönratkaisu elämänvaiheen takia.

Lopulta ruokakunnan määritelmää ei valiokuntien ehdotuksista huolimatta muutettu, vaan opiskelijoiden yleinen asumistuki tuli voimaan samoilla ehdoilla kuin aiemminkin. Hyväksytyyn lain muutokseen tuli kuitenkin lauselmä: ”Eduskunta edellyttää, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy toimenpiteisiin yhteisasunnossa asuvien aseman arvioimiseksi asumistukijärjestelmässä ja selvittää ruokakuntakäsitteen [sic] mahdollisen uudistamistarpeen.” (EV 237/2016 vp, 2. lausuma). Kuitenkin tutkielman tekovaiheessa ruokakunnan toimivuuden tarkistaminen yhteisöllisessä asumisessa on joko vasta selvitysvaiheessa tai ei edennyt ollenkaan (O 37/2017 vp; KK 325/2017 vp). Vaikka aineiston pohjalta voidaan nähdä normina opiskelijoiden yhteisasuminen, ei se silti ole riittävän vahva kumotakseen niin sanotun Suomen mallin (Faurie et al. 2010, 1289) eli kulujen nousun rajoittamisen ehdoilla tehtyä päätöstä sosiaalilainsäädännössä.

Määrittelin avioliiton taulukossa 1 (s. 8) sopimukseksi. Aviopuolisot kuuluvat aina samaan ruokakuntaan, vaikka puolisot asuisivatkin väliaikaisesti tai pysyvästi eri osoitteissa. Ainostaan välien rikkouduttua voidaan aviopuolisot tulkita erillisiksi ruokakunniksi (Kela 7.12.2018). Kelan verkkosivuilla ei tarkemmin määritellä, miten tilanne välien rikkoutumisen kohdalla tulee todistaa (Kela 10.12.2018). Avioliittoon sisältyy puolison elatusvelvollisuus, joka käsittää laajasti toisen perusoikeuksien mahdollistamisen. Mikään osa aineistoa ei ota kuitenkaan kantaa avioliiton vaikutukseen tukiin. Hiljaisuus voi kertoa avioliittojen vähäisyydestä

opiskelijoiden keskuudessa tai ajatuksesta, että avioliitto on harkittu päätös ja tehty ymmärtäen sen vaikutukset myös sosiaalitukiin.

Ruokakunnan määrittäminen sopimuksien kautta ei siis välttämättä ole niin yksinkertaista kuin alkuun ajattelisi. Opiskelijan asuessa yksin määritelmät ovat selkeitä ja ennalta-arvattavia, mutta yhteisasuminen tuo siihen heti omat haasteensa. Yhteisasumisessa korostuu myös läheissuhteiden määrittely ja merkitys erilaisten sopimuksien lisäksi. Käsitelen niitä seuraavaksi.

Ruokakunnan kohdalla **läheissuhteiksi** nostetaan erikseen esiin avoliitto, yhdessä asuvat kaverukset, vanhemmat, lapset ja isovanhemmat sekä sisarukset. Käsitelen seuraavaksi erityisesti vanhempien, lasten ja isovanhempien sekä sisarusten vaikutusta ruokakunnan määrittämiseen. Avoliiton ja yhdessä asuvien kavereiden erottaminen on avoliiton määrittelyn takia haasteellista, joten käsitelen sitä erikseen seuraavassa alaluvussa. Lopuksi pohdin, miten perheen monimuotoisuus näkyy aineistossa.

Vanhemmat ovat elatusvelvollisia alaikäisille lapsilleen, joten samaan ruokakuntaan kuuluminen on ymmärrettävää. Kuitenkin samaan ruokakuntaan määritellään kuuluvaksi aina myös isovanhemmat, heidän asuessaan yhdessä aikuisten lastensa tai lastenlastensa kanssa. Näkökulma ei nouse aineistosta ollenkaan esille, eikä isovanhempien kuulumista automaattisesti samaan ruokakuntaan perustella missään. Eli vaikka opiskelija asuisi isovanhempansa kanssa samassa asunnossa, eivät he erillisillä vuokrasopimuksillakaan kuulua eri ruokakuntiin. Sen sijaan täysi-ikäiset sisarukset voivat kuulua eri ruokakuntiin, jos heillä on erilliset vuokrasopimukset tai pää- ja alivuokrasopimukset.

Aineistossa nousi erittäin vahvasti huoli taloudellisen aseman heikkenemisestä opiskelijoilla, joilla on lapsia. Vanhemmat ovat elatusvelvollisia lapsistaan, joten lasten elättämisen heikkeneminen aiheuttaa huolta aineistossa. Lapsiperheet olivat kuuluneet jo ennen muutosta yleisen asumistuen piiriin, mutta vasta muiden opiskelijoiden siirron yhteydessä päätettiin alkaa huomioida opintotuki tulona yleistä asumistukea myönnettäessä (HE 231/2016 vp, 16). Vaikka yleisen asumistuen laskukaavassa lapset saavat korkeamman painoarvon kuin aikuiset, merkitsi opintotuen huomiointi tulona opiskelevien lapsiperheiden aseman huononemista. Käytännössä siis, vaikka lapsiperheiden tulot eivät todellisuudessa kasvaneet, pienenivät heidän tukensa, kun opintotuki alkoi vaikuttaa tuen määrään. Näin ollen opiskelevien lapsiperheiden asumistuen määrä väheni. Riippuen kuinka rajalla lapsiperheiden

aiemmat tulot olivat, saattoivat he jopa luopua osasta palkkatuloistaan tai joutua hyväksymään tuen pienemisen.

Hyväksytyssä lainmuutoksessa (EV 237/2016 vp) olikin toinen lauselma, joka koski lapsiperheille vaadittavaa huoltajakorotusta osaksi opintorahaa. Huoltajakorotus tulikin voimaan vuoden 2018 alusta (ks. HE 139/2017 vp), mutta ei läheskään niin suurena kuin mitä alun perin oli tarkoitus. Vaikka huoltajakorotus on tärkeä lisä lapsiperheiden ahdinkoon, tuo se esiin jälleen yleisen asumistuen epäonnistumisen lähtökohtaisessa tehtävässään: tukea lapsiperheiden asumista. Osalle lapsiperheistä korotus ei myöskään riitä kattamaan muutosta, etenkin jos perheissä on useampi kuin yksi lapsi. Huoltajakorotus on saman suuruinen riippumatta lasten lukumäärästä, kun taas yleinen asumistuki huomioi lasten määrän.

Hallituksen esityksessä lähtökohdaksi otetaan hyvin neutraali näkökulma tukien muutoksen vaikutuksesta lapsiperheille. Lapsiperheiden toimeentulon heikentyminen on kuitenkin huomioitu esityksessä. (HE 231/2016 vp, 16, 20.) Valiokuntien lausunnoissa erityisesti sivistysvaliokunnalla ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalla oli runsaasti huomioita muutoksesta johtuvasta lapsiperheiden aseman heikentymisestä. Osa huomioista oli esitetty eriävinä mielipiteinä valiokunnan päätöksestä. Eriävät mielipiteet poistavat allekirjoittaneilta vastuun muutoksesta, mutta ne eivät sinänsä horjuta lopullisen päätöksen asemaa, sillä enemmistö on ollut päätöksen takana.

Sivistysvaliokunta korostaa huoltajakorotuksen tärkeyttä: ”Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnan mukaan jopa 60 % perheellisistä opiskelijoista elää jo nykyisellään köyhyysrajan alapuolella ja opintotukeen kaavailut leikkaukset sekä opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin vaikuttavat monella tapaa heikentävästi perheellisten opiskelijoiden toimeentuloon. - -” (SiVL 12/2016, 3). Otteessa nostetaan esiin perheellisten opiskelijoiden jo valmiiksi heikko rahallinen asema, joka on entisestään huononemassa opintotuen lisäämisestä huomioitavaksi tuloihin. Sivistysvaliokunnan päätöksen yhteyteen jätetystä eriävästä mielipiteestä lapsiperheet saivat erityisen huomion: ”Erilaisissa tilanteissa olevien opiskelijoiden kyky opiskella muuttuu merkittävästi. Esimerkiksi lapsiperheillä ei ole aina samaa mahdollisuutta tehdä valintoja, joihin uudistus kannustaa. Tästä syystä heidän tukitasonsa keskimääräinen laskeminen hankaloittaa myös opintojen etenemistä.” (SiVL 12/2016, 7). Otteessa yhdistetään tuen väheneminen opinnoissa etenemisen heikentymiseen, jolloin erityisesti lapsiperheiden mahdollisuus tehdä valintoja korostuu. Otteessa ei kuitenkaan suoraan sanota mihin valintoihin uudistus kannustaa tai miksi se vaikuttaa juuri opintojen

etenemiseen. Sivistysvaliokunnan lausunnosta nousee siis erityisesti huoli huoltajanvastuussa olevien opiskelijoiden selviämisestä ja mahdollisuudesta kustantaa lasten eläminen.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta piti lausunnossaan valitettavana, ettei uudistus voinut ottaa huomioon opiskelevien lapsiperheiden tiukkaa taloudellista tilannetta. ”Valiokunnan saaman selvityksen mukaan useilla lapsiperheillä asumistuki alenee useista kymmenistä euroista jopa yli sataan euroon kuukaudessa. Pienituloisten lapsiperheiden toimeentulon heikentäminen ei voi olla vaikuttamatta perheiden hyvinvointiin.” (StVL 11/2016, 3). Otteessa nostetaan toimeentulon huonontamisen vaikutus ”perheiden hyvinvointiin”. Otteessa on myös nostettu tuen väheneminen konkreettisesti lukuina. Eli vaikka voimaan tuli opintorahan huoltajakorotus 75 € suuruisena, ei se riittänyt korvaamaan yli sada euron tuen vähenemistä. Myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunnosta eriävissä mielipiteissä kommentoidaan lapsiperheiden aseman heikkenemistä (StVL 11/2016, 8). Näkökulmina eriävissä mielipiteissä nousee opintorahan huomioiminen jatkossa tulona, joka nousi jo esiin.

Ympäristövaliokunta nosti mietinnössään esiin muutoksen lapsiperheille. Mietintö korostaa erityisesti lapsiperheiden elämisen kustantamisen enenevissä määrin lainalla (YmVM 19/2016, 5). Valiokunta kuitenkin piti tilannetta valitettavana ja hyväksyi sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausuman eduskunnalle. Lausumassa edellytetään perheellisten opiskelijoiden toimeentulon seuraamista ja mahdollista uudistamista esimerkiksi opintorahan huoltajakorotuksen muodossa, joka toteutui reilua vuotta myöhemmin mietinnön jättämisestä. (YmVM 19/2016, 7; EV 237/2016 vp.)

Kuten edeltävistä otteista huomataan, on jokaisella valiokunnalla oma näkökulmansa asiaan: sivistysvaliokunta korostaa opintojen edistymistä ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta hyvinvointia. Vaikka lausunnoissa puhutaan ja nostetaan samat oletukset ja ongelmat esille, perustellaan niitä eri näkökulmista. Ympäristövaliokunnan mietintö on kirjoitettu kokoavaksi huomioiden esiin nostavaksi koonniksi, joten se ei ota samalla tavalla yhdestä näkökulmasta kantaa. Opiskelijoiden lapsiperheiden näkökulma kuitenkin korostuu aineistossa. Heidän aseman huononeminen on saanut kaikki valiokunnat, paitsi perustuslakivaliokunnan, kommentoimaan asiaa. Muutos vaikuttaa myös ristiriitaiselta yleisen asumistuen periaatteiden suhteen, kun yhtenä tuen lähtökohtana juuri on lapsiperheiden tukeminen. Miksi siis opiskelijoiden, joilla on lapsia, asemaa huononnetaan? Aineistossa ei suoraan sanota, mutta vaikuttaisi siltä, että opintoraha huomioidaan tuloksi pääsääntöisesti sillä aikaan saatavien säästöjen takia. Mutta miksi lapsiperheet saavat näin suuren osuuden aineistossa? Mitä se

kertoo perheen normeista? Koetaanko opiskelijoiden lapsiperheet tärkeämmiksi kuin muut opiskelijat? Suhteessa lapsiperheiden tuen määrä väheni huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi avoliitossa tai yhteisasumisessa ruokakuntakohtaisuuden vaikutuksesta. Kuitenkaan lapsiperheiden kohdalla ruokakuntakohtaisuudesta ei oikeastaan edes keskustella. Ruokakuntakohtaisuus on täysin hyväksyttävää lapsiperheille, sillä aineistossa ei nouse esiin näkökulma, että lapsiperheet jakaisivat asuntonsa muiden kanssa.

Perheen moninaisuus ei näy yleisen asumistuen ruokakunnan määritelmässä. Oteissa ei sinänsä määritellä minkä muotoisista perheistä puhutaan. Aineistossa viitataan niin kahteen vanhempaan monikossa (StVL 11/2016 vp, 8), kuin myös vanhempaan yksikössä (HE 231/2016 vp, 5, 6, 17). Aineistossa on käytetty myös näitä yhdessä muodossa: ”lapsiperheiden tulee toisen tai molempien vanhempien opiskellessa” (StVL 11/2016 vp, 3; YmVM 19/2016 vp, 5, 9). Vanhempi-sanan kohdalla erilaisia tilanteita on siis huomioitu tekstin muotoilussa. Huoltaja-sanan kohdalla puhutaan erikseen kahden huoltajan perheistä (HE 231/2016 vp, 17; SiVL 12/2016 vp, 3; YmVM 19/2016 vp, 5) ja yksinhuoltajaperheistä (HE 231/2016 vp, 12, 17; SiVL 12/2016 vp, 3; YmVM 19/2016 vp, 5). Yksinhuoltaja sekä kahden huoltajan perheet erotellaan ainoastaan nostettaessa esiin muutoksen rahallisia vaikutuksia. Yksinhuoltajaperheet eivät silti muuten esiinny aineistossa. Lisäksi Sveholm (2018) on pro gradussaan tuonut esiin, miten uusperheet eivät mahdu ruokakunnan määritelmään ongelmitta (Sveholm 2018, 38 – 39). Uusperheidenkään näkökulmaa ei ole tuotu aineistossa ollenkaan esiin.

Sateenkaariperheet eivät esiinny aineistossa suoraan ollenkaan. Vain ympäristövaliokunnan mietinnössä viitataan sateenkaariperheisiin: ”Tasa-arvoista avioliittoa koskevan lainsäädännön voimaantulo tuo ohjeistamiseen vielä oman näkökulmansa.” (YmVM 19/2016, 6). Kohdassa viitataan avioliittolain uuteen muotoiluun, mikä vaikutti myös avoliiton tulkintaan. Uuden muotoilun jälkeen avioliiton voi muodostaa myös kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä. Tämä vaikutti myös yleisen asumistuen muotoiluun, sillä avoliittoa ei voinut enää perustella vain miehen ja naisen väliseksi. Käsittelen vielä luvussa 4.3. tarkemmin aihetta, mutta tässä kohtaa haluan pohtia vielä kohtaa ”ohjeistamiseen vielä oman näkökulmansa”. Muotoilu jättää paljon arvailun varaan ja poistaa vastuuta valiokunnalta. Miten ohjeistuksessa tulisi näkyä muutos? Onko ohjeistuksessa ollut tarvetta tarkentaa ohjeita avoliiton ja kimppakämpä asumisen kohdalla, kun ei voida enää olettaa samaa sukupuolta olevien asuvan kimppakämpässä?

Ulkomaalaistaustaisten laajempi perhekäsitys ei myöskään nouse missään muodossa aineistossa esiin. Faurie et al. kommentoivat artikkelissaan kansainvälistyvää perhettä ja sen tuomia ongelmia sosiaalilainsäädäntöön. Heidän mukaan ydinperheoletus, hoiva- ja elatusjärjestelmä suomalaisessa lainsäädännössä eivät vastaa ulkomaalaisten perhekäsityksiä. Yleisessä asumistuessa Kelan ohjeistuksessa todetaan vain: ”Ulkomaalainen voi kuulua ruokakuntaan, jos hän kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin.” (Kela 7.12.2018.) Mutta esimerkiksi pelkästään opiskelun takia Suomessa oleva ulkomaalainen ei voi kuulua sosiaaliturvan piiriin, koska opiskelu katsotaan väliaikaseksi asumiseksi Suomessa. Sosiaaliturvan piiriin kuulumisessa on ulkomaalaisille lähtökohtaisesti paljon erilaisia tilanteita, joihin vaikuttavat asumisen pysyvyys, mahdolliset sukulaissuhteet ja syy tulla maahan. Myös Euroopan Unionin kansalaisilla on esimerkiksi oikeus sairauden hoitoon, vaikka heillä ei olisikaan oikeutta muihin sosiaalitukiin. Toisaalta opiskelijoilla on oma terveydenhoitonsa, jonka kautta terveydenhoitoa myös saa. (Kela 12.9.2018; Kela 16.7.2017.)

Sopimukseen ja läheissuhteisiin liitetyt teknisiltä vaikuttavat tekijät eivät olekaan niin selkeitä kuin ajattelisi. Yhdessä asuvien elatusolettama on hyvin ongelmallinen, erityisesti avoliiton kohdalla. Sosiaaliturvajärjestelmässä on lähdetty liikkeelle ajatuksesta, että avo- ja avioliittoja tulee tukea mahdollisimman samantarvoisesti (YmVM 7/2014 vp, 4). Pylkkäsen mukaan perheoikeudellinen sääntely on ollut vähentymään päin ja lisännyt sopimuksen osapuolten tahdonvaltaa. Tämä on siirtänyt sääntelyvaltaa sosiaalietuuksien yhteydessä käytettäväksi, jolloin sosiaaliturvalainsäädäntö tai -käytäntö ovat tiukempia kuin yksityisoikeudellinen lainsäädäntö. Näin on tapahtunut esimerkiksi avoliiton kohdalla, jota ei säädellä laissa, mutta avopuolison tulojen vaikutus vähentää asumistukia. Tällöin lain antama mahdollisuus valita avo- ja avioliiton välillä ei toteudu todellisuudessa. (Pylkkänen 2012, 18 – 19.) Joten vaikka avoliittoon ei lain nojalla kuulukaan samanlaista elatusvelvollisuutta puolisoista, kuin avioliittoon, tulkitaan yleistä asumistukea myöntäessä elatusolettaman perusteella avoliitossa asuvat samaksi ruokakunnaksi. Käsittelen seuraavaksi avoliiton ja kavereiden yhteisasumisen määrittelyyn liittyviä ongelmakohtia.

4.2. Avoliiton määrittelyn haastavuus

Käsittelen seuraavaksi aineistosta nousseiden teemojen ikä, suhteen vakavuus ja kodin rajat kautta, miten näitä näkökulmia perustellaan osana avoliiton määritelmää. Pohdin myös määritelmään liitettyjen näkökulmien käytettävyyttä suhteessa muihin avoliiton määritelmiin.

Avoliiton määritelmä on yleisen asumistuen yhteydessä hyvin mielenkiintoinen. Määritelmällä on paljon vaikutusta, sillä jos yhdessä asuvat tulkitaan avoliittoon, on heillä yhteinen ruokakunta ja heidän molempien tuet vaikuttavat yleisen asumistuen määrään. Määritelmä on asumistukilaissa ympärilyöreä, sillä siinä puhutaan kahdesta henkilöstä sekä yhteistaloudesta avioliitonomaisissa olosuhteissa (L 938/2014 5 §). Avioliitonomaisilla suhteilla on alun perin tarkoitettu kahden aikuisen ja heidän huollettavien lasten asemaa (Nieminen 2013, 56 – 57), joten sekään ei konkreettisesti kerro, mitä avoliitolla tarkoitetaan. Määritelmää tarkennetaan hallituksen esityksessä. Yleisen asumistuen kokonaisuudistuksen pykälän 5 § määritelmä ja perustelut avopuolisosta ovat sinänsä vanhentuneet, sillä uudessa lainmuotoilussa ei puhuta enää miehestä ja naisesta, vaan kahdesta henkilöstä. Loppuosa kuitenkin pitää yhä paikkansa: Kaksi yhdessä asuvaa henkilöä tulkitaan ensisijaisesti avoliittoon, ellei vuokrasopimuksen tai ”- - henkilöiden iästä, asunnon koosta ja muista vastaavista seikoista ole pääteltävissä, että kysymyksessä ei ole avoliitto”. (HE 52/2014 5 §, 18) Kiinnostava tässä on sana ”päteltävissä”, joka jättää huomattavasti valtaa yksittäiselle virkailijalle. Tarkemmin tässä yhteydessä ei määritellä, minkä suuntaisesti ja mitkä ovat näiden ”seikkojen” rajat, mutta käytännössä tämän lain tulkinnan mukaan Kela tekee päätöksiään hakijoiden avoliitosta tai kimppakämpästä.

Kela tarkentaa verkkosivuillaan päättelyä, jota avoliiton kohdalla tehdään: Kela arvioi hakijan selvityksen ”perusteella, onko kyseessä avoliitto vai kimppakämpä. Kela arvioi asiaa käytettävissä olevien tietojen perusteella ja käyttää myös tapauskohtaista harkintaa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota yhteenmuuton syihin, asukkaiden ikään, asunnon kokoon, asumisen keston ja siihen, ovatko asukkaat asuneet aikaisemmin yhdessä.” (Kela 7.12.2018.) Mistä asumisen keston ja aikaisemman yhdessä asumisen merkitykset ovat tulleet määrittämään mahdollista avoliittoa, ei avata erikseen missään.

Jo esitettyjen otteiden lisäksi avoliiton määrittelyyn vaikuttavia seikkoja, ei ole perusteltu. Miksi ja kenen toimista nämä kriteerit ovat määritelty, jää aineiston perusteella epäselväksi. Perustuslakivaliokunta kritisoi jo vuonna 2014 ”avoliiton määrittelyyn liitettyjen kriteerien kaavamaisuutta” ja vaativat tuen yksilöllistämistä (PeVL 17/2014, 4). Ympäristövaliokunta vastasi perustuslakivaliokunnan kritiikkiin omassa mietinnössään eduskunnalle todeten, että ”- - avoliiton ja avioliitonomaisten olosuhteiden yksiselitteistä määrittelyä ei ole pidetty mahdollisena, vaan asia on jäänyt ratkaistavaksi oikeuskäytännössä yksittäistapauksessa kulloisessakin asiassa esiin tulleiden seikkojen ja niin sanotun yleisen elämäkokemuksen

perusteella, - - ” (YmVM 7/2014 vp, 4). Eli ympäristövaliokunta toteaa, että ongelmia on, mutta niin harvinaisia, ettei niitä ole etukäteen mahdollista arvioida. Se, että avoliiton yksittäistapaukset jätetään oikeuskäytännön selvittämiseksi, on ongelmallista eikä tuo selkeää käytännön varmuutta avoliiton tulkinnasta. Epämääräinen avoliiton määritelmä jättää valtavasti valtaa ensin Kelalle, joka tekee alkuperäisen päätöksen tilanteesta. Vasta virallisen päätöksen jälkeen tilanteesta voi valittaa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalle. Valitus kuitenkin käsitellään ensin Kelassa, joka voi hyväksyä valituksen ja asiasta tulee uusi päätös. Jos valitusta ei hyväksytä, siirtyy se lautakunnalle käsittelyyn (Kela 8.1.2019). Päätöksen saaminen kestää muutamasta viikosta reiluun kuukauteen, jos käsittelyyn ei tarvita lisäselvityksiä (Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta 2018). Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä voi vielä valittaa vakuutusoikeuteen (Kela 8.1.2019). Päätöksen riitauttaminen on pitkä prosessi ja vaikuttaa epäilemättä opiskelijoiden toimeentuloon, opintoihin ja muuhun elämään prosessin ollessa käynnissä.

Ympäristövaliokunta jatkaa ”- - arvioinnissa on asumistukea myönnettäessä tuen hakijan kertoman lisäksi keskeinen merkitys esimerkiksi sillä, ovatko kyseiset henkilöt muuttaneet asuntoon asumaan yhdessä, ja sillä, onko asunto tyypillinen perheasunto, sekä puolisoiden iällä.” (YmVM 7/2014 vp, 4.) Eli avoliiton määrittelyyn liittyy paljon konkreettisia keinoja, jotka vaativat paljon yksityisten näkökulmien julkituomista. Avoliittojen määrittely koettiin aiemminkin haasteellisiksi, sillä OKM:n selvityksessä sanotaan, että ennen vuotta 2009 kumppanin tulojen vaikutusta riitautettiin usein. ”Yhdessä asuvat nuoret avoparit eivät yleensä avusta toisiaan taloudellisesti, joten heidän oli vaikea ymmärtää, että yhdessä vuokratusta asunnosta seurasi velvollisuus osallistua myös toisen asumiskustannuksiin. Lisäksi asumisolosuhteiden selvittely osoittautui hankalaksi ja avopuolisoa koskevista asumislisäratkaisuksista valitettiin usein muutoksenhakuasteisiin.” (OKM 2010:8, 52.) Opiskelijoiden siirtoa yleisen asumistuen piiriin valmistelleissa esityksissä vuonna 2016 on hyvin erilainen ote tuen yksilöllistämiseen, mutta avoliittoon liittyviä määritelmiä ei ole nostettu erityisesti esiin. Avoliittoa ei siis niinkään nähdä opiskelijoiden näkökulmasta ongelmallisena yhdistämisenä ruokakuntaan, vaan opiskelijoiden yhteisasumisen tukeminen nähtiin huomattavasti tärkeämpänä. Avoliiton ongelmallisuutta ja siihen liittyviä näkökulmia käsiteltiin lähinnä vuoden 2014 esityksissä ja lausunnoissa.

Avoliitto on haasteellinen tutkittava sen epämääräisyyden takia: liitolla ei ole samanlaista oikeudellista suojaa, kuin avioliitolla, vaan se on vain löyhä asumiseen liittyvä liitto. Suoraan

avoliittoa koskeva lainsäädäntö koskee ainoastaan avopuolisoiden yhteistalouden purkamista. Laissa määritellään avoliitto vakiintuneeksi suhteeksi vähintään viisi vuotta yhteistaloudessa asuneiksi tai yhteisen huollettavan lapsen kautta (L 26/2011, 3 §). Kuitenkin avoliitto vaikuttaa yksilön ja ruokakunnan tukiin, jolloin se on ristiriidassa sen oikeudellisen määrittelemättömyyden kanssa.

Vertailun vuoksi katsotaan mitä perusteluita laissa avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta käytettiin, kun määriteltiin tilanteet, joita laki koskettaa. Lain hallituksen esityksessä on kirjoitettu, ettei se ole suoraan verrattavissa muuhun lainsäädäntöön (HE 37/2010, 21). On kuitenkin mielenkiintoista verrata, millä perusteilla yhdessä asuminen määritellään avoliitoksi. Lakia muodostaessa koettiin ongelmalliseksi avoliittojen vahingossa lain piiriin päätyminen, sillä avoliitto haluttiin pitää avioliitosta erillisenä tapana sitoutua, mutta luoda suojaa suhteen osapuolille ja suhteessa tuotetun hyödyn osalta. Esityksessä nähtiin erittäin tärkeänä parisuhde, johon ”liittyy tyypillisesti tunnepitoinen sitoutuminen parisuhdekumppaniin, joten ystävyyteen, taloudelliseen välttämättömyyteen tai sukulaisuuteen perustuva asuminen yhdessä ei perusta avoliittoa. - - Seksuaalinen kanssakäyminen ei ole välttämätön, vaikkakin tosiasiallisesta usein esiintyvä piirre parisuhteessa.” (HE 37/2010, 20.) Ystävyys ja taloudellinen välttämättömyys on jätetty määritelmän ulkopuolelle, joka poikkeaa käytännössä ruokakunnan luomista mahdollisuuksista. Lakien vaatimuksia ei ole hyvä sitoa intiimeihin kriteereihin, kuten seksuaaliseen kanssakäymiseen, joiden toteaminen on lähes mahdotonta (Faurie et al. 2010, 1269), joten määrittelyä on jatkettu pidemmälle: ”- - avoliitossa, tulee heidän asua yhteistaloudessa. Tämä voi ilmetä arkielämän monimuotoisuudesta johtuen monella eri tavalla. Yhteinen talous voi selkeimmillään tarkoittaa omaisuuden yhteisomistussuhteita (esimerkiksi yhteisen kodin omistamista), yhteistä pankkitiliä tai pankkitilejä, osallistumista tietyssä suhteessa yhteisiin jokapäiväisiin hankintoihin tai yhteistyötä ja työnjakoa yhteiseen talouteen kuuluvissa askareissa. Lyhytaikainen yhdessä asuminen ei muodosta avoliittoa. Arkielämän monimuotoisuuteen kuuluu, että yhteistä asumista voidaan kokeilla tilapäisesti hyvinkin lyhyen tuttavuuden jälkeen.” (HE 37/2010, 21.) Lain tulkintaan on määritely useita käytännön asioita ja toimia, jotka ovat pääsääntöisesti rahan liitettäviä eli hyvin erilaisia näkökulmia kuin yleisen asumistuen avoliittoon liitettäviä näkökulmia.

Iän vaikutuksesta avoliiton mahdolliseen olemassa oloon ei kerrota muuta kuin, että siihen kiinnitetään huomiota. Miten ikä vaikuttaa? Oletetaanko, että nuorempi asuu

todennäköisemmin avoliitossa kuin vanhempi vai pitääkö parin olla saman ikäinen? Valtaosa asumistuen saajista on 20–24 tai 25–29 ikähaarukassa. Ikähaarukassa 20-24 lähes jopa 140 000 henkilöä saa yleistä asumistukea ja ikähaarukassa 25-29 hieman alle 80 000 henkilöä, kun kaikissa muissa ikäryhmissä jäädytään alle 60 000 saajaan. Nuorten suurta osuutta selitetään opiskelijoiden sekä lapsiperheiden määrällä. (Kela & Kemppinen 2017 kuvio 2, 13.)

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa asumistukilain uudistamiseen vuonna 2014 myös todetaan lain 5 § perusteluiden osalta, että ”- - asunnossa asuvien henkilöiden iän perusteella voi olla vaikeaa tehdä luotettavia johtopäätöksiä avoliiton olemassaolosta. Ehdotettu säännös perusteluineen johtaa kuitenkin siihen, että hakijoiden on varsin vaikea osoittaa, ettei kyse ole avoliitosta, jos pykälässä ja sen perusteluissa mainitut kriteerit täyttyvät.” (PeVL 17/2014, 4.) Perustuslakivaliokunta kritisoi uudistetun yleisen asumistukilain kriteerejä avoliiton osalta sekä yleisesti päätöstä, että joku muu kuin liitossa oleva voi määrittellä avoliiton. Ikä on yksi vaikuttavasti asioista, kun pyritään päättämään asukkaiden välistä suhdetta. Perustusvaliokunta luo iästä kategorian, joka muista kriteereistä irrallaan vaikuttaa absurdilta vaikuttimelta avoliiton päättelyssä. Ympäristövaliokunta ei lopulta huomionut avoliiton päättelyssä iän näkökulmaa perustuslakivaliokunnan lausunnosta, vaan ympäristövaliokunta nostaa tuen yksilöllistämisen ongelmaksi yleensä. (YmVM 7/2014 vp, 4.)

Aineistosta ei ilmene suoraan, millä tavalla laki on tarkoittanut iän tulkittavaksi ja miten Kela sitä todellisuudessa tulkitsee. Oikeusasiamiehelle (OAM) edenneessä kantelussa vuodelta 2005 koskien Kelan tekemää päätöstä asumislisän avoliitosta mukaan, ikään liittyvä oletus on tehty oletettujen puolisoiden ikien läheisyyden perusteella. (OAM 652/2005, 3.3.) Kantelussa esitetään siis, että yhdessä asujien läheisen iän perusteella Kela oli tulkinnut heidät avoliittoon. Yhden kantelun perusteella ei voida todeta, etteikö ikä vaikuttaisi myös muilla tavoilla Kelan tulkintoihin päätellessään avoliittoja. Kuitenkin yhdessä asujien iän läheisyys lisää todennäköisyyttä, että Kela tulkitsee suhteen avoliitoksi.

Iän näkökulma avoliiton määrittelyssä saattaa perustua ajatukseen elämäntalon teoriasta. Perheessä on elämäntaloon tiettyjä aikoja ja kulttuuriin sidottuja odotuksia ja normeja. Keskeisiä odotuksia nuorille on esimerkiksi koulutus, ammattitaidon ja työpaikan hankkiminen, varhaisaikuisuudessa perheen perustaminen ja alkava taloudellinen itsenäistyminen. (Ruoppila 2014, 107.) Ruoppilan mukaan opiskelun ja asumisen tukeminen osoittavat sosiaalista normia toteuttaa niitä itsenäisesti nuorena (ibid. 109 – 110). Nämä odotuksen liittyvät siis vahvasti ikään. Halberstam on kritisoinut elämäntalon ajatusta, sillä se

luo kuvaa siitä, että kaikki toimisivat aina oletusten mukaan. Heteronormatiivisten rakenteiden ulkopuolelle jää omasta tahdosta ja pakosta yksilöitä. (Halberstam 2005, 10.) Halberstamin kritiikki nostaa entisestään esiin sitä, että ikään ja elämänculun oletukseen liittyvät avoliiton määritelmän rajaukset luovat yhteiskunnan normeja sekä muokkaavat sen perusteella ihmisten toimintaa. Tukien mahdollisuusehdot rajaavat elämänculun normeista ulkopuolelle jääneet pois ja sitä kautta tukevat ja kannustavat tietyn muotoista asumista ja elämäncvaiheiden järjestystä.

Syyt yhteen muuttoon, asumisen kesto ja aiempi yhdessä asuminen (Kela 7.12.2018) tekevät **oletuksen suhteen vakavuudesta**. Riittääkö määräaikainen vuokrasopimus määrittämään asumisen väliaikaiseksi ja sen takia kimppakämpäksi? Entä miksi kämpäkaverit eivät voisi muuttaa uudelleen toiseen asuntoon yhdessä, jos asuminen on sujunut hyvin yhdessä?

Ympäristövaliokunta mietinnössään asumistukilain uudistamisen yhteydessä nostavat esiin ”avioliitossa ja avoliitossa asuvia tulee kohdella yhdenmukaisesti” (YmVM 7/2014 vp, 4). Lausunto asetettiin vastustamaan perustuslakivaliokunnan kriittisiä näkökulmia avoliiton määritelmiin. Kuitenkin, miksi järjestelmiä on kaksi erilaista, jos ne käytännössä sosiaalitukia myönnettäessä tarkoittavat samaa asiaa? Pylkkänen argumentoi tätä vastaan, toteamalla ettei mahdollisuus valita näiden kahden eri järjestelmän kohdalla silloin todellisuudessa toteudu (Pylkkänen 2012, 18 – 19). Lisäksi asumistukilaissa (L 938/2014 5 §) määritellään avoliitoksi ”jatkuvassa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa”. Määritelmässä tehdään siis oletus suhteen laadusta ja sen vakavuudesta. Aivan kuin odotus olisi, että avoliitto on vain yksi siirtymävaihe ennen avioliittoon astumista. Tämä oletus toisiaan seuraavista elämäncvaiheista luodaan elämänculun ajatuksen kautta, kuten iänkin kohdalla.

Ruokakunnan yhteydessä selvittämismääritteet ovat ristiriidassa ainoan suoraan avoliittoa käsittelevän lain kanssa. Laki avopuolisoiden yhteystalouden purkamisesta (L 26/2011 3 §) määrittelee lain piiriin vasta ”yhteystaloudessa vähintään viisi vuotta [asuneet] tai joilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi”. Yleisen asumistuen kohdalla yhdessä asuvien odotetaan siis vastaavan asumisen kustantamisesta yhdessä paljon aikaisemmin kuin muualla lainsäädännössä. Yleensäkin yksilöllisten tukien tulkitaan merkitsevän, etteivät puoliset ole yhdessä vastuussa asumisen kustannuksista, vaikka todellisuudessa yksilölliset tuet mahdollistaisivat kustannuksista yhdessä huolehtimisen paljon paremmin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön *Opintotuen rakenteen kehittäminen 2012* -selvityksessä todettiin asumislisän ja yleisen asumistuen järjestelmän ja tavoitteiden eroavan, sillä asumislisällä ollaan haluttu vaikuttaa opiskelijoiden valmistumistahtiin. Selvityksessä perusteltiin myös sitä, miksi opiskelijoilla puolison tulot eivät silloin vaikuttaneet: ”opiskelijoiden elämäntilanne ei ole yleisesti ottaen vielä vakiintunut. Asumistuen puolella tulot otetaan huomioon.” (OKM 2010:8, 56). Selvityksessä tehty oletama perustelee suhteen vakiintumattomuuden tilaa toisaalta myös elämänvaiheen perusteella. Oletus kuitenkin vahvistaa normia, jossa nuorena opiskellaan ja kokeillaan epävakaita sekä -vakavia suhteita. Todellisuudessa opiskelija voi olla iältään minkä ikäinen tahansa eikä pidä tehdä oletusta, ettei nuorella pariskunnalla voisi olla yhteistä taloutta tai vakavaa suhdetta.

Oikeuskirjallisuuden mukaan perheoikeus lähtee nykyään yksilön oikeuksista eikä enää perheyksikön oikeuksista (Nieminen 2013, 76). Toisaalta Sveholm tutkielmassaan kritisoi juuri asumistukilainsäädäntöä, joka ei seuraa avo- ja avioliittolainsäädäntöä uusimmissa muutoksissaan (Sveholm 2018, 53), kun moderni perheoikeus on muuttanut logiikkaansa kohti yksilöllisyyttä ja sopimuksellisuutta (Faurie et al 2010, 1270, 1290). Tästä on konkreettisena esimerkkinä avoliiton määritelmän eroavaisuus avopuolisoiden yhteistalouden purkamista koskevassa laissa, jossa kuitenkin keskustellaan siitä, että avoliittoa ja yhdessä asumista tulee voida kokeilla kevyelläkin panoksella ja se kuuluu elämään (HE 37/2010, 21). Eli vaikka avo- ja avioliittolainsäädännössä on siirrytty kohti yksilöllisempää käsitystä ja yksilön oikeuksia, ei se ole vielä ulottunut sosiaalietuuksiin.

Jallinojan mukaan perheen perusyksikkö on nykyään parisuhde, joka lähtee liikkeelle yksilön itsensä toteuttamisesta ja onnen tavoittelussa myös sosiaalisen elämän alueilla (Jallinoja 2000, 19). Itsestään jo oletus, että perheen perusyksikkö on parisuhde, on harhaanjohtava. Perheitä on monimuotoisia, joissa kaikissa perheeseen ei sisälly parisuhdetta. Westonin (1991) ajatus valituista perheistä lähteekin liikkeelle eri suunnasta: Westonin mukaan perheeseen voi valita juuri ne ihmiset, jotka haluamme, asuivat he yhdessä tai erillään. Hän pohtii kirjassaan, miksi läheisten kanssa tulisi aina asua sekä käy läpi omia kokemuksiaan perheestä, joka on toteutunut myös läheisten ystävien kanssa (Weston 1991, 103 – 129). Toisaalta siis oletus, jonka ruokakunnan avoliiton määritelmä luo, jonka mukaan vain parisuhteessa olevan tulisi tukea puolisoaan, mutta ei ystävien, on normitettu ajatus suhteen luonteesta ja tekee oletuksen sekä normin siitä, että avoliitto on vain yksi askel lähemmäs avioliittoa. Vastoin Westonin

ajatusta mahdollisuudesta olla osa perhettä ilman yhteistä kotia, muodostuu ruokakunta asunnon sisään, kotiin. Tarkastelen sitä avoliiton osalta seuraavaksi.

Koti ja sen rajat ovat hyvin merkittävä osa ruokakuntaa, sillä vain avioliitossa olevat kuuluvat samaan ruokakuntaan asuessaan pysyvästi erillään. Asunnon koko on Kelan mukaan yksi mahdollista avoliittoa määrittävä tekijä. Samoin ”Ruokakunnan muodostavat yleensä⁵ samassa asunnossa asuvat henkilöt.” (Kela 7.12.2018.) Ruokakuntaa määrittää vahvasti fyysinen tila: asunto tai koti. Jallinojan (2000) mukaan perhettä rakennetaan arjessa, erityisesti kodissa. Se on paikka, jossa perhettä tehdään näkyväksi erityisesti ruokailujen yhteydessä tai olohuoneessa television äärellä. (Jallinoja 2000, 199 – 210.) Tila on siis yksi oletus, jonka ruokakunnan määritelmä tuo perheelle: pääsääntöisesti perhe asuu samassa tilassa. Hallituksen esityksen (231/2016 vp) opiskelijoiden siirron yhteydessä todetaan, että ruokakunta on kiinnitetty kyseessä olevaan asuntoon, sillä tuki lakkautettaisiin, jos ruokakunta ”on asunut kolme kuukautta muualla kuin asunnossa” (HE 231/2016 vp, 11). Käytännössä tuki on siis sidottu tiettyyn asuntoon, tietyn asunnon rajojen sisälle.

Ympäristövaliokunta puhuessaan avoliiton olemassa olon päättelystä totesi, että ”Tässä arvioinnissa on asumistukea myönnettäessä tuen hakijan kertoman lisäksi keskeinen merkitys esimerkiksi sillä, ovatko kyseiset henkilöt muuttaneet asuntoon asumaan yhdessä, ja sillä, onko asunto tyypillinen perheasunto, sekä puolisoitten iälle.” (YmVM 7/2014 vp, 4). Sanavalintana tyypillinen perheasunto kertoo normalisoinnista. Minkälainen on tyypillinen perheasunto? Perheasunto koostuu nykyään lähes itsestään selvästi keittiöstä, makuuhuoneista, olohuoneesta ja vessasta (Saarikangas 2002, 9).

Perinteisesti ajatellaan, että koti jakautuu yksityiseen ja julkiseen tilaan, joissa harjoitetaan erilaisia toimintoja. (Birdwell-Pheasant et al 1999, 4.) Se luo kaikille mahdollisuuden yksityiseen tilaan. Yesilovan mukaan myös juuri erityisesti ydinperheen ajatus yhdistyy kotitalouteen, paikkana jossa nämä perhesuhteet saattoivat toteutua. (Yesilova 2009, 35 – 36.) Eli onko ympäristövaliokunta viitannut ydinperheen tyypilliseen perheasuntoon, joissa lapsilla

---

⁵ Sana ”yleensä” viittaa erityisesti avioliiton tuomiin määreisiin: avioliiton puolisot ovat samaa ruokakuntaa, vaikka toinen asuisikin väliaikaisesti eri paikkakunnalla. Avioliiton puolisot voivat olla eri ruokakuntaa vain silloin, kun välit ovat rikkoutuneet. Kohtaa ei erikseen enää nosteta tässä muodossa Kelan määritelmässä esiin, vaan myöhemmin mainitaan puolisoitten muodostavan aina ruokakunta. Lain määritelmässä toisessa momentissa asia määritellään tarkasti: ”Jos aviopuolisot asuvat välien rikkoutumisen vuoksi erillään eikä heillä ole yhteistä taloutta, heitä ei lueta samaan ruokakuntaan kuuluviksi.” (L 938/2014 4 §, 3. momentti).

on omat huoneet ja aikuisilla oma erillinen tila? Kodin jakautuminen on kuitenkin myös kyseenalaistettu. Aiemmin käsitelty sivistysvaliokunnan kommentti viidestä yhdessä asuvasta naisopiskelijasta (SiVL 12/2016 vp, 4) esimerkiksi kyseenalaistaa juuri kotien rajojen tarkoitusta ja rajausta yhdeksi ruokakunnaksi.

Ympäristövaliokunta jätti kuitenkin jo 2014 asumistuen uudistuksen yhteydessä mietintönsä lopuksi kommentin ”Lainsäädäntöön sisältyviä avoliiton määritelmiin liittyviä kysymyksiä saattaa edelleen olla tarpeen selvittää perusoikeusmyönteisten ratkaisujen turvaamiseksi.” (YmVM 7/2014, 4). Ehdotukseen ei kuitenkaan tartuttu.

4.3. Vallan premissi

Tässä aluvuossa pureudun viranomaisen määrittelyvallan ongelmiin. Tässä tutkielmassa keskityn Kelaan, sillä opiskelijoiden asumistuet ovat Kelan hallinnoimia tukia. Kelalla on valta mahdollistaa tukien saanti, tehdä hylättyjä päätöksiä sekä vaatia palautuksia. Opiskelijoiden siirron yhteydessä asumistuen piiriin huomioitiin tarve varmistaa Kelan resurssit hoitaa siirto tehokkaasti sekä kasvanut työtuntien tarve (HE 231/2016, 19; YmVM 19/2016, 6; SiVL 12/2016, 4). Kelan työtunnit lisääntyivät opiskelijoiden siirron takia vuositason 140 henkilötyövuoden⁶ verran (HE 231/2016, 19). Erityisesti läheissuhteiden selvitystyötä sekä vastuuta onkin jätetty paljon Kelalle. Kelan päätöksellä on taloudellisia vaikutuksia suoraan opiskelijoiden toimeentuloon, jolloin Kelalla on määrittelyvaltaa suhteessa hakijaan.

Kela on perustettu vuonna 1937 hoitamaan julkista hallintotehtävää (Huhtanen 2006, 1266). Suomen perustuslaissa (PL 731/1999) on kaksi pykälää, jotka koskevat Kelaa: 36 § *Eduskunnan valitsemat muut toimielimet ja edustajat* sekä 124 § *Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle*. Lisäksi Kelasta on oma laki Kansaneläkelaitoksesta (L 731/2001). Perustuslain 36 § mukaan Kela on ”eduskunnan välittömästi valvonnassa”. Valtuutettujen kautta tapahtuvan valvonnan on arvioitu jäävän todella vähäiseksi. (Huhtanen 2006, 1273.) 1950-luvulta eteenpäin Kelan asema ja vastuut kasvoivat, erityisesti 1980-luvulla. (Häggman 1997, 260 – 264.) Kela on valtion merkittävin julkisoikeudellinen laitos, joka ei ole osana valtion talousarviota, vaikka suuri määrä sen rahoista tulee valtion talousarviossa olevista

---

⁶ Yksi henkilötyövuosi vastaa yhden työntekijän vuodessa tehtäviä työtunteja. Eli 140 henkilötyötuntia vastaa 140 henkilön lisäämistä vuositason.

määrärahoista (Huhtanen 2006, 1272). Kelalla on julkista valtaa eli valta päättää, onko hakijalla oikeus hakemaansa sosiaalietuuteen ja minkä suuruisena. Erityisen vahvana valtaan nähdään oikeus jo maksetun etuuden takaisin perimistä osaksi tai kokonaan. (Huhtanen 2006, 1270 – 1271.) Kelalla on myös oikeus saada eri viranomaisilta yksityistä salassa pidettävää tietoa. (Huhtanen 2006, 1272.) Kelan määrittelyvalta voidaan nähdä yhtenä valtion vallan säilyttämisen strategiana, vaikka se onkin ulkoistanut tämän päätösvallan Kelalle.

Lausunnoissa on nostettu esiin Kelalla olevan vallan ongelmat. Perustuslakivaliokunta on huomionnut ongelman jo uutta asumistukilakia tehdessä vuonna 2014: ”Ehdotettu säännös [avoliiton arvioitaviin näkökulmiin] perusteluineen johtaa kuitenkin siihen, että hakijoiden on varsin vaikea osoittaa, ettei kyse ole avoliitosta, jos pykälässä ja sen perusteluissa mainitut kriteerit täyttyvät. Viime kädessä asian ratkaisee Kansaneläkelaitos harkintansa perusteella.” (PeVL 17/2014, 4.) Perustuslakivaliokunta piti erityisen ongelmallisena tunnistamistarvetta ja sen perusteluiden hankaluutta sekä kaavamaisuutta ja viranomaisille jäävää laajaa harkintavaltaa perusoikeusnäkökulmasta ongelmallisina. (PeVL 17/2014, 4.) Perustuslakivaliokunta ei sinänsä kommentoi oletusta, jonka mukaan yhdessä asujat ovat ensisijaisesti avoliitossa, kunnes toisen todistetaan. He lähinnä kritisoivat, että hakijoiden on haasteellista osoittaa, ettei kyseessä ole avoliitto, kun kriteerit täyttyvät. Vuonna 2014 ympäristövaliokunta ei erityisesti tarttunut perustuslakivaliokunnan näkemykseen, vaan he totesivat lopullisen vastuun jäävän oikeuskäytännölle. (YmVM 7/2014 vp, 4.) Opiskelijoiden asumistukimuutoksen yhteydessä ympäristövaliokunta oli tiukentanut kantaansa: ”Ulkopuolisen tahon on äärimmäisen hankalaa määritellä objektiivisesti ruokakuntakäsitteeseen [sic] liittyvä parisuhde samaan tai eri sukupuoleen kuuluvien ja samassa tilassa asuvien ihmisten kesken, muutoin kuin asianomaisten ilmoituksen perusteella.” (YmVM 19/2016, 6.) Ympäristövaliokunta on muuttanut päätöksen painopisteen aivan prosessin lopusta, päätöksen riitauttamisesta, aivan prosessin alkuun, hakijan ilmoitukseen. Aineiston perusteella on mahdotonta sanoa, mistä muuttunut näkökulma juontuu. Kuitenkaan avoliiton määritelmä ja vaikutus ei noussut enää muuten käsittelyssä esiin.

Sveholm nosti pro gradussaan esiin mielenkiintoisen vaikutuksen avoliiton määritelmän epäselvyydestä. Hänen mukaansa mediassa esiin nostetut hakemuksien perustelut ovat vaikuttaneet myös muihin tuenhakijoihin. Osassa on esitetty hyvin intiimiä materiaalia, joka lisää myös muille hakijoille mielikuvaa tällaisen materiaalin tarpeellisuudesta osana tukihakemuksia. (Sveholm 2018, 44 – 46). Käytännössä avoliiton määritelmän epäselvyys ja

selvitysmahdollisuuksien rajoittaminen on johtanut siihen, että tuen hakijat antavat hyvin intiimiä materiaalia todistaakseen suhteensa henkilöön, jonka kanssa he jakavat asunnon.

Pylkkäsen mukaan perheoikeudellinen sääntely onkin vähentynyt ja valta valunut näin ollen vähitellen sosiaalietuuksien määritelmiin (2012, 18), joka toimii Yesilovan ajatuksen mukaisesti hallinnan mekanismina (2009, 31). Kela ohjeistaa asumistukien hakijaa seuraavasti: ”Kela arvioi saamiensa tietojen perusteella, keitä ruokakuntaan kuuluu. Siksi asumistukihakemukseen täytyy aina merkitä kaikki samassa asunnossa asuvat.” (Kela 7.12.2018.) Ohje on muotoiltu hyvän hallinnon toimintatapojen mukaisesti hyvin neutraalisti. Ilmaisuu, jonka mukaan Kela käyttää ”tapauskohtaista harkintaa” (Kela 7.12.2018) on hyvin epämääräinen. Auki jää, miten tapauskohtaista harkintaa käytetään sekä kuka sitä todellisuudessa käyttää. Kelalla on kuitenkin pyritty yhdenmukaisiin ratkaisuihin tekemällä sisäisiä ohjeistuksia (Faurie et al. 2010, 1291). Sveholm pro gradussaan toteaa, että Kelalla on oikeus saada selvitys tuen myöntämiseen vaikuttavista seikoista ja hakijan on ne toimitettava. Jos hakija ei niitä pysty tuottamaan, voidaan tuki hylätä tai päätös voi olla epäedullinen hakijalle. (Sveholm 2018, 44 – 46.) Samalla Sveholm nostaa esiin yleiset hyvän hallinnan toimintatavat, joiden mukaan epävarmoissa tilanteissa tulisi päätöksiä tulkita hakijalle positiiviseen suuntaan (2018, 46 – 47).

Pylkkänen myös näkee seksuaalisen suhteiden sääntelyn turhana, tai vasta siinä tilanteessa tarpeellisenä, kun heikompien tai loukattujen asemaa tulee puolustaa (2012, 22). Näkökulmaansa hän perustelee yksilöiden vapaudella ja oikeudella tehdä arvoihinsa sopivia päätöksiä. Lakien tulisikin tukea sekä kannustaa rationaaliseen ja itsenäiseen elämänsuunnitteluun. (Pylkkänen 2012, 14.) Perhe-elämä katsotaan suojatuksi yksityisalueeksi Suomen perustuslaissa (PL 731/1999 10 §) ja siihen liittyvien asioiden säätelyä pidetään vaikeana (Pylkkänen 2012, 13). Käytännössä hyvinvointivaltiolla onkin vain kaksi keinoa vaikuttaa kansalaisten toimintaan: antamalla rahaa eli tulonsiirtoja tai ohjata lainsäädännöllä. (Jokinen et al. 2002, 125.) Ruokakunta toimii näiden molempien kautta, perustuen lainsäädäntöön sekä vaikuttaen hakijoiden tuen määrään.

Kohta, jossa perhe-elämä luetaan Suomen perustuslaissa suojatuksi yksityisalueeksi, on otsikoitu oikeudeksi yksityiselämään, kunniaan ja kotirauhaan (PL 731/1999, 10 §). Perustuslain valmistelumateriaaleissa kohtaa selvennetään seuraavasti: ”Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä.

Yksityiselämän piirin tarkka määrittelyminen on vaikeaa. Siihen kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan” (HE 309/1993, 52 – 53). Lisäksi myöhemmissä oikeuskäsittelyissä tulkintaan on lisätty vapaus päättää sukupuolisesta käyttäytymisestään ja oikeus henkilökohtaiseen identiteettiin (Finlex 26.1.2019). Perhe-elämän suojaa ei mainita lainkohdassa erikseen, joka kuitenkin esiintyy kansainvälissä ihmisoikeussopimuksissa, joissa Suomi on mukana. Hallituksen esityksessä tätä perustellaan perheen käsitteen ongelmallisuuden näkökulmasta ja todetaan, että sopimuksissa määritelty perhe-elämän suoja kuuluu yksityiselämän piiriin. (HE 309/1993, 53.) Näin ollen myös perhe-elämän suoja kuuluu ihmisen perusoikeuksiin Suomessa. On mielenkiintoista, että edes perustuslakivaliokunta ei ole ottanut tähän perustuslain kohtaan kantaa lakia valmistellessa, vaikka sivistysvaliokunta on lausunnossaan nostanut esiin yksityisyysnäkökulman (SiVL 12/2016, 4; lausumaesitys). Ympäristövaliokunta jätti huomion myös mietintöönsä ”Valiokunta korostaa, että kysymys on myös henkilön yksityisyyteen keskeisesti kuuluvasta asiasta, mikä tulee ottaa asian käsittelyssä huomioon.” (YmVM 19/2016, 6.) Sanavalintana ”korostaa”, asetettuna hyvin loppuosaa mietintöä, saa korkean painoarvon. Silti näkökulmaa ei nostettu enää esille lainmuutoksen käsittelyssä.

Ympäristövaliokunta nosti lausunnossaan esiin myös tasa-arvoisen avioliittolain vaikutuksen ohjeistuksiin ja tulkintaan ”Tasa-arvoista avioliittoa koskevan lainsäädännön voimaantulo tuo ohjeistamiseen vielä oman näkökulmansa” (YmVM 19/2016, 6). Nykyinen muotoilu asumistukilaista on neutraali, enkä aineistoni pohjalta pysty toteamaan käytännöstä, joka voi poiketa neutraalista. Hallituksen esityksessä vuodelta 2000 rekisteröidystä parisuhteesta (HE 200/2000) käy ilmi, että jo ennen kuin samaa sukupuolta olevien parisuhteen on voinut virallistaa, on heidät voitu tulkita ruokakunnaksi eli käytännössä avoliittoon: ”Sen sijaan samaa sukupuolta olevien parisuhteet ovat saattaneet päästä sellaisen lainsäädännön piiriin, jossa ratkaisevaa on henkilöiden välisten suhteiden läheisyys, perheeseen kuuluminen tai yhteinen kotitalous. Esimerkiksi käsitettä ”ruokakunta”, jota käytetään asumistukilaissa, on käytännössä tulkittu siten, että se kattaa myös yhdessä asuvat samaa sukupuolta olevien parit.” (HE 200/2000, 5.) Kuitenkin vuoden 2014 asumistukilaissa avoliitto määriteltiin miehen ja naisen väliseksi liitoksi (HE 52/2014, 18). Lain valmistelu materiaaleissa ei mainittu lain tulkinnan muutosta ollenkaan. Ainakaan siis vuosien 2015 – 2017 alkuvuoden aikana samaa sukupuolta olevaa paria ei ole voitu asumistukihakemuksessa merkitä avoliittoon, ainakaan ilman suhteen rekisteröintiä. Tasa-arvoisemman avioliittolain voimaan tuleminen yhteydessä

laki muutettiin (HE 232/2016 vp) asumistukilaissa muotoon ”kaksi henkilöä”, jolloin 1.3.2017 jälkeen myös samaa sukupuolta olevat parit on voitu tulkita avoliittoon ja samaan ruokakuntaan. Onko käytäntö kuitenkin muuttunut yhdessä yössä? Kelan sisäisten ohjeistusten tulisi ohjeistaa yhdenvertaiseen kohteluun myös samaa sukupuolta olevien parien tilanteita käsiteltäessä. Perustuslakivaliokunta nosti jo uuden asumistuen valmistelun yhteydessä esiin, että tänä päivänä ei ole enää poikkeuksellista eri sukupuolta olevien henkilöiden asua yhdessä olematta avoliitossa (PeVL 17/2014, 4), joten heteronormatiivisen parisuhteen ei tulisi enää olla oletusarvona edes eri sukupuolta olevien asuessa samassa asunnossa.

Kelalle on myönnetty paljon julkista valtaa heidän käsitellessään yksilön kannalta tärkeitä tukia. Kuitenkin Kela vain toteuttaa lain valmistelun yhteydessä määriteltyjen normien kautta tehtävänsä eikä Kelalla ole oikeutta muuttaa tulkintaansa itsenäisesti. (Faurie et al. 2010, 1276.) Kela voi kuitenkin varmistaa selkeän, johdonmukaisen ja avoimen toiminnan sekä yhdenvertaisen kohtelun annettujen määritelmien rajoissa. Ruokakunnan määritelmät eivät kuitenkaan tunnu vastaavan enää tämän päivän perheen monimuotoisuutta eikä muissa oikeuskäytännöissä jo toteutettua lähtökohtaa yksilökohtaisuudesta.

5. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen käsitellyt ruokakunnan määritelmää sekä sen perusteluita asumistukea myönnettäessä. Näkökulmani on toiminut manner-Suomessa vuokralla asuvat korkeakouluopiskelijat. Tutkielmassani tutkin mitä normeja ruokakunnan käsitteen määritelmä luo perheellä 2010-luvun Suomessa ja miten niitä on perusteltu aineistossa.

Tutkielman tavoitteena oli tuoda yksi uusi näkökulma perheen normeihin, erityisesti sosiaalilainsäädännön näkökulmasta. Tavoitteenani oli käsitellä perheen normeja opiskelijoiden asumistuen muutoksen näkökulmasta, huomioiden mahdollisimman monia näkökulmia. Lisäksi tavoitteena oli pohtia myös näkökulmia, joita aineistossa ei esiintynyt ollenkaan. Tavoitteessa onnistuttiin, vaikka aineisto ja näkökulma toivat omat rajoitteensa. Eri näkökulmat myös vaativat useiden lakien tulkintaa ja käyttöä.

Jaoin tutkielman kolmeen analyysilukuun, joista ensimmäisessä käsitelin ruokakuntaa sopimusten ja läheissuhteen puristuksessa, toisessa avoliittoon liittyvien määritelmien ongelmia ja kolmannessa Kelalla olevaa määrittelyvaltaa ja siihen liittyviä ongelmia.

Ensimmäisessä osiossa keskityin erilaisten vuokrasopimusten ja avioliiton sekä laissa ja tulkinnossa merkittyjen läheissuhteiden vaikutukseen määrittäessä ruokakuntaa. Erilaiset sopimusten kautta on pyritty huomioimaan erilaisia asumismuotoja, mutta aineistosta nousi kritiikkiä rajoituksia kohtaan. Toisessa osassa käsittelin avoliiton määrittelyn haastavuutta kolmen eri näkökulman kautta: ikä, oletus suhteen vakavuudesta ja kodin rajoista. Kolmannessa osassa käsittelin Kelan määrittelyvaltaa ja pohdin esitettyjen määritelmien kriteerejä Suomen perustuslain näkökulmasta.

Yhteisasumiseen liittyvää elatusolettamaa kritisoitiin aineistossa. Erityisesti elatusolettama sai kritiikkiä aineistossa, kun se yhdistettiin yhteisasumiseen. Kritiikki koski kuitenkin vain useamman opiskelijan yhteisasumista eikä se noussut ongelmaksi avoliiton tai avioliiton kohdalla. Kritiikin seurauksena ja perusoletuksena aineistossa nähdään opiskeluelämä erillisenä osana elämää, jolloin myös asuminen eroaa muusta elämästä.

Yhteisasuminen normitettiin aineistossa pelkästään yksilöille, eikä siihen liitetty ollenkaan perhettä. Yhteisasuminen nähdään siis opiskelijalle normina, mutta rajattuna vain yksilölle. Perheenä ei ole normin mukaista jakaa asuntoa.

Mistä kritiikki elatusolettamaa kohtaan kumpuaa? Opiskelu nähdään aineistossa erillisenä elämänvaiheena, jolloin opiskelijat ovat pienituloisia ja asumisessa kannattaa suosia yhteisasumista. Kuitenkin ruokakunnan määritelmä on tehnyt yhteisasumisesta epävarmaa, toisaalta tuen kasvava määrä asumismenojen kasvaessa myös mahdollistaa kalliimmista asunnoista asumisen. Aineistossa yhteisasumiseen kannustamiseen nousee erityisesti pienten asuntojen yhä kiristyvät asuntomarkkinat. Toisaalta yhteisasumiseen tulisi kannustaa myös muista syistä, jotka eivät nouse aineistosta ollenkaan: ilmastokestävyys⁷ sekä yksinäisyyden ehkäisy. Kuitenkin yhteisasumisesta puhuttaessa keskusteltiin vain yksilöistä, eikä perheestä. Yhteisasumisesta puhuttiin siis lähinnä käytännön järjestelynä, ei elämän jakamisen tai hyvinvoinnin kannalta. Ympäristövaliokunta summasi keskustelun mietinnössään eduskunnalle toteamalla yhteisasumisessa ruokakunnan määritelmän olevan ongelma, jos se todella estää opiskelijoita hakeutumasta yhteisasumiseen (YmVM 19/2016 vp, 3). Aineisto ei kuitenkaan vastaa siihen, miksi se nähdään 2010-luvulla ongelmana – etenkin kun aihe ei nouse

---

⁷ Asuminen on yksi suurimpia yksilön päästöjä aiheuttava tekijä. Lämmittämiseen kuluu enemmän energiaa, mitä suurempi asunto on. Jos useampi ihminen jakaa asunnon, on tilaa tilastojen mukaan vähemmän. Esimerkiksi tämän takia yhdessä asumisesta syntyy vähemmän päästöjä. (Ks. YMrä 21/2017, luku 8; Salo et al. 2016, 44 – 50.)

suoraan muiden yhdessä asumisen muotojen kohdalla esiin, kuten avoliiton. Olisikin tärkeää mieltää yhteisasuminen kaikille mielekkääksi asumismuodoksi. Tämän aineiston pohjalta yhteisasumista normitetaan edelleen vain yksilöille, jolloin se rajaa perheen edelleen vain ydinperheeksi yhden asunnon sisään. Vaikka yhteisasumiseen kannustetaan, tulee sen rajat silti vahvistaneeksi edelleen ydinperheen normia.

Elatusolettamaa ei nähty ongelmana **avoliiton** kohdalla. Avioliitossa elatusvelvollisuus ja elatusolettama kohtaavat. Avioliitto on ainut tilanne, jossa ruokakunta voi muodostua asunnon seinien ulkopuolelle, sillä naimisissa olevat henkilöt kuuluvat myös asuessaan eri asunnoissa samaan ruokakuntaan.

Perheen monimuotoisuus ei juuri esiinny aineistossa. Aineistossa ei erityisesti määritellä millaisesta perheistä puhutaan ja periaatteessa aineistossa on pyritty huomioimaan erilaisia tilanteita. Esimerkiksi aineistossa huomioidaan vanhempien vaihtuvat määrät, mutta vain yhden ja kahden välillä. Huoltajista puhutaan myös vain yhtenä tai kahtena, mutta ero on nostettu esiin vain muutoksen taloudellisia vaikutuksia käsiteltäessä. Perheestä puhutaan erityisesti lasten kanssa, yhdistäen sen muotoon lapsiperhe. Lapsiperheitä kohtaan kohdistunut huoli nousee aineistossa esiin monessa kohtaa, jonka seurauksena opintorahaan lisättiin huoltajakorotus.

Sipilän hallitus leikkasi kautensa aikana useita pienituloisten perheiden tukia (Honkanen 2018, 5 – 6). Aineistossa korostunut lapsiperhenäkökulma saattaa osaltaan johtua siis muiden tukien heikentymisestä. Syy ei kuitenkaan poista sitä, että näkökulma on hyvin korostunut aineistossa ja sitä perustellaan lähes kaikissa aineiston teksteissä. Mahdollisesti on ajateltu huoltajakorotuksen kannustavan lasten hankkimiseen jo opiskeluaikana, joka oli SATA-komitean yksi tavoitteista.

Aineiston perusteella perheen monimuotoisuuden ymmärrys ei ole vielä osa perheisiin liitettyä normia, vaan oletus on ydinperhe. Ydinperheestä poikkeavat perheet näyttäytyvät yhä poikkeuksellisina, sillä sateenkaariperheet, uusperheet ja ulkomaalaistaustaiset perheet eivät esiintyneet aineistossa laisinkaan. Ei-ydinperheet joutuvat tulkitsemaan erikseen tukien labyrintissä, joka luo epävarmuutta sekä lisää myös Kelan valtaa tukia myönnettäessä.

Lain mukaan kaksi yhdessä asuvaa henkilöä asuvat **avoliitossa**, elleivät he voi todistaa muuta. Avoliitto tai kimppakämpä määritellään asukkaiden iän, yhteen muuttamisen syiden,

asunnon kokoon, asumisen keston ja aiemman yhdessä asumisen perusteella (Kela 7.12.2018). Määritelmä on aineiston mukaan haastava todistaa vääräksi myös todellisissa kimppekämpissä. Määritelmän syntyperä ei selviä aineistosta, vaan määritelmä näyttäytyy lähinnä sattumalta keksityltä.

Kela käyttää hakijoita kohtaan **määrittelyvaltaa**, sillä heidän päätöksellään opiskelija joko saa tukia tai ei. Aineiston perusteella jää kuitenkin auki, kuka tapauskohtaista harkintaa käyttää ja millä tavalla. Todellisuudessa tarvitaan poliittinen päätös, jotta tuen arvioitavat kriteerit ja tulkinta muuttuisivat. Kelalla on kuitenkin mahdollisuus tehdä vielä näkyvämmäksi ja avoimemmaksi nykyistä selvitysprosessia. Julkinen valta, yhdistettynä niin intiimin aineiston vaatimuksiin on ongelmallinen, mutta se ei ole Kelan vallassa muuttaa.

Perheen normit aineiston perusteella 2010-luvun Suomessa ovat edelleen ydinperhekeskeisiä eikä perheen monimuotoisuusajattelu vielä näy lakien valmistelussa. Perheestä puhutaan erityisesti vain lapsiperheiden kohdalla, eikä pariskuntia mielletä aineistossa perheeksi. Perhe siis muotoutuu aineistossa erityisesti lasten kautta. Lapsiperheitä kohtaan asetettu huoli ylikorostuu aineistossa, etenkin suhteessa muun monimuotoisuuden huomiointiin.

Lopuksi tutkielmassa nousee esiin ristiriita tukien kattavuuden ja yksinkertaisuuden välillä. Kuinka paljon voidaan yksinkertaistaa, jotta tuet olisivat selkeitä ja silti huomioida mahdollisimman monet erilaiset elämäntilanteet ja tavat elää? Toisaalta lakien ja tukien tulee normittaa ja yksinkertaistaa, jotta tuet voidaan kohdentaa tietyille tarveryhmälle. Toisaalta normitus ja yksinkertaistus ovat ongelma yksilöille, jotka eivät ollenkaan kohtaa normien kanssa. Voivatko tuet kattaa ikinä kaikkia tilanteita vai tulisiko tuen ehtojen tulkinnassa olla vielä enemmän varaa positiiviseen tulkintaan tuenhakijan suuntaan? Tai lähtökohtaisesti luottaa siihen, mitä tuenhakija ilmoittaa sekä luottaa siihen?

Menetelmänä foucault’lainen kriittinen lähiluku Yesilovasta (2009) inspiroituneena oli toimiva erilaisia dokumentteja analysoidessa. Genealoginen tutkimusote johdatteli katsomaan aineistoa kokonaisuutena, mutta samalla kiinnittämään huomioita yksityiskohtiin sekä useaan kertaan esitettyihin näkökulmiin. Tavoitteenani oli ihmetellä mitä aineisto haluaa sanoa ja miksi se sanoo niin sekä verrata niitä niin tutkimukseen kuin muuhunkin aineistoon. Siinä koen onnistuneeni.

Tutkielman tekemisestä itselle opiskelijana jäi käteen pysähtyneeltä vaikuttavan ruokakunnan käsitteen muutos. Käsitettä ollaan ajan kuluessa muutettu kattamaan laajempi hakijakunta sekä pyritty mahdollistamaan erilaisilla sopimuksilla elämisen moninaisuutta. Kuitenkin oli turhauttavaa todeta, että sosiaalipoliittisia päätöksiä usein todella perustellaan lähinnä taloudellisilla syillä. Vaikka määritelmän rajoja on muokattu kohti moninaisuutta, ilmeni silti hieman pintaa raaputtamalla ristiriitoja ja sanattomia oletuksia. Erityisen mielenkiintoista oli pyrkiä ymmärtämään, miten avoliiton kriteerit on perusteltu sekä mistä ne ovat tulleet. Niiden kohdalla oleva hiljaisuus oli pysäyttävää. Tämä hiljaisuus johdatti tutkielmani uuteen suuntaan pohtimaan Kelan asemaa määrittämässä tuenhakijoiden suhteita.

Jatkotutkimusaiheita tutkielmani edetessä tuli ainakin seuraavia: käyty osa-asuntokeskustelu, tukea hakeneiden opiskelijoiden kokemukset ruokakunnan määritelmistä ja Kelan toiminta niiden kautta sekä asumistuen maksaminen vain ruokakunnan edustajalle. Keräämällä opiskelijoiden tai muidenkin tukea hakeneiden kokemuksia olisi mahdollista syventyä enemmän tapoihin, joilla päätöksiä Kelassa tehdään. Aineistoni pohjalta en päässyt erityisesti tarkastelemaan sitä, miten vain yhdelle henkilölle eli ruokakunnan edustajalle, maksettava asumistuki tuottaa ongelmia parisuhteissa tai muussa yhteisasumisessa. Tämä olisi myös mielenkiintoinen tutkittava näkökulma ruokakunnan vaikutukseen perheiden sisällä, sillä järjestelmä pakottaa sekä olettaa, että kaikkien ruokakunnan jäsenten tulot tulee ruokakunnan edustajan näkyville.

Tutkielmani perusteella ruokakunnan käsitteen määritelmä ei vastaa nykypäivän tarpeita asumistukia myöntäessä. Vaikka määritelmää on pyritty muuttamaan ja moninaistamaan, ei tuki kuitenkaan onnistu tukemaan riittävästi apua tarvitsevia tai vastaa perheen moninaisuutta.

Lähdeluettelo

AINEISTO

- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2017 vp).
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta annetun lain, yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain 29 ja 41 §:n sekä opintotukilain muuttamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta (HE 53/2017 vp).
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja elatustukilain 6 ja 8 §:n muuttamisesta sekä eräksi muiksi avioliittolain muutokseen liittyviksi laeiksi (232/2016 vp).
- Hallituksen esitys opiskelijoiden siirrosta yleisen asumistuen piiriin (HE 231/2016 vp).
Sivistysvaliokunnan lausunto (SiVL 12/2016)
Perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 56/2016)
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunto (StVL 11/2016)
Ympäristövaliokunnan mietintö eduskunnalle (YmVM 19/2016 vp)
Pöytäkirjan asiakohta PTK 110/2016 vp, 6 (8.11.2016). Hallituksen esitys eduskunnalle asumistuesta annetun lain muuttamisesta. Haettu osoitteesta 19.2.2019
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_110+2016+6.aspx
Pöytäkirjan asiakohta PTK 126/2016 vp, 9 (7.12.2016). Hallituksen esitys eduskunnalle asumistuesta annetun lain muuttamisesta. Haettu osoitteesta 19.2.2019
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_126+2016+9.aspx
Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2016 vp, 10 (9.12.2016). Hallituksen esitys eduskunnalle asumistuesta annetun lain muuttamisesta. Haettu osoitteesta 19.2.2019
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_128+2016+10.aspx
x
Eduskunnan vastaus (EV 237/2016 vp)
- Hallituksen esitys eduskunnalle opiskelijoiden siirtämisestä yleisen asumistuen piiriin, muutos opintotukilakiin (HE 229/2016 vp).
- Hallituksen esitys yleisen asumistuen uudistuksesta (HE 52/2014 vp)
Perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 17/2014)
Ympäristövaliokunnan mietintö eduskunnalle (YmVM 7/2014)
Laki yleisestä asumistuesta (L 938/2014)
- Hallituksen esitys avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (HE 37/2010 vp)
Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (L 26/2011)
- Hallituksen esitys rekisteröidystä parisuhteesta (HE 200/2000 vp)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993)
Suomen perustuslaki (PL 731/1999)
- Opetus- ja kulttuuriministeriön Opintotuen uudistaminen – Selvitysmiehen raportti (OKM 2016:7)
Ympäristöministeriön raportti Asumisen tuki- ja verojärjestelmien vaikuttavuus (YMra 2015:4)
Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitykset Opintotuen rakenteen kehittäminen (OKM 2012:29)
Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitykset Opintotuen rakenteen kehittäminen (OKM 2010:8)
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön Sosiaaliturvan uudistamiskomitean selvitys (SATA 2009:62)

Oikeusasiamies kantelu: Avioliitonomaisten olosuhteiden arviointia ja etuuden hakijan kuuleminen asiaa ratkaistaessa 18.12.2006 (OAM 652/2005)

Kela (7.12.2018). Ruokakunta. Haettu osoitteesta 6.2.2019 <https://www.kela.fi/ruokakunta>

Budjettikatsaus 2016. (Syyskuu 2015). Valtiovarainministeriön julkaisu 34a/2015. <https://vm.fi/documents/10623/1106970/Budjettikatsaus+2016/e90a779c-22ee-47a7-ae87-96fe23cd0d7c?version=1.0> viitattu 28.12.2018.

Budjettikatsaus 2017. (Syyskuu 2016). Valtiovarainministeriön julkaisu 34a/2016 http://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2016/01/Suomi_pdf1.pdf viitattu 28.12.2018.

Budjettikatsaus 2018. (Syyskuu 2017). Valtiovarainministeriön julkaisu 33a/2017. <https://vm.fi/documents/10623/3856530/Budjettikatsaus+2018/a7881139-419f-4133-a8b8-375a4498d299?version=1.0> viitattu 28.12.2018.

LÄHTEET

- Birdwell-Pheasant, D. & Lawrence-Zúñiga, D. (1999). *House life: Space, place and family in Europe*. Oxford: Berg.
- Charpentier, S. (2004). Heteronormatiivinen elämäntyyli ja perhe-esitykset. Teoksessa ”Eihän heterotkaan kerro...” *Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajakäyntiä työelämässä*, s. 98 – 101. Toim. Lehtonen, J. & Mustola, K. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Eduskunta (15.5.2006). Asioiden valiokuntakäsittelyn prosessit. Haettu osoitteesta 18.2.2019 <http://www.eduskunta.fi/thwfakta/yht/ohje2/VKXPROSESSI.htm#aNkKuRi>
- Eduskunta (23.10.2017). Lain säätämisen yhteenveto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta. Haettu osoitteesta 18.2.2019 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_231+2016.a.spx
- Eduskunta (7.3.2019). Perustuslakivaliokunta. Haettu osoitteesta 7.3.2019 <https://www.eduskunta.fi/FI/lakiensaaminen/valiokunnat/perustuslakivaliokunta/sivut/default.aspx>
- Faurie, M. & Kallioma-Puha, L. (2010). Jääkaappi, osoite vai sukuside – perhe sosiaalilainsäädännössä. *Lakimies* 7 – 8/2010, s. 1266 – 1292.
- Finlex (26.1.2019). Lainkirjoittaja perusoikeudet avattuna, yksityiselämä 10 §. Haettu osoitteesta 26.1.2019 <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/4-perusoikeudet/4-2/#jakso-yksityiselaman-kasite>
- Forsberg, H. (2003). Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa *Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*, s. 7 – 15. Toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, M. & Nivanka, E. (2014). *Tarkkailla ja rangaista* (Nid. laitoksen 1. p.). Helsingissä: Otava.
- Halberstam, J. (2005). *In a queer time and place: Transgender bodies, subcultural lives*. New York: New York University Press.
- Hiilamo, H.; Niemelä, H.; Pykälä P.; Riihelä, M.; Vanne, R. (2012). *Sosiaaliturva ja elämänvaiheet. Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa*. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Huhtanen, R. (2006). Hallinnon harmaa vyöhyke sosiaalivakuutuksessa ja sosiaalivastuussa. *Lakimies* 7 – 8/2006, s. 1265 – 1281.
- Häggman, K. (1997). *Suurten muutosten Suomessa: Kansaneläkelaitos 1937-1997*. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Häggman, K. (1996). *Johdatus perhehistoriaan*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jallinoja, R. (2000). *Perheen aika*. Helsingissä: Otava.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. (2002). *Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.
- Karvonen, S.; Kestilä, L.; Kauppinen, T. (2017). Kokevatko nuoret saavansa tarvitsemiensa sosiaali- ja terveystalvuujuja? Tuloksia väestötutkimuksista. Teoksessa *Nuoret aikuiset*

- hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*, s. 27 – 52. Toim. Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kela (16.7.2017). Opiskelijan ja tutkijan sosiaaliturva. Haettu osoitteesta 25.2.2019
<https://www.kela.fi/ulkomailta-suomeen-opiskelijat-ja-tutkijat>
- Kela (18.7.2017). Asumisen tuen eri muodot. Haettu osoitteesta 6.2.2019
<https://www.kela.fi/asumisen-tuen-eri-muodot>
- Kela (29.11.2017). Asumistuki opiskelijalle. Haettu osoitteesta 6.2.2019
<https://www.kela.fi/asumiseen-tukea-opiskelijalle>
- Kela (12.9.2018). Sairaanhoido Suomessa, Opiskelijat ja tutkijat. Haettu osoitteesta 25.2.2019
<https://www.kela.fi/ulkomailta-suomeen-sairaanhoido-suomessa>
- Kela (24.9.2018). Opintotuki ulkomaille. Haettu osoitteesta 13.2.2019
<https://www.kela.fi/opintotuki-ulkomaille-maara-ja-maksaminen#asli>
- Kela (12.11.2018). Perustoimeentulotuki opiskelijoille. Haettu osoitteesta 12.12.2018
<https://www.kela.fi/toimentulotuki-opiskelijat>
- Kela (22.11.2018). Opintolainan määrä. Haettu osoitteesta 13.2.2019
<https://www.kela.fi/opintolaina-maara-ja-maksaminen>
- Kela (19.12.2018a). Asunto ja asumismenot. Haettu osoitteesta 13.2.2019
<https://www.kela.fi/asunto-ja-asumismenot>
- Kela (19.12.2018b). Vuokra-asunto. Haettu osoitteesta 13.2.2019 <https://www.kela.fi/vuokra-asunto>
- Kela (19.12.2018c). Tulojen vaikutus asumistukeen. Haettu osoitteesta 3.3.2019
<https://www.kela.fi/asumisen-tuet-tulojen-vaikutus>
- Kela (10.12.2018). Muutto erilleen ja avioero. Haettu osoitteesta 3.3.2019
https://www.kela.fi/kun-elamantilanne-muuttuu_muutto-erilleen-ja-avioero
- Kela (4.1.2019). Asumislisä. Haettu osoitteesta 13.2.2019 <https://www.kela.fi/opintotuki-asumislisa>
- Kela (8.1.2019). Päätöksestä valittaminen. Haettu osoitteesta 26.2.2019
<https://www.kela.fi/paatoksesta-valittaminen>
- Kela (16.1.2019). Opintoraha. Haettu osoitteesta 13.2.2019 <https://www.kela.fi/opintotuki-opintoraha>
- Kela (1.2.2019). Yleisen asumistuen laskuri. Haettu osoitteesta 4.2.2019
https://asiointi.kela.fi/aylaskenta_app/AYLaskentaApplication?&lang=fi
- Kela (19.2.2019). Hallintolain soveltaminen ja asiointi toisen puolesta Kelassa. Haettu osoitteesta 7.3.2019
<https://www.kela.fi/documents/10192/3722878/Hallintolain%20soveltaminen%20ja%200asiointi%20toisen%20puolesta%20Kelassa.pdf>
- Kela & Kemppinen, H. (2018). Kelan asumistukitilasto 2017. Haettu osoitteesta 12.12.2018
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018061826017>
- Kela & Koski-Pirilä, A. (2017). Kelan opintoetuustilasto 2016 – 2017. Haettu osoitteesta 12.12.2018 <http://hdl.handle.net/10138/228151>
- Kuronen, M. (2014). Perheen ideologinen tuottaminen. Teoksessa *Perhetutkimuksen suuntauksia*, s. 81 – 98. Toim. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. Helsinki: Gaudeamus.
- Lahtinen, I. (2014). Opintotuen historia, nykypäivä ja tulevaisuus. Kansaneläkelaitos. Haettu osoitteesta 3.3.2019 <https://www.kela.fi/documents/10180/1169455/optuhistoriap.pdf>
- Lainkirjoittajan opas (2019). Oikeusministeriö. Haettu osoitteesta 7.3.2019
<http://lainkirjoittaja.finlex.fi>
- Lainvalmistelun prosessiopas (2019). Oikeusministeriö. Haettu osoitteesta 7.3.2019
<http://lainvalmistelu.finlex.fi/?print>
- Laki opintotuesta (*L 65/1994*).
- Louhelainen, A. Kirjallinen kysymys asumistukilain ruokakuntäsitteen uudistamisesta (*KK 325/2017 vp*). Haettu osoitteesta 1.2.2019
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KK_325+2017.aspx
- Marin, M. (2001). Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa *Lapsuudesta vanhuuteen: Iän sosiologiaa* (s. 17 – 48). Toim. Sankari, A. & Jyrkämä, J. Tampere: Vastapaino.

- Myllymäki, A., Poikkeus, V. & Salomaa, J. (1997). *Muuttumaton - muuttuva Kansaneläkelaitos*. Tampere: Tampereen yliopisto, julkisoikeuden laitos.
- Nieminen, L. (2013). *Perus- ja ihmisoikeudet ja perhe*. Helsinki: Talentum.
- Pulkkinen, T. (1998). *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pylkkänen, A. (2006). Perhe yksityisalueena. *Lakimies* 7 – 8/2006, s. 1104 – 1117.
- Pylkkänen, A. (2008). Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa *Perhesuhteet puntarissa*, s. 71 – 92. Toim. Notko, M. Helsinki: Palmenia.
- Pylkkänen, A. (2012). *Vaihtoehto avioliitolle: Seksuaalisuudesta yhteistalouden sääntelyyn*. Tampere: Vastapaino.
- Ruoppila, I. (2014). Elämänkulun teoria perhetutkimuksessa. Teoksessa *Perhetutkimuksen suuntauksia*, s. 99 – 122. Toim. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. Helsinki: Gaudeamus.
- Saarikangas, K. (2002). *Asunnon muodonmuutoksia: Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Salo, M. & Nissinen, A. & Mäenpää, I. & Heikkinen, M. (2016). Kulutuksen hiilijalanjäljen seuranta tarvitaan. *Tilastokeskus Tieto & trendit: Talous ja hyvinvointikatsaus 1/2016*, 44 – 50. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/tietotrendit/media/uploads/lehtiarkisto/tietotrendit_1_2016.pdf
- Sankari, A. & Jyrkämä, J. (2001). *Lapsuudesta vanhuuteen: Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaaliturvan uudistamiskomitean selvitys (SATA 2009:10) Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta (2018). Käsittelyvaiheet. Haettu osoitteesta 26.2.2019 <https://www.samu.fi/cherry-services/kasittelyvaiheet/>
- Suomen virallinen tilasto SVT (2018a): Asunnot ja asuinolot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6745. Yleiskatsaus 2017, 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 3.3.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asas/2017/01/asas_2017_01_2018-10-10_kat_002_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2018b): Asunnot ja asuinolot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6745. Yleiskatsaus 2017, Laatuseloste: Asunnot ja asuinolot . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.3.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asas/2017/01/asas_2017_01_2018-10-10_laa_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2018c): Asunnot ja asuinolot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6745. Yleiskatsaus 2017, 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.2.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asas/2017/01/asas_2017_01_2018-10-10_kat_002_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2019a): Asuntojen vuokrat [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-100X. 4. Vuosineljännes 2018, Liitetaulukko 3. Vapaarahoitteiset yksiöt alueittain, 2018, 4. neljännes. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.2.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asvu/2018/04/asvu_2018_04_2019-02-07_tau_003_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2019b): Asuntojen vuokrat [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-100X. 4. Vuosineljännes 2018, Liitetaulukko 5. Vapaarahoitteiset kolmiot alueittain, 2018, 4. neljännes. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.2.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asvu/2018/04/asvu_2018_04_2019-02-07_tau_005_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2018a): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2017, Laatuseloste, perheet 2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.3.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_laa_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2018b): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. 2017, Liitetaulukko 1. Perheet tyypeittäin 1950–2017. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.1.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tau_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto SVT (2018c): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.2.2019]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/perh/index.html>
- Sveholm, Sanna (2018). *Ruokakunta ja elatusvelvollisuus. Sosiaalilainsäädännön ja parisuhteita säätelevän lainsäädännön yhdenmukaisuudesta*. Pro Gradu. oikeustieteellinen tiedekunta, Turku yliopisto.

- Tilastokeskus 1 (11.12.2018). Kotitalouden määritelmä. Haettu osoitteesta 11.12.2018
<http://www.stat.fi/meta/kas/kotalous.html>
- Tilastokeskus 2 (11.12.2018). Asuntokunnan määritelmä. Haettu osoitteesta 11.12.2018
<http://www.stat.fi/meta/kas/asuntokunta.html>
- Tilastokeskus 3 (23.9.2013). Sateenkaariperheen määritelmä. Haettu osoitteesta 4.2.2019
https://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html?s=7
- Tuori, K. (2000). *Kriittinen oikeuspositivismi*. Helsinki: Werner Söderström lakitieto.
- Valtioneuvoston esittelijän käsikirja (2017). *Hallituksen julkaisusarja 1/2017*.
Valtioneuvoston kanslia, Helsinki 2017. Haettu osoitteesta 3.3.2019
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79183/Esittelijan_opas_250117.pdf
- Valtiovarainministeriö (2016). Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2017 – 2020. Haettu osoitteesta 26.12.2018
<https://vm.fi/documents/10623/307577/Julksen+talouden+suunnitelma+vuosille+2017-2020/29ef5fde-1f61-4bb9-933a-d29d1a8ef67c/Julksen+talouden+suunnitelma+vuosille+2017-2020.pdf>
- Valiokuntaopas (2015). Valiokuntien yleisohjeet. Haettu osoitteesta 19.2.2019
https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/ekj_1+2015.pdf
- Weston, K. (1991). *Families we choose: Lesbians, gays, kinship*. New York: Columbia University Press.
- Yesilova, K. (2009). *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Yhteisasunnossa asuvien aseman arvioiminen asumistukijärjestelmässä ja ruokakuntakäsitteen uudistamistarve (O37/2017 vp). Haettu osoitteesta 1.2.2019
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/O_37+2017.aspx
- Ympäristöministeriön raportteja (2017). *Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030. Kohti ilmastoviisasta arkea*.
Ympäristöministeriö (YMra 21/2017). Haettu osoitteesta
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80703/YMra_21_2017.pdf

LIITE 1. Lyhenteiden merkitykset

L	Laki
PL	Perustuslaki
HE	Hallituksen esitys
EV	Eduskunnan vastaus
YmVM	Ympäristövaliokunnan mietintö
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
SiVL	Sivistysvaliokunnan lausunto
StVL	Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunto
SATA	Sosiaaliturvan uudistamiskomitean selvitys
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitykset
YMra	Ympäristöministeriön raportti
OAM	Oikeusasiamiehen raportti

LIITE 2. Yhteisasuminen ja yleisen asumistuen laskemisen

Yleisestä asumistuesta (YA) määrätään laissa yleisestä asumistuesta (L 938/2014) ja tuen määrään vaikuttaa asumiskunta, ruokakunnan koko sekä ruokakunnan tulot. Asumiskunnat ovat jaettu neljään kategoriaan:

I kuntaryhmä: Helsinki

II kuntaryhmä: Espoo, Kauniainen ja Vantaa.

III kuntaryhmä: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajaani, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Mikkeli, Nokia, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti

IV kuntaryhmä: muut kunnat (L 938/2014, 10 §.)

Tuki huomioi asumismenoihin vuokran⁸, vesimaksun ja lämmityksen. Esimerkeissä on hyödynnetty Kelan yleisen asumistuen laskuria (Kela 1.2.2019). Laskuri laskee kaavojen mukaan tuen arvion ja huomioi aina vesimaksun 18 €/henkilö suuruisena sekä vähentää automaattisesti ruokakunnan tuloista ansiotulovähennyksen (- 300 €), joka vähennetään kaikilta ruokakunnilta. Kaikki esimerkit laskettu 1.2.2019 alkaen.

Asunto pysyy kaikissa esimerkeissä samana ja sijaitsee Helsingissä. Asunnon vuokra perustuu tilastokeskuksen uusimpiin tilastoihin, joiden mukaan viiden ihmisen asuntokunnassa yhdellä henkilöllä on 24,5 m²/henkilö (SVT 2018c: asunnot ja asuinolot, 2.) ja suurimman tilastoidun eli kolmion keskimääräinen neliön vuokrahinta on 16,38€/hlö kuukaudessa (SVT 2019b: asuntojen vuokrat). Laskennallinen vuokra on siis asunnosta yhteensä 2004,10 € ja olen yksinkertaistanut luvun 2004 €.

Lämmitys kuuluu esimerkeissä vuokraan ja sähkömaksu maksetaan erikseen. Esimerkeissä vaihtelevat vain asujien tulot sekä vuokrasopimuksen muoto. Tulot olen laskurissa laittanut

---

⁸ Yleistä asumistukea voidaan myöntää myös omistusasuntoon, asumisoikeusasuntoon ja osaomistusasuntoon, mutta tässä tutkielmassa on huomioitu vain vuokra-asunnot.

kohtiin ”Palkka lisineen” sekä ”Opintoraha tai aikuiskoulutustuki”. Esimerkeillä haluan korostaa ruokakunnan määrittelyn vaikutusta erityisesti jaettaessa asunto useamman kuin kahden ihmisen kanssa. Muita mahdollisia tukia ei ole huomioitu.

Esimerkki 1. Viisi nuorta naista asuu yhdessä, heillä on yhteinen vuokrasopimus eli he ovat yksi ruokakunta. Yksi asujista on valmistunut ja muut neljä saavat pelkkää opintorahaa.

Esimerkki 2. Viisi nuorta naista asuu yhdessä, heillä on yhteinen vuokrasopimus eli he ovat yksi ruokakunta. Kaikki asujat ovat täysipäiväisiä opiskelijoita ja kaikki saavat pelkkää opintorahaa.

Esimerkki 3. Viisi nuorta naista asuu yhdessä. Heillä on alivuokrasopimukset päävuokralaisen kanssa, joten kaikki kuuluvat omaan ruokakuntaan. Kaikki ovat täysipäiväisiä opiskelijoita ja he saavat pelkkää opintorahaa. Samassa asunnossa siis 5 ruokakuntaa.

	Esimerkki 1.		Esimerkki 2.		Esimerkki 3.
	1 HLÖ	5 HLÖ	1 HLÖ	5 HLÖ	1 HLÖ
ASUMISKULUT					
Vuokra	400,80 €	2004 €	400,80 €	2004 €	400,80 €
Vesi	18 €	90 €	18 €	90 €	18 €
Asumiskulut yhteensä		2094 €		2094 €	418,80 €
TULOT					
Bruttopalkka	3100 €	3100 €	-	-	-
Opintoraha	250 € * 4	1000 €	250 € * 5	1250 €	250 €
Ruokakunnan tulot yhteensä		4100 €		1250 €	250 €
Ansiotulovähennys		- 300 €		- 300 €	- 300 €
Ruokakunnan huomioitavat tulot		3800 €		950 €	- 50 €
YLEINEN ASUMISTUKI					
Ruokakunnan YA	18,02 €	90,11 €	189,38 €	946,91 €	335,04 €
YA:n jälkeen jäävä osuus vuokrasta/hlö	382,78 €		211,42 €		65,46 €